

DE ONDERWIJSVISITATIE

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs - parallelle commissie 1

Een evaluatie van de kwaliteit van de opleidingen Bachelor in het onderwijs:
lager onderwijs aan de GROEP T - Internationale Hogeschool Leuven,
Thomas More Hogeschool te Mechelen, Hogeschool Gent en Hogeschool West Vlaanderen

www.vluhr.be/kwaliteitszorg Brussel - september 2014

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
LAGER ONDERWIJS - PARALLELE COMMISSIE 1**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32(0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2014/12.784/28

**VOORWOORD VAN DE VOORZITTER
VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG**

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Lager onderwijs. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de opleidingen professionele Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs aan de GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven, Thomas More Hogeschool te Mechelen, Hogeschool Gent en Hogeschool West Vlaanderen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast willen de rapporten aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom zijn de visitatierapporten ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

De visitatierapporten geven een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigen daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kan de opleiding gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitaties waren ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van de inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE

In 2013 zijn de professionele bacheloropleidingen Lager onderwijs aan de Vlaamse hogescholen op hun kwaliteit gevisiteerd. Het doel van deze visitaties is tweevoudig. In de eerste plaats leggen de opleidingen verantwoording af over de wijze waarop kwaliteit en kwaliteitszorg op drie generieke kwaliteitswaarborgen zijn uitgewerkt en toegepast. In de tweede plaats dienen de visitaties een bijdrage te leveren aan de kwaliteitsverbetering van de opleidingen.

De visitatiecommissie brengt met haar rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen. De oordelen zijn gebaseerd op het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de professionele bacheloropleiding Lager onderwijs in Vlaanderen. Naast haar oordeel in het kader van de accreditatie van de opleiding formuleerde de commissie ook aanbevelingen en suggesties in het kader van de continue (kwaliteits)ontwikkeling van de opleiding.

De commissie heeft de bezoeken als zeer inspirerend en leerzaam ervaren. De commissie dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. Dit welslagen is alleen mogelijk geworden door de inzet van al degenen die betrokken waren bij de voorbereiding en de uitvoering ervan.

Tevens dankt de commissie de medewerkers van de VLUHR en in het bijzonder de secretaris voor hun betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun ondersteuning uitvoerden.

Namens de commissie,

Herman L. Popeijus,
Voorzitter

	Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité	
	Kwaliteitszorg	3
	Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	5
	DEEL 1 ALGEMEEN DEEL	
Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs – commissie 1	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs	19
Hoofdstuk III	De opleidingen in vergelijkend perspectief	25
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	33
	DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN	
Hoofdstuk I	GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs	39
Hoofdstuk II	Thomas More Hogeschool Mechelen Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs	71
Hoofdstuk III	Hogeschool Gent Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs	101
Hoofdstuk IV	Hogeschool West Vlaanderen Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs	131
	BIJLAGEN	
Bijlage I	Personalia van de leden van de visitatiecommissie	162

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Bezoekschema's

Per instelling

Hoofdstuk I

- Bijlagen bij het opleidingsrapport
Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs –
Groep T- Internationale Hogeschool Leuven
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
  - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
  - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
  - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
  - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
  - Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

¹ De verifieerbare feiten voor de visitatie Lager onderwijs zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

- Hoofdstuk II** Bijlagen bij het opleidingsrapport
Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs –
Thomas More Hogeschool te Mechelen
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
  - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
  - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
  - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
  - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
  - Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

- Hoofdstuk III** Bijlagen bij het opleidingsrapport
Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs –
Hogeschool Gent
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
  - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
  - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
  - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
  - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;

- Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

- Hoofdstuk IV** Bijlagen bij het opleidingsrapport
Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs –
Hogeschool West Vlaanderen
- Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur;
  - Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel;
  - Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling;
  - Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten;
  - De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte;
  - Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities (max. 2 pag.)

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs – parallele commissie 1

1 INLEIDING

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs wordt in Vlaanderen door 16 instellingen aangeboden. Bij de visitatie van deze opleidingen werden vier parallele commissies betrokken. In dit visitatierapport brengt de visitatiecommissie Lager onderwijs – parallele commissie 1 – verslag uit van haar bevindingen over de Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs die zij in het najaar 2013, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de parallele commissie 1 de volgende instellingen bezocht:

- van 3 t.e.m. 4 oktober 2013: GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven
  - Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs
- van 21 t.e.m. 22 oktober 2013: Thomas More Hogeschool te Mechelen
  - Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

- van 21 t.e.m. 22 november 2013: Hogeschool Gent
  - Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs
- van 10 t.e.m. 11 december 2013: Hogeschool West Vlaanderen
  - Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Vier parallelle commissies Lager onderwijs

De 16 opleidingen Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs die in Vlaanderen worden aangeboden werden door vier parallelle commissies Lager onderwijs (commissie 1, commissie 2, commissie 3 en commissie 4) gevisiteerd. De hogescholen zijn hierbij zodanig ingedeeld in één van de vier onderscheiden commissies, dat de onafhankelijkheid van de commissie ten aanzien van de te beoordelen instellingen gewaarborgd wordt.

3.2 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Lager onderwijs werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 1 februari 2013, 23 april 2013 en 21 juni 2013. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 10 juni 2013 en 15 juli 2013 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 6 september 2013.

De visitatiecommissie Lager onderwijs, parallelle commissie 1, heeft de volgende samenstelling:

Tot voorzitter

- **Dhr. Herman Popeijus**, emeritus lector en senior onderzoeker aan het Kempelonderzoekscentrum

Domeindeskundige leden

- **Mevr. Linde van den Bosch**, onderwijsinspecteur van Europese Scholen
- **Mevr. Irène Devriese**, erelector aan de Rijksnormaalschool te Brussel

Onderwijskundig lid

- **Mevr. Rita Rymenans**, wetenschappelijk medewerker en docent, Universiteit Antwerpen, departement Didactiek en Kritiek

Student-lid

- **Dhr. Michiel Geerts**, student Lager onderwijs, Katholieke Hogeschool Limburg

Mevrouw Diana Faifer, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze parallelle visitatiecommissie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.3 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.4 Werkwijze

3.4.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 6 september 2013. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leg-

gen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatie-rapport.

3.4.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instellingen heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie-rapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en de afstudeerwerken die niet vooraf werden opgevraagd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding(en) meegedeeld.

3.4.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeteringsuggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeteringsuggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

In een vergelijkend perspectief geeft de commissie een overzicht van haar bevindingen over de door haar geëvalueerde opleidingen. Zij besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen en die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten, dan wel verschillen tussen de door haar geëvalueerde opleidingen.

3.4.4 Overleg tussen de parallelle commissies

In alle fasen van de samenstelling en de uitvoering van hun opdracht hebben de voorzitters van de parallelle commissies overleg gepleegd over de aard en wijze van uitvoering van de evaluaties. Daarbij zijn besprekingen gevoerd ten einde voor elke parallelle commissie onafhankelijke deskundige experts samen te brengen in de drie parallelle commissies. Tijdens de fase van de voorbereiding van de bezoeken, alsook tijdens de bezoeken en redactiefase zijn op ankermomenten in het proces overlegvergaderingen gehouden tussen de vier voorzitters en de projectbegeleiders, teneinde de consistentie en gelijkaardige beoordeling van de opleidingen binnen de vier parallelle commissies te bespreken en op elkaar af te stemmen. Dit neemt niet weg dat finaal, de parallelle commissies, onder aansturing van hun respectievelijke voorzitter een eigenstandig oordeel hebben uitgesproken over de kwaliteit van de door hen beoordeelde opleidingen, omdat ook slechts de betreffende parallelle commissie zich een volledig beeld heeft gevormd over alle aspecten die meegenomen worden bij de beoordeling van de individuele opleiding.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Lager onderwijs

1 INLEIDING

Goed opgeleide en zelfbewuste leraren en een duidelijke positionering van lerarenopleidingen zijn van maatschappelijk belang. Het beroep van leraar en dat van lerarenopleider verdient dan ook de noodzakelijke maatschappelijke erkenning en status.

De kwaliteit en de kwaliteitszorg van de lerarenopleiding is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de overheid, de opleidingen/universiteiten en het werkveld.

De visitatiecommissies hebben de taak de kwaliteit van de opleidingen, bachelor lager onderwijs te beoordelen op basis van hun zelfevaluaties in relatie met het decretaal bepaalde domeinspecifieke referentiekader, in dit geval de basiscompetenties voor de leraar lager onderwijs, uitgewerkt in de tien functionele gehelen. Een belangrijke vraag tijdens de visitatie is of de opleiding doet wat ze moet doen en doet wat ze zegt te doen.

De commissies zien het als hun verantwoordelijkheid de lerarenopleidingen en het wettelijke referentiekader te beschouwen in relatie tot maatschappelijke, wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen, zowel nationaal als internationaal. Naar aanleiding van de analyses van de vastgestelde formele kaders en de evaluaties van de lerarenopleidingen willen de commissies enkele elementen bij de opleidingen sterker onder de aandacht brengen.

In deze beschouwing gaan we eerst in op de visie van de huidige lerarenopleidingen. Vervolgens komen onderwerpen aan de orde die te maken hebben met het kennisniveau, de taalvaardigheid, media en technologie, levenslang leren en de professionaliteit van de lerarenopleiders.

Het doel van deze beschouwing is de kwaliteit van de lerarenopleidingen te versterken door de opleidingen handvatten te bieden om verder na te denken over de kwaliteit van hun opleidingsonderwijs.

2 VISIE OP OPLEIDEN

Opleidingen hebben handvatten nodig om hun opleiding in te richten. Het inrichten van een opleiding is een samenspel tussen de kaders die zijn vastgelegd in officiële en algemeen aanvaarde ideologische documenten enerzijds, en de uitwerking ervan in een opleidings specifiek curriculum. De kunst is een opleiding in te richten die voldoet aan de gestelde kaders maar die ook de grenzen opzoekt om de eigen visie en eigenheid van de opleiding tot uitdrukking te laten komen. Alle opleidingen gaan er impliciet of expliciet van uit dat leren en onderwijzen sociale en actieve processen zijn, gebaseerd op sociaal-constructivistische leertheorieën.

Dergelijke uitgangspunten hebben steeds consequenties voor de inrichting van de opleiding. Immers een visie op opleiden veronderstelt integraliteit. De commissies pleiten daarom nadrukkelijk voor een meer integrale eigentijdse opleidingsvisie, waarin inhoud, organisatie en personeelsontwikkeling aantoonbaar met elkaar verbonden zijn, als ook de taakstelling van de opleiding in post-initiële activiteiten.

Uiteraard is de primaire doelstelling van elke opleiding al haar aanstaande leraren te ondersteunen in hun evolutie naar de startbekwaamheden. De domeinspecifieke beschrijvingen bieden de opleidingen de gelegenheid eigen zwaartepunten te benadrukken. Zo dient de opleiding bij elke nadruk die zij zelf wil leggen, steeds te borgen dat de eerstgenoemde doelstelling voor alle kandidaten haalbaar blijft.

3 KENNISNIVEAU VAN DE STUDENTEN

Tijdens de opleiding bouwen aanstaande leraren beroepsspecifieke kennis op, bestaande uit theoretische en praktische kennis en vaardigheden en attitudes. De opleiding moet kunnen uitgaan van een bepaald kennisniveau om daadwerkelijk een start te maken met de specifieke beroepsgerichte kennis en vaardigheden. Naast een brede algemene ontwikkeling bij aanvang van de

studie is een goed ontwikkelde taalvaardigheid cruciaal. Zeker in een opleiding die is gebaseerd op de visie dat leren en onderwijzen sociale en actieve processen zijn, is een hoog ontwikkelde taalvaardigheid noodzakelijk.

Dit heeft consequenties voor het beleid gericht op de instroom, toelating, selectie en ondersteuning van studenten. Een verantwoordelijkheid die niet enkel bij de opleidingen kan worden gelegd. Naar oordeel van de commissies rechtvaardigt de maatschappelijke relevantie van het beroep een helder toelatings- en selectiebeleid binnen realistische wettelijke kaders.

4 TAALVAARDIGHEID

Om zich conceptueel in het beroep te ontwikkelen dient de taalvaardigheid al op een hoog niveau te zijn ontwikkeld als de student begint. Anders gaat er veel energie naar de taal en de taalvaardigheden zelf en niet naar de ontwikkeling van het leraarsberoep. Hoewel de relatie tussen taal, taalvaardigheden en het opbouwen van cognities van het beroep wetenschappelijk kan worden onderbouwd, is er in de basiscompetenties en de uitwerking naar de tien functionele gehelen geen aandacht voor taal als instrument om het beroep te leren. Zeker nu de zorg om de taalvaardigheden van aanstaande leraren toeneemt, zou het gerechtvaardigd zijn een basiscompetentie taal als vakspecifiek en als vakoverstijgend instrument te formuleren. De opleidingen hebben veelal een taalbeleid. Vaak richt het beleid zich op het remediëren van taalachterstanden en op het leren van beroepsspecifieke taalvaardigheden (13 doelen) en niet op het leren van het leraarsberoep. Hoewel schrijven – de moeilijkste taalvaardigheid – in alle opleidingen een belangrijk instrument blijkt te zijn om cognities van het beroep op te bouwen, zichtbaar te maken (individueel en in groepen) en aan te tonen (startbekwaamheid), verdient het ontwikkelen van schrijven als ‘academische vaardigheid’ in de opleidingen meer aandacht. Het betreft een competentie die niet zonder meer aanwezig is in de opleidingen en die doorheen de opleiding opgebouwd zou kunnen worden, bij voorkeur gekoppeld aan het onderzoekend en reflecterend ontwikkelen van het beroep, resulterend in een bachelorproef met een toegepast wetenschappelijk karakter.

De toenemende complexiteit en de dynamiek van de huidige samenleving stellen hoge eisen aan de (aanstaande) leraren van onze kinderen. Als gesprekspartners dienen zij nadrukkelijker dan voorheen te beschikken over een palet aan competenties (kritische denkkracht, analytisch vermogen, argumentatiekunde, verbindend vermogen en zo meer). De complexiteit en

de dynamiek stellen aan de leraar als gesprekspartner van ouders hoge eisen. Gelet hierop zouden de opleidingen in de opleidingsdidactiek aan dit aspect in sterkere mate aandacht moeten schenken.

5 MEDIA EN TECHNOLOGIE

Met de komst van de computer, internet, tablets, zijn de mogelijkheden in het onderwijs sterk toegenomen, niet alleen als middel maar ook als leeromgeving. Dat betekent tevens met een andere blik naar leren en onderwijzen en naar de leerlingen en hun mogelijkheden leren kijken. De commissies trekken de huidige aandacht voor media en techniek voor de leraren van de toekomst door naar nadruk op wetenschap en techniek (science and technology). Dit vergt van de opleidingen, nadrukkelijk ondersteund door een stimulerende overheid, een grote inspanning om in de opleidingsdidactiek, 'omgaan met technologie' als basiscompetentie voor de startbekwame leraar aan te brengen. Ook de lerarenopleiders, waaronder de vakspecialisten, moeten in de gelegenheid worden gesteld zich voortdurend in de mogelijkheden van wetenschap en techniek verder te professionaliseren. De commissies zien hier kansen voor de opleidingen om het opleidingscurriculum en het professionaliseringsbeleid in samenhang te benutten. Ook de inbedding in hogeschool en universitaire organisatievormen met een diversiteit aan faculteiten biedt elke opleiding kansen ieders talenten voor wetenschap en techniek te activeren en te stimuleren ten behoeve van betekenisvol toekomstgericht onderwijs aan de kinderen.

6 LEVENSLANG LEREN

Eens een leraar, altijd een leraar is niet houdbaar in een tijd dat de maatschappelijke, technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen zich opstapelen. De samenleving wordt steeds complexer en er wordt een steeds groter beroep op de vaardigheden van de leraar gedaan.

Opleiden voor de toekomst houdt in dat leren niet ophoudt na het behalen van het diploma. In opleidingen zien de commissies goede aanzetten om het professionaliseren ook na de opleiding hand in hand te laten gaan met het werk en de mensen in de werkplekleeromgeving.

Naast toekomstgericht en betekenisvol samen opleiden biedt een adequaat ingerichte werkplekleeromgeving naar oordeel van de commissies mogelijkheden voortdurend te blijven leren van en met elkaar. In een dergelijke, overigens kwalitatief te omschrijven werkplekleeromgeving ontstaan mogelijkheden om levenslang leren op een logische, meer natuurlijke

manier integraal onderdeel te laten zijn van de opleiding. Daarmee is sprake van wederkerige professionele verticaliteit als organisatieprincipe.

De commissies pleiten er dan ook voor dat de lerarenopleidingen en de scholen minder vrijblijvend en gestructureerd gebruik maken van elkaars deskundigheid en dat zij hun samenwerking op het gebied van samen opleiden versterken.

Ook actief zijn in post-initiële of andere externe activiteiten kan gunstig uitpakken voor de professionaliteit van de lerarenopleiders.

7 PROFESSIONALITEIT VAN LERARENOPLEIDERS

In een opleiding die zich baseert op de visie dat leren en onderwijzen sociale en actieve processen zijn, is de rol van lerarenopleiders tweeledig: aanstaande leraren begeleiden in het ontwikkelen van cognities over het beroep leraar lager onderwijs en het leren reflecteren op die cognities. Opleiders leren aanstaande leraren in de geëigende vaktaal na te denken, te praten en te schrijven om het leraarsberoep te leren.

Om dit proces te begeleiden is het ook van belang dat lerarenopleiders de lagere school kennen, niet alleen in theorie maar ook in praktijk. Stageplaatsen voor opleiders op de basisschool vormen een goede aanvulling op de professionele ontwikkeling van opleiders. Mooie voorbeelden zijn reeds uitgewerkt op opleidingen.

Met betrekking tot het professionaliseren van lerarenopleiders bepleiten de visitatiecommissies meer aandacht voor de veelzijdige rol van opleiders die voortdurend verschillende soorten kennis en vaardigheden moeten kunnen combineren (vakinhoud, vakdidactiek, pedagogiek, begeleidings- en feedbackvaardigheden enz.).

Lerarenopleiders mede verantwoordelijk maken voor het hele opleidingsproces – ontwikkelen, uitvoeren en toetsen – kan bijdragen aan de professionalisering van opleiders. Specifieke aandacht zou er kunnen zijn voor het 'academisch/onderzoeksgericht/ontwikkelingsgericht' schrijven als onderdeel van het leren van het beroep (ontwikkeld gericht) en het aantonen van de gewenste kwalificaties (controlegericht). Aan deze kwaliteit dienen alle lerarenopleiders te voldoen.

Toetsbeleid staat op veel opleidingen in de steigers. In het nadenken over het toetsbeleid zouden de commissies willen meegeven het toetsbeleid integraal onderdeel te laten uitmaken van het totale opleidingsproces en het toetsbeleid in de toekomst nadrukkelijk door te ontwikkelen.

Zo zullen opleidingen met een sociaal-constructivistisch opleidingsconcept veel waarde hechten aan formatieve (ontwikkelingsgerichte) toetsing en zullen zij vanuit dit opleidingsconcept hun toetsbeleid expliciet kunnen door ontwikkelen. De commissies dagen de opleidingen uit om vanuit het eigen opleidingsconcept het toetsbeleid in de toekomst verder te ontwikkelen.

Een lerarenopleider werkt voortdurend samen en leidt met een groot aantal collega's aanstaande leraren op, in de opleiding en op de werkvloer. Een breed samengesteld team waarin verschillende vakspecifieke en meer algemeen opleidingsspecifieke kwaliteiten samenkomen is noodzakelijk om de aanstaande leraren in hun ontwikkeling te ondersteunen en uit te dagen. Ook vanuit dit gegeven pleiten de commissies voor voortdurend na te denken over de invulling van het curriculum op de lerarenopleiding als een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Dus ook van actoren buiten de opleiding, zoals onderzoekers, inspectie, begeleiders, leraren basisonderwijs.

8 TOT SLOT

Opleidingen staan er niet alleen voor. Het opleiden van leraren voor nu en de toekomst is een gedeelde verantwoordelijkheid. De commissies die de bachelor opleidingen lager onderwijs hebben gevisiteerd, kregen de kans in korte tijd alle opleidingen met kennis van zaken maar met de nodige distantie te mogen beschouwen.

Naast hun controlerende taak willen de commissies mede met deze nabeschuiving een beknopte bijdrage leveren aan de discussie over wat een leraar lagere school en een lerarenopleider nu precies competent maakt voor hun professie. Daarbij is nadrukkelijk gekeken naar de toekomst en is, steeds vanuit een positieve insteek en met respect voor de huidige lerarenopleidingen, gepoogd suggesties te geven voor het betekenisvol samen opleiden van aanstaande leraren tot deskundige, zelfbewuste en verantwoordelijke leraren die in staat zijn rekenschap af te leggen aan de maatschappij. De samenleving moet als vanzelfsprekend uit kunnen gaan van en vertrouwen op hooggekwalificeerde leraren lager onderwijs, ook in de toekomst.

HOOFDSTUK III

De opleidingen Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs in vergelijkend perspectief – parallelle commissie 1

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professionele Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat de aangehaalde punten betreft, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele rapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de opleidingsrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores verwijst de commissie naar de opleidingsrapporten.

De hier betrokken opleidingen worden aangeboden door: GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven (GROEP T), Thomas More Hogeschool te Mechelen (Thomas More Mechelen), Hogeschool Gent (Hogent) en Hogeschool West Vlaanderen (Howest).

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de bacheloropleiding aan GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven en Thomas More Hogeschool te Mechelen als goed en het beoogd eindniveau voor de bacheloropleiding aan de Hogeschool Gent en Hogeschool West Vlaanderen als voldoende.

De vier opleidingen hebben de nodige tijd en zorg besteed aan het uitwerken van hun visie op de leraar in de klas en de school. Thomas More Mechelen beoogt om dit via een praktijkgerichte opleiding te realiseren, volgens de principes van ervaringsgericht leren. GROEP T vertrekt in haar visie vanuit verschillende modellen en invalshoeken: het 5 E – concept (Enterprising, Educating, Engineering, Environment, Ensembling), de vier UNESCO-pijlers van educatie (leren weten, leren doen en leren samenleven om te leren zijn) en het talentenmodel. Bij Howest gaat het om begrippen als ‘verandering’, ‘creativiteit’, ‘het handboek voorbij’, de ‘ingesteldheid tot levenslang leren’ en ‘zichzelf bijsturen’. Hogent beoogt een nieuw curriculum te implementeren in het academiejaar 2014-2015. Daartoe heeft de opleiding een nieuwe visie op de mens geconcipieerd waarin concepten als de ‘lerende mens’, de ‘diverse mens’ en ‘creërende mens’ een belangrijke rol spelen.

Alle opleidingen hebben gemeen dat ze de studenten een degelijke vakinhoudelijke en pedagogische expertise willen bijbrengen. De twee opleidingen die als goed zijn beoordeeld, kenmerken zich door een sterk doelgerichte en consciëntieus uitgewerkte profilering die doorheen het volledige opleidingsprogramma herkenbaar is.

Bij de vertaalslag van de domeinspecifieke leerresultaten naar opleidings-specifieke leerresultaten opteren GROEP T en Thomas More Mechelen om eigen competentieprofielen te formuleren. Howest onderschrijft de domeinspecifieke leerresultaten, neemt ze grotendeels over en voegt een elfde leerresultaat toe over Standaardnederlands. Binnen het huidige programma van Hogent heeft de opleiding ervoor geopteerd om vast te houden aan de decretale basiscompetenties voor de leraar Lager onderwijs. Hogent geeft aan dat opleidings-specifieke leerresultaten nog gestalte moeten krijgen.

De competenties die de vier opleidingen vooropstellen, zijn helder geformuleerd en sluiten aan bij de eisen van het Vlaamse kwalificatieraamwerk voor de professionele bachelor. Tevens richten de beoogde leerresultaten

zich expliciet op recente inzichten die in het huidige internationale perspectief vanuit het vakgebied en het beroepenveld aan de inhoud van de opleidingen worden gesteld.

Alle vier opleidingen werken met binnen- en buitenlandse partners samen. GROEP T onderscheidt zich door een sterk doorgedreven internationale oriëntatie. Zo mag GROEP T-Leuven Education College zich, als enige in Vlaanderen, een ‘UNESCO-school’ en ‘Wereldhogeschool’ noemen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de bacheloropleiding aan Thomas More Hogeschool te Mechelen als goed en het onderwijsproces voor de bacheloropleiding aan GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven, Hogeschool West Vlaanderen en Hogeschool Gent als voldoende.

Alle vier opleidingen Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs omvatten 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen, trajectschijven of modeltrajecten.

In het academiejaar 2013-2014 treedt GROEP T-Leuven Education College toe tot de personele unie met Katholieke Hogeschool Leuven en Katholieke Hogeschool Limburg; dit zal tot een fusie leiden in het academiejaar 2016-2017. Ook Thomas More Mechelen is in 2012 ontstaan uit een samenwerkingsverband met de Katholieke Hogeschool Kempen in het kader van een groter geheel, namelijk Thomas More. Howest is in het academiejaar 2012-2013 gestart met het uitwerken en invoeren van een geoptimaliseerd curriculum; de volledige uitrol van het nieuwe curriculum zal afgerond zijn in het academiejaar 2014-2015. Hogent bevindt zich in het academiejaar 2013-2014 in een overgangsfase naar een curriculumvernieuwing; het nieuwe curriculum wordt beoogd voor het academiejaar 2014-2015.

De commissie is over het algemeen tevreden over de samenstelling van de programma's van de vier opleidingen. De opleidingsspecifieke leerresultaten zijn herkenbaar richtinggevend geweest bij de opmaak van het programma. Thomas More Mechelen, die naast een dagtraject ook een avondtraject aanbiedt, steekt systematisch boven de basiskwaliteit uit op het vlak van het onderwijsproces. Het programma van Thomas More Mechelen kent, zeker voor het dagtraject, een sterke integratie van leerinhouden en didactiek al vanaf het begin. Waar het dagtraject een veiliger

en gestructureerde leercontext beoogt, kenmerkt het avondtraject zich door een hoge mate van flexibiliteit en persoonlijke ruimte die studenten kunnen benutten.

In alle opleidingen zijn er in meer of mindere mate, aanzetten te zien op het vlak van differentiërende leeromgevingen, ICT en media, taalbeleid en onderzoek. Op alle deze gebieden kunnen de opleidingen nog winst boeken. Tevens bieden alle opleidingen in kort- of langdurende internationale ervaringskansen aan, al dan niet gekoppeld aan de praktijkcomponent.

Alle opleidingen beogen door de praktijkcomponent een integratie van kennis, vaardigheden en attitudes. Ze voorzien praktijkervaring in zowel de eerste, tweede als derde opleidingsfase. Naarmate de opleidingen vorderen, neemt het aandeel stage toe en verbreedt de focus hiervan. De studenten krijgen mogelijkheden om praktijkervaringen op te doen in een breed beroepenveld; stage in een multiculturele omgeving hoort ook tot de mogelijkheden. De wijze waarop de opleidingen de praktijkcomponent interpreteren en invullen verschilt. Zo omvat de praktijkcomponent binnen GROEP T enkel de effectieve stageactiviteiten; de voorbereiding en de nabespreking van de stage-ervaringen worden gerealiseerd binnen andere opleidingsonderdelen. De andere opleidingen brengen onder de noemer van praktijkcomponent zowel de effectieve stageactiviteiten in het werkveld alsook de voorbereidende activiteiten en de lesbesprekingen; volgens deze ruime interpretatie voldoen echter ook deze opleidingen aan de decretale verplichtingen.

Krachtig bij Thomas More Mechelen is dat de stagecompetenties duidelijk afgebakend en beargumenteerd zijn voor elke periode waarin ze aan bod komen; de opbouw van de stage en de sterke aansluiting bij de verworven competenties uit de lesweken is functioneel.

Binnen Thomas More Mechelen en Hogent vormt de bachelorproef het sluitstuk van de opleiding. Howest bouwt drie sluitstukken van de opleiding in, waaronder ook een bachelorproef. Vanuit de competentie- en talentgerichte benadering van het programma van GROEP T wordt de derde opleidingsfase van de opleiding in zijn geheel beschouwd als een bachelorproef.

Globaal genomen zijn de handboeken, syllabi en lesmaterialen op de online leerplatformen van de vier opleidingen in meer of mindere mate uitgewerkt en geactualiseerd. De avondstudenten van Thomas More Mechelen maken gebruik van zelfstudiepakketten.

Het programma van alle vier opleidingen is over het algemeen voldoende gebalanceerd. De studielast die studenten ervaren, is in overeenstemming met het aantal studiepunten.

De vier opleidingen hanteren een brede waaier aan werkvormen. Daarbij verschillen de accenten tussen de opleidingen. Waar de ene opleiding bijvoorbeeld meer het accent legt op ervaringsgericht onderwijs, focust de andere op coöperatief en reflecterend leren.

De kwantiteit en kwaliteit van docenten is over het algemeen adequaat in alle vier opleidingen. Zo bestaan de teams uit zowel masters als bachelors en zowel generalisten als vakspecialisten. In alle opleidingen trof de commissie gedreven docenten aan die dicht bij de studenten staan.

Alle opleidingen bieden voldoende tot goed uitgebouwde studie- en trajectbegeleiding aan. De begeleiding is gericht op de instromende, doorstromende en uitstromende studenten. Bij de instroom trachten de opleidingen informatie te verschaffen over hun inhoud en aanpak. De opleidingen zetten ook diverse initiatieven in om de startcompetenties van de studenten in kaart te brengen en deze eventueel te remediëren.

In het bijzonder Thomas More Mechelen en Howest hebben een goed beeld van de doorstroomcijfers. Ondanks ondersteunende maatregelen kampen alle opleidingen met vroegtijdige drop-out. Een beperkte voorkennis over de opleiding, het onvoldoende beschikken van de nodige basiskennis of studievaardigheden voor hoger onderwijs en, voor de avondstudenten van Thomas More Mechelen, de combinatie van werk-gezin-studeren, lijken voornamelijk oorzaken om af te haken in de instroomfase.

De opleidingen beschikken over voldoende leslokalen. De gebouwen zijn goed geoutilleerd en doorgaans voorzien van voldoende ICT-uitrusting en bibliotheekmaterialen.

Kwaliteitszorg krijgt armslag in alle vier opleidingen. De commissie kon bij alle opleidingen herkenbare voorbeelden aantreffen van ontwikkel- en verbeteracties, onder meer naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissies. Opvallend is dat bij Thomas More kwaliteitszorg zeer expliciet op de agenda staat.

Binnen Thomas More Mechelen, Hogent en Howest zijn de contacten met het werkveld geformaliseerd en ingebed in een resonantiecommissie of werkveld-

commissie. Bij GROEP T is het werkveld niet vertegenwoordigd in de formele overlegorganen van de opleiding. Desondanks stelt de laagdrempeligheid en openheid van de communicatie die GROEP T hanteert, het werkveld in staat om werkpunten of behoeften te signaleren aan de opleiding.

Alle vier opleidingen zijn in staat om de beoogde doelstellingen binnen de gestelde Vlaamse en eigen hogeschool randvoorwaarden te bereiken.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde niveau voor de bacheloropleiding aan GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven, Thomas More Hogeschool te Mechelen, Hogeschool Gent en Hogeschool West Vlaanderen als voldoende.

Alle vier opleidingen beschikken over een voldoende uitgebreid en gevarieerd systeem van beoordeling, toetsing en examinering. De opleidingen hanteren een veelheid aan evaluatievormen, aangepast aan de te beoordelen leerinhouden en vaardigheden. Ze streven naar een competentiegerichte evaluatie, waarbij de integratie van kennis, vaardigheden en attitudes wordt beoogd.

De toetsen zijn binnen alle opleidingen over het algemeen valide en betrouwbaar. Op het vlak van transparantie nemen alle opleidingen voldoende maatregelen; studenten geven aan op de hoogte te zijn van de evaluatiecriteria en de verdeling van de punten. Na de examens kunnen de studenten hun toetsen of examens inzien en feedback vragen.

Voor de evaluatie van de stage gebruiken de opleidingen adequate beoordelingsformulieren. In de berekening van het eindcijfer worden de oordelen van mentoren en lectoren op de stage verdisconteerd.

De commissie beoordeelt het niveau van de bachelorproeven over het algemeen als toereikend. Voor de beoordeling van de bachelorproeven hanteren de opleidingen adequate beoordelingsformulieren met meer of minder duidelijke beslisregels.

De mate waarin afgestudeerden er in slagen een functie in het onderwijs te vinden verschilt enigszins per opleiding. Vertegenwoordigers van het werkveld spreken zich in het algemeen enthousiast uit over de inzetbaar-

heid van de afgestudeerden van alle vier opleidingen. Volgens het werkveld zijn de studenten binnen GROEP T startbekwaam en zelfstandig, maar dienen ze zich verder te ontwikkelen in de praktijk. Bij Thomas More Mechelen rekruteert een aantal scholen bewust uit de afgestudeerden van het avondtraject, wat de kwaliteit van deze variant bevestigt. Bij Hogent maakt de commissie op dat de starters zich kenmerken door openheid voor diversiteit, leerbaarheid, zelfstandigheid en creativiteit. Bij Howest scoren studenten, volgens het werkveld, vooral goed in de rollen van cultuurparticipator en communicator.

HOOFDSTUK V

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de **generieke kwaliteitswaarborgen**:

- Voldoende (V)** De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.
- Goed (G)** De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit.
- Excellent (E)** De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld.
- Onvoldoende (O)** De generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig.

Regels voor het bepalen van de scores voor het **eindoordeel**:

- Voldoende (V)** het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
- Goed (G)** het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
- Excellent (E)** het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
- Onvoldoende (O)** het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
- Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)** het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 Beoogd eindniveau	GKW 2 Onderwijs-proces	GKW 3 Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
GROEP T	G	V	V	V
Thomas More Mechelen	G	G	V	V
Dagtraject	G	G	V	V
Avondtraject				
Howest	V	V	V	V
Hogent	V	V	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

GROEP T- INTERNATIONALE HOGESCHOOL LEUVEN

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven

Op 3 en 4 oktober 2013 werd de professionele Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs wordt onderwezen bij GROEP T-Leuven Education College, wat het departement Lerarenopleiding van GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven is. De opleiding is gehuisvest op de campus Comenius. Activiteiten voor grotere groepen studenten hebben plaats in de aula's van campus Vesalius of aan de KU Leuven. In het academiejaar 2011-2012 telt de opleiding 170 studenten.

De opleiding beschrijft haar visie aan de hand van de volgende begrippen: 'ondernemingszin', 'creativiteit', 'veranderingsbekwaamheid', 'respect voor diversiteit en pluraliteit'. Deze visie vloeit voort uit het 5E-concept (Enterprising, Educating, Engineering, Environment, Ensembling) dat het hart vormt van de visie en missie van de hogeschool. Om dit te realiseren gebruikt de opleiding als conceptueel houvast de vier UNESCO-pijlers van educatie (leren weten, leren doen en leren samenleven om te leren zijn) en

het talentenmodel bestaand uit tien talenten. De visie maakt deel uit van een gedragen en doorleefde opleidingscultuur. De opleiding lijkt te streven naar compleetheid waardoor het moeilijk is om de visie als een samenhangend geheel te beschouwen. De opleiding dient haar eigenheid in een korte, krachtige en coherente visie te vatten en dit geheel overtuigend te presenteren aan binnen- en buitenwereld. Tegelijkertijd dienen de gehanteerde modellen ten dienste te staan van het beroepsprofiel van de leraar.

Programma

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs omvat 180 studiepunten gespreid over drie opleidingsfases.

De opleiding bewaakt de samenhang binnen het programma via drie leerlijnen. Zo doen de studenten binnen de leerlijn Leerpraktijken concrete ervaringen op, hetzij in Projecten hetzij in Stages. Binnen de leerlijn Bronnen en Trainingen worden vakinhoudelijke kennis en vaardigheden aangeboden met betrekking tot de leerdomeinen van de lagere school. De leerlijn Reflectie en Portfolio loopt door de drie opleidingsfases via supervisiesessies en is gebaseerd op de leerinhouden van andere opleidingsonderdelen, maar ook op het leven en leren buiten de lerarenopleiding. De drie leerlijnen worden doorheen de opleiding vormgegeven door en gelinkt aan zes projecten. De inhouden van de projecten worden doorgetrokken naar het merendeel van de opleidingsonderdelen en naar de stages van het respectievelijk semester. Vooral de thematisering en de zes semestriële projecten zorgen voor een focus in het curriculum en de onderlinge afstemming van de opleidingsonderdelen.

De praktijkcomponent omvat een studietijd van 51 studiepunten. Naarmate de opleiding vordert, neemt het aandeel stage toe en verbreedt de focus. Zo wordt de derde opleidingsfase als een waar praktijksemester van 27 studiepunten ingericht; tijdens dit semester kiezen jaarlijks ongeveer 40% studenten voor een zelfstandige buitenlandse stage. De begeleiding vanuit de hogeschool beoordelen alumni en studenten in recente bevragingen positief; over de begeleiding vanuit de stagescholen zijn ze uitgesproken positief. Stage in multiculturele scholen of methodescholen behoren ook tot de stagemogelijkheden; studenten worden ook betrokken bij buitenschoolse initiatieven opgezet door de stad Leuven. Om de studenten aan te zetten tot ondernemerschap wordt hun de vrijheid gegeven om de stageplaatsen zelf te zoeken en voorstellen te formuleren voor de stages. De opleiding dient om de verscheidenheid in stage-ervaringen en de

relatie tot de kwaliteitsborging van de stage nader uit te werken en vast te leggen. De opleiding heeft een degelijk digitaal stagemonitoraatsysteem ontwikkeld. Dit wordt aangeboden op het leerplatform EPOS (Elektronisch Platform voor Ondersteuning van de Stages).

Vanuit de competentie- en talentgerichte benadering van het programma wordt de derde opleidingsfase in het geheel beschouwd als een bachelorproef. In de visie van de opleiding maakt de student duidelijk of hij startbekwaam is doorheen de evaluaties van 'Bronnen en Trainingen', en Stages. De onderzoekscompetenties worden voornamelijk getoetst in de Projecten. Wat voor soort leraar de student wil worden, toont hij aan in het opleidingsonderdeel 'Reflectie en Portfolio: ontplooi' aan de hand van een sollicitatieportfolio waarin hij zijn talenten als persoon en zijn eigenheid als leraar moet aantonen. Met de sterke focus in het sollicitatieportfolio op eigen talenten moet de opleiding erover blijven waken dat een reflectie op eigen kennis, vaardigheden en persoonlijke sterke en zwakke punten in het licht van het beroepsprofiel voldoende zichtbaar aanwezig blijft. De werking, de inhoud en de beoordeling van het sollicitatieportfolio dient ook herzien te worden.

De opleiding zet sterk in op de studentenmobiliteit. Zo wordt de internationale dimensie verankerd in het curriculum door verschillende initiatieven zoals buitenlandse stages, het project GROEPT@de wereld, het jaarlijks Mobiliteit World Project en de informatiemarkten. Er wordt ook werk gemaakt van uitwisseling van expertise en ervaringen via docentemobiliteit op het niveau van beleid en professionalisering van docenten.

Zowel de aangeboden handboeken, syllabi als het lesmateriaal op het online leerplatform zijn zorgvuldig opgebouwd. De handboeken en projectwijzers volgen een strak stramien waarbij de vier pijlers van educatie van UNESCO als kapstok worden gehanteerd. De opleiding gebruikt een breed spectrum aan werkvormen. Naast interactieve hoor- en werkcolleges maakt de opleiding ook gebruik van projectwerk. Opvallend is dat de opleiding een veelheid aan toegepaste didactische concepten hanteert. Elementen zoals zelfontdekkend leren, coöperatief leren, differentiatie, ervaringsgericht onderwijs, placemat oefenen, hoekenwerk en projectwerk blijken breed gedragen door de docenten, maar zijn nog niet als coherente didactische concepten uitgewerkt en vastgelegd. De opleiding dient haar didactisch concept af te bakenen en de elementen in samenhang met elkaar en met de visie te brengen.

Beoordeling en toetsing

De opleiding beschikt over een voldoende uitgebreid en gevarieerd systeem van beoordeling, toetsing en examinering. Zo worden de studenten binnen de leerlijn Bronnen en Trainingen geëvalueerd tijdens de examens aan de hand van product- en procesgerichte toetsen en evaluaties. Bij de leerlijn Reflectie en Portfolio worden de studenten beoordeeld door middel van een opdracht en reflectiegesprek, een bekwaamheidsproef en een sollicitatieportfolio. Binnen de leerlijn Projecten worden de werkgroepen van studenten geëvalueerd op basis van het product, de presentatie en de kwaliteit van hun onderzoeksvaardigheden; de kennisaspecten van de projecten worden via individuele kennistoetsen beoordeeld. De commissie acht de toetsen over het algemeen valide en betrouwbaar. Op het vlak van transparantie neemt de opleiding voldoende maatregelen. De studenten krijgen de nodige informatie betreffende de examens, waaronder ook representatieve voorbeelden van toetsvragen. Na de examens kunnen ze hun toetsen of examens inzien en feedback vragen.

Begeleiding en ondersteuning

De instromers zijn afkomstig voornamelijk uit het ASO en het TSO. De studentendecaan begeleidt de in-, door- en uitstroom van de studenten, coördineert de studentenvoorzieningen en studie(traject)begeleiding, treedt op als klankbord en coach en zorgt voor terugkoppeling en/of doorverwijzing. De opleiding heeft ook een instroombeleid met betrekking tot allochtone studenten uitgebouwd. In haar doorstroombeleid kiest de opleiding voor een inclusieve aanpak met een gedifferentieerde en waarderende begeleiding van de diverse studentenpopulatie. De studenten ervaren de begeleiding als zeer laagdrempelig en persoonlijk. De opleiding had in 2006 en 2007 een merkbaar grote ongekwalificeerde uitstroom in vergelijking met de andere Vlaamse instellingen; sinds twee jaar ligt de drop-out lager.

De campus Comenius is voldoende geoutilleerd. Alle onderwijslokalen zijn uitgerust met een projectie- en geluidsinstallatie. Twee lokalen zijn zo ingericht dat ze een betere afspiegeling van het basisonderwijs zijn. Op het vlak van bibliotheekvoorzieningen dient de opleiding de leermaterialen te actualiseren en op een eigentijdse wijze te ontsluiten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het werkveld is over het algemeen tevreden met het gerealiseerde niveau van de opleiding. De studenten zijn startbekwaam en zelfstandig, maar

dienen zich verder te ontwikkelen in de praktijk. Uit een alumnibevraging (2010) blijkt dat 15% afgestudeerden verdere studies hebben aangevat. Ze wijzen de Bachelor-na-bachelor 'Buitengewoon Onderwijs' en 'Zorgverbreding en Remediërend Leren' het meest aan als vervolgopleiding. Recente cijfers over de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt en de doorstroom naar een eventuele vervolgopleiding heeft de opleiding niet.

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs GROEP T-INTERNATIONALE HOGESCHOOL LEUVEN

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 3 en 4 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de stagementoren, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De com-

missie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examen-vragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, waaronder de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs omvat 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen.

GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven is lid van de Associatie KU Leuven en bestaat uit de departementen GROEP T-Leuven Engineering College, GROEP T-Leuven Education College en CVO ACE-GROEP T. De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs wordt onderwezen bij GROEP T-Leuven Education College, wat het departement Lerarenopleiding van GROEP T-Internationale Hogeschool Leuven is. De verwante opleidingen Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs en secundair onderwijs alsook een aantal postgraduat en internationale programma's worden door hetzelfde departement ingericht. De opleiding is gehuisvest op de campus Comenius; activiteiten voor grotere groepen studenten hebben plaats in de aula's van campus Vesalius of aan de KU Leuven. Volgens de data aangereikt door Datawarehouse Hoger Onderwijs telde de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs in het academiejaar 2011-2012 170 studenten.

De hogeschool wordt bestuurd door de raad van bestuur en het bureau raad van bestuur. Het beheersteam, het directieteam en de decanenteams van de departementen staan in voor het beleid. Vanuit de decanenteams worden diensten en teams aangestuurd. Het decanenteam binnen de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs coördineert het departement en bestaat uit de Decaan, de Associate Dean Academic Affairs en de Associate Dean Innovation. Zowel op hogeschool- als departementaal niveau zijn verschillende medezeggenschapsorganen actief: het hogeschoolonderhandelingscomité, de academische raad, de studentenraad en de departementale raden.

In 2013 treedt GROEP T–Leuven Education College toe tot de personele unie met Katholieke Hogeschool Leuven en Katholieke Hogeschool Limburg, wat in 2016 tot een fusie zal leiden.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau als goed.

De opleiding beschrijft haar visie op de leraar in de klas, de school en de samenleving aan de hand van de volgende begrippen: 'ondernemingszin', 'creativiteit', 'veranderingsbekwaamheid', 'respect voor diversiteit en pluraliteit'. Deze visie vloeit voort uit het 5E-concept (Enterprising, Educating, Engineering, Environment, Ensembling) dat het hart vormt van de visie en missie van de hogeschool. De opleiding streeft hierbij naar de ontwikkeling van de hele persoonlijkheid van de toekomstige leraren met hun eigen talenten en naar het versterken van hun reflectievermogen als een voorwaarde voor levenslang leren. Om dit te realiseren gebruikt de opleiding als conceptueel houvast de vier UNESCO-pijlers van educatie (leren weten, leren doen en leren samenleven om te leren zijn) en het talentenmodel bestaand uit tien talenten. De opleiding beschrijft in haar zelfevaluatierapport dat het leraarschap 'zich situeert op het niveau van de identiteit van die leraar, met zowel meetbare competenties als onmeetbare en onmisbare kwaliteiten zoals professionele intuïtie, liefde voor het vak, hoop voor de toekomst, geloof in de ander...'. Volgens het zelfevaluatierapport doen deze elementen recht aan de complexiteit van het lerarenberoep dat vanuit 'verschillende, elkaar verrijkende invalshoeken moet worden belicht'.

De visie van de opleiding is tijdens de gesprekken regelmatig aan de orde geweest. Zo heeft de commissie vastgesteld dat de visie deel uitmaakt van een gedragen en doorleefde opleidingscultuur. Toch heeft de keuze voor de verschillende modellen en invalshoeken die naast elkaar worden gepresenteerd, het moeilijk gemaakt voor de commissie om de samenhang hiervan te doorgronden en de visie als één coherent geheel te beschouwen; dit beeld werd ook door het werkveld bevestigd in de gesprekken. Zowel in haar visie als in de uitwerking hiervan in het onderwijsproces lijkt de opleiding te streven naar compleetheid. De commissie vindt dat de opleiding niet zozeer opteert voor enkele duidelijke prioriteiten, maar daarentegen probeert alles wat ze belangrijk vindt (modellen, concepten) onder te brengen in één raamwerk. Alhoewel de opleiding hiermee getuigt nota te hebben genomen van eigentijdse en recente inzichten uit het vakgebied, gaan hierdoor overzicht en samenhang verloren. Juist in de veelheid der dingen dreigt

het nagestreefde unieke profiel en programma aan kracht in te boeten. De commissie wil geenszins afbreuk doen aan de actuele, internationale en toekomstbestendige gerichtheid van de opleiding, maar daagt de opleiding uit om haar eigenheid te vatten in een korte, krachtige en coherente visie. Een volgende stap is om die visie met enkele duidelijke kenmerken uit te werken in het programma en dit geheel overtuigend te presenteren aan binnen- en buitenwereld. Tegelijkertijd benadrukt de commissie dat de gehanteerde modellen ten dienste dienen te staan van het beroepsprofiel van de leraar. De commissie onderschrijft het belang van talentenontwikkeling, maar meent dat het in de lerarenopleiding wel moet gaan om talenten die van een leraar een hoogopgeleide professional maken met – zo mogelijk – een eigen ingekleurd profiel. De commissie acht het noodzakelijk dat de opleiding haar profiel tegen deze achtergrond definieert.

In de opleiding vertaalt de pluraliteit van wereldvisies zich in een sterk doorgedreven internationale oriëntatie. De commissie waardeert dat de opleiding verschillende initiatieven ontplooit om zich internationaal te profileren. Zo heeft de opleiding nauwe contacten uitgebouwd met een aantal belangrijke internationale spelers, zoals UNESCO en UNICEF. GROEP T–Leuven Education College mag zich, als enige in Vlaanderen, een 'UNESCO-school' en 'Wereldhogeschool' noemen. De opleiding is ook lid van ASPnet (Associated Schools Project Netwerk) en European Teacher Education Netwerk (ETEN). Daarnaast heeft de opleiding akkoorden met verschillende buitenlandse stagescholen. Die internationale oriëntatie wordt ook weerspiegeld in de naamgeving: het departement lerarenopleiding van GROEP T heeft in 2008 zijn naam gewijzigd van GROEP T–Leuven Hogeschool in GROEP T–Leuven Education College.

Krachtens het decreet betreffende de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen de beoogde domeinspecifieke leerresultaten bepalen voor hun bacheloropleidingen. De domeinspecifieke leerresultaten zijn gebaseerd op het domeinspecifiek referentiekader dat werd gehanteerd tijdens de vorige onderwijsvisities in 2007, alsook op de basiscompetenties zoals vastgelegd in het Besluit van de Vlaamse Regering d.d. 5.10.2007 (B.S. 17/1/2008). Dit kader werd in het academiejaar 2012-2013 gevalideerd door de NVAO en wordt daarmee op niveau 6 in de Vlaamse kwalificatiestructuur ingeschaald. Het domeinspecifiek leerresultatenkader sluit aan bij de eisen die het Vlaamse kwalificatieraamwerk op het vlak van niveau en oriëntatie stelt aan een professionele bacheloropleiding.

Bij de vertaalslag van de domeinspecifieke leerresultaten naar opleidings-specifieke leerresultaten opteert de opleiding om eigen competentieprofielen te formuleren. De commissie is van mening dat de competenties die de opleiding vooropstelt, helder zijn geformuleerd en resulteren in opleidingsspecifieke leerresultaten die aansluiten bij de eisen van het Vlaamse kwalificatieraamwerk voor de professionele bachelor. Tevens richten de beoogde leerresultaten zich expliciet op recente inzichten die in het huidige internationale perspectief vanuit het vakgebied en het beroepenveld aan de inhoud van de opleiding worden gesteld.

De opleidingsspecifieke leerresultaten en de afstemming op het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader vinden hun vertaling in twee competentiematrices. De commissie acht de vergelijkende overzichten tussen de beoogde competenties en het domeinspecifieke leerresultatenkader zorgvuldig uitgewerkt. Tegelijkertijd stelt de commissie vast dat de opleidingsspecifieke leerresultaten vanuit verschillende invalshoeken opgesteld zijn in de twee competentiematrices. Zo hanteert de opleiding als referentiekader voor de vakinhoudelijke en didactische opleidingsonderdelen de competentiematrix 2.0 die in 2008 opgesteld werd. Hierin worden de verschillende aspecten van het handelen (pedagogisch, vakinhoudelijk en didactisch, organisatorisch, interpersoonlijk, reflecterend) gekoppeld aan competenties geconcretiseerd per opleidingsfase. De beoogde competenties van de matrix 2.0 worden verder geconcretiseerd in gedragsindicatoren, wat een heldere basis voor de implementatie en evaluatie in het programma biedt. Naar aanleiding van de werkzaamheden rond het domeinspecifieke leerresultatenkader heeft de opleiding in 2012 de competentiematrix 3.0 opgesteld die gestoeld is op de domeinspecifieke leerresultaten en haar eigen visie. De competentiematrix 3.0 wordt als referentiekader voor de stages, projecten en reflectieportfolio's gebruikt. Hierin worden verschillende aspecten van het handelen (pedagogisch, vakdidactisch, organisatorisch, interpersoonlijk) gekoppeld aan vier contexten of actievelen, namelijk werken aan eigen ontwikkeling, werken met leerlingen, werken met/in team/organisatie en werken met/in omgeving/maatschappij. De eindcompetenties van de competentiematrix 3.0 worden niet verder vertaald naar indicatoren per opleidingsfase. Op het moment van de visitatie werden de twee matrices naast elkaar gebruikt. De commissie heeft kennis genomen van de plannen van de opleiding om, vanaf het academiejaar 2014-2015, voor het hele programma met de competentiematrix 3.0 te gaan werken. Naar aanleiding hiervan geeft de commissie in overweging om, omwille van de eenduidigheid in de communicatie en de hanteerbaarheid voor alle betrokkenen, de beoogde einddoelen van alle leerlijnen nader te operationali-

seren en uit te schrijven in realistisch haalbare doelstellingen per semester, zoals dit gedaan werd voor de competentiematrix 2.0.

De commissie is tevreden dat de opleiding het opleidingsprofiel aftoetst aan de verwachtingen van de interne organisatie alsook aan het werkveld en de externe partners. Zo heeft de opleiding in 2012 samen met het hele departement lerarenopleiding een 'summit' georganiseerd om na te denken over de visie en de weg die ze de toekomstige jaren wil bewandelen. De ontwikkeling van de competentiematrices is ook het resultaat van een gezamenlijk samenwerkingsproces van de hele opleiding. Verder acht de commissie het positief dat de opleiding frequent overlegt met het werkveld en rekening houdt met de wensen van het werkveld bij de invulling van haar leerresultaten.

Op grond van de volgende bevindingen beoordeelt de commissie de generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed. De visie van de opleiding is sterk uitgewerkt en breed gedragen en wordt door het werkveld herkend. De uitwerking van de onderwijsspecifieke leerresultaten en de afstemming op het domeinspecifiek leerresultatenkader is zorgvuldig gebeurd. Bovendien is er sprake van een sterke internationale oriëntatie.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces als voldoende.

De voorbije jaren is het programma diverse keren bijgesteld naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie en interne beslissingen inzake de profilering van de opleiding. Het decanenteam is verantwoordelijk voor de opvolging van dergelijke wijzigingen en doet dit in nauw overleg met het Innovatie- en OnderwijsOndersteuningsPlatform (IOOP), docenten, studenten en personeel. Docenten geven aan dat ze voldoende vrijheid krijgen van het decanaat om hun eigen initiatieven vorm te geven.

De afstemming van het programma op de opleidingsspecifieke leerresultaten maakt de opleiding zichtbaar in concordantietabellen. De relatie tussen de beoogde leerresultaten en de opleidingsonderdelen wordt ook opgenomen in de ECTS-fiches. Op die manier probeert de opleiding inzichtelijk te maken hoe elk opleidingsonderdeel bijdraagt tot het realiseren van de leerresultaten. De commissie acht de ECTS-fiches over het algemeen voldoende uitgewerkt. Toch merkt de commissie op dat de verschil-

len in de uitwerking van de competentiematrix 2.0 en 3.0 zich vertalen in verschillende verwoordingen en notatiesystemen van de doelstellingen in de ECTS-fiches. Bij sommige opleidingsonderdelen wordt ook de link gelegd naar de UNESCO-pijlers van educatie. Met het oog op transparante ECTS-fiches en aansluitend op de aanbeveling van GKW1 met betrekking tot de uniforme uitwerking van de competentiematrices vindt de commissie het belangrijk dat de opleiding dezelfde lijn naar eenvormigheid ook bij de ECTS-fiches hanteert.

De opleiding bewaakt de verticale samenhang binnen het programma via drie leerlijnen met elkaar opvolgende opleidingsonderdelen:

- Tijdens ‘Leerpraktijken’ doen de studenten concrete ervaringen op, hetzij in Projecten hetzij in Stages.
- Binnen ‘Bronnen en Trainingen’ worden vakinhoudelijke kennis en vaardigheden aangeboden met betrekking tot de leerdomeinen van de lagere school. Deze opleidingsonderdelen worden opgezet volgens een vast stramien. De inhouden die hier aan bod komen, zijn op elkaar afgestemd naar inhoud en vorm door semestriële thema’s: Kom(pas) kijken (semester 1), www.dewereldinmijnklas.kom (semester 2); Ik maak het verschil (semester 3), Accent op talent (semester 4), Borg voor zorg (semester 5) en Leraar zonder grenzen (semester 6). Deze thema’s worden verder gelinkt aan Projecten en Stages.
- De leerlijn ‘Reflectie en Portfolio’ loopt door de drie opleidingsfasen via supervisiesessies en is gebaseerd op de leerinhouden van andere opleidingsonderdelen, maar ook op het leven en leren buiten de lerarenopleiding. In de eerste fase leren de studenten reflecteren over wie ze zijn, in de tweede fase ligt de focus op hun ontwikkeling, in de derde fase zetten de studenten hun persoonlijke visie op onderwijs in de verf in het sollicitatieportfolio.

De drie leerlijnen worden doorheen de opleiding vormgegeven door en gelinkt aan zes projecten: Kom(pas) in de klas (semester 1), Breek uit je klas! (semester 2), Wat zegt een tien? (semester 3), Beweeg de wereld (semester 4), Zorg voor de hele klas (semester 5) en GROEPT@de wereld (semester 6). De inhouden van de projecten worden doorgetrokken naar het merendeel van de opleidingsonderdelen en naar de stages van het respectievelijk semester. De projecten worden thematisch opgebouwd rond drie competentiegebieden: ‘de leraar als begeleider’ (in het eerste semester), ‘de leraar

en de samenleving’ (in het tweede semester), en ‘de leraar als teamlid’ (als rode draad doorheen alle projecten). Volgens het zelfevaluatie-rapport heeft de opleiding zich bij de keuze van deze thema’s laten inspireren door de beleidsdomeinen van UNESCO en de ‘Decade of Education for Sustainable Development’.

Aanvankelijk was het voor de commissie lastig greep te krijgen op de samenhang van het programma. De aanvullende gesprekken en de ingekeken materialen boden echter voldoende triangulatiemogelijkheden om toch voldoende coherentie in deze aspecten te kunnen herkennen. Volgens de commissie zorgen vooral de thematisering en de zes semestriële projecten voor een focus in het curriculum en de onderlinge afstemming van de opleidingsonderdelen.

Met betrekking tot de samenstelling van het programma merkt de commissie op dat het aandeel van de verschillende leerlijnen in de opleiding evolueert. Naarmate de opleiding vordert, neemt het aandeel van Bronnen en Trainingen af om meer plaats te maken voor Stages en Portfolio’s; semester 6 wordt als een waar praktijksemester beschouwd. Tegelijkertijd stijgt de verantwoordelijkheid van de student voor zijn leerproces en de groei naar startbekwaamheid. De vraag op welke manier er een opbouw in de leerinhouden is aangebracht, kon de opleiding slechts beperkt beantwoorden. Bij het inkijken van de cursusmaterialen leek de hiërarchie vooral afgestemd op de leerstof van de lagere school. De commissie raadt de opleiding aan de verwevenheid en de opeenvolging van leerinhouden en didactische werkvormen goed zichtbaar te maken voor de studenten en in functie te stellen van de beoogde leerresultaten van elke periode.

Elementen van de visie van de opleiding (zie GKW1) zijn op verschillende plaatsen in het programma te traceren. Een herkenbare nadruk op talentontwikkeling ligt in de leerlijn Reflectie en Portfolio; deze nadruk neemt toe in de derde opleidingsfase. De commissie trof documenten en handelingen van projecten aan waarin de opleiding systematisch de link legt naar de vier pijlers van educatie van UNESCO. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding de studenten op een actieve manier stimuleert bij hun ondernemingszin; dit wordt vooral zichtbaar gemaakt in de Stages en Projecten. Dat studenten ondernemend zijn, wordt als een meerwaarde gezien voor en door het werkveld. De pluraliteit van wereldvisies wordt gerealiseerd door een ruim aanbod aan levensbeschouwelijke keuzevakken. Het werkveld apprecieert de open houding ten aanzien van de verschillende levensbeschouwingen bij de afgestudeerden van de opleiding.

De opleiding benadrukte in het zelfevaluatierapport en tijdens de aanvullende gesprekken dat ze een voortrekkersrol vervult met een inclusief en geïntegreerd talenbeleid dat vormgegeven wordt en opgevolgd vanuit de talenbeleidsgroep. Het talenbeleid binnen de opleiding volgt twee sporen: enerzijds het bijschaven van de taalvaardigheden van de studenten (zeker van anderstalige en taalzwakkere studenten) en anderzijds het belang van taalvaardigheidsonderwijs laten doordringen in de hele opleiding. Op basis van het zelfevaluatierapport, de ingekeken documentatie en de aanvullende gesprekken concludeert de commissie dat het talenbeleid in volle ontwikkeling is en dat van een voortrekkersrol nog niet echt sprake is. De opleiding onderneemt veel initiatieven, maar de implementatie hiervan is beperkt tot het formeel correct taalgebruik in de klas. De implementatie van concepten als 'taalgericht vakonderwijs' of 'taalontwikkelen leren' in de opleidingsonderdelen die niet taalgerelateerd zijn, is volgens de commissie docentafhankelijk. De commissie beveelt de opleiding aan om het talenbeleidsplan, waarin alle lopende en toekomstige initiatieven gekaderd worden met daaraan gekoppeld een tijdpad en plan van aanpak, verder te implementeren in de opleiding.

In het ruimere kader van de toenemende diversiteit in klas en school legt de opleiding in haar leerresultaten de klemtoon op het creëren van differentiërende leeromgevingen. De commissie acht de nadruk op differentiatie in het curriculum herkenbaar uitgewerkt; dit komt duidelijk tot uiting in de Projecten vanaf het tweede opleidingsjaar. Op basis van de gevoerde gesprekken stelt de commissie vast dat de studenten vooral op tempo en niveau leren differentiëren maar, naar hun eigen zeggen, deze zaken alleen beperkt in de praktijk kunnen toepassen. De commissie beveelt aan in samenspraak met het veld werkbare differentiatiemogelijkheden te ontwerpen, passend bij de ontwikkeling van elke leerling binnen elke activiteit, elk leerjaar en in de opeenvolgende leerjaren.

De opleiding heeft de afgelopen jaren een aantal initiatieven genomen om media in het curriculum te integreren. Naar eigen zeggen bevinden deze initiatieven zich nog in een experimentele fase. De commissie stelt vast dat het leren omgaan met media en ICT verschillende leerinhouden en vaardigheden dekken. Zo maken de studenten kennis met digitale middelen om de leerprocessen van de leerlingen uit de lagere school te bevorderen. Bovendien worden de studenten projectmatig in contact gebracht met de actuele thema's zoals pestgedrag op het internet. Op basis van het zelfevaluatierapport, de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken stelt de commissie vast dat deze initiatieven docentafhankelijk zijn;

een doordachte en hiërarchisch opgebouwde leerlijn die het ganze curriculum doorkruist, is in ontwikkeling. Een terugkomende kwestie in de gesprekken met de studenten is de nood aan meer begeleiding rond de integratie van ICT in de onderwijspraktijk van de lagere school en, meer specifiek, rond het praktisch gebruik en de didactische gebruiksmogelijkheden van het digitaal schoolbord. De commissie adviseert de opleiding de ICT-mogelijkheden nadrukkelijker te integreren in het opleidingsaanbod en ze er op een meer praktijkgerichte manier aan te koppelen. Verder adviseert de commissie de hiërarchische opbouw van benodigde ICT-vaardigheden duidelijk uiteen te zetten in een aparte leerlijn. De commissie heeft kennis genomen van de plannen van de opleiding om de digitale media prioritair op de agenda te zetten vanaf het academiejaar 2013-2014. Volgens het zelfevaluatierapport zal de coördinator 'digitale aspecten van leren' de leiding nemen om het in overleg met de docenten ontwikkelde actieplan hieromtrent uit te rollen. De commissie kan deze inspanningen waarderen.

De opleiding streeft ernaar in haar programma om studenten op te leiden tot kritische leerkrachten, met een onderzoekende houding en een attitude tot levenslang leren. Zo leren de studenten doorheen de hele opleiding praktijkgeoriënteerd onderzoek op te zetten in het kader van de leerlijnen Leerpraktijken, meer concreet tijdens de Projecten. In semester 6 doorlopen ze in het afsluitende project GROEPT@dewereld zelfstandig een uitgestippelde onderzoekscyclus in een onderwijsinstelling over de (taal)grens. De commissie stelt vast dat de opleiding de projecthandelingen met veel zorg heeft uitgewerkt; ze bevatten een heldere structuur met een onderzoeksmatige opzet die voldoende tegemoetkomt aan principes van praktijkonderzoek.

De commissie constateert dat de opleiding binnen de hogeschool structurele en inhoudelijke samenwerkingsverbanden heeft uitgebouwd met de bacheloropleidingen kleuter- en secundair onderwijs van GROEP T-Leuven Education College; dit wordt in het zelfevaluatierapport omschreven als een proces van wederzijdse inspiratie. De commissie stelt vast dat de opleiding een sterk geïntegreerd curriculum heeft uitgewerkt met de opleiding Bachelor onderwijs: kleuteronderwijs, mede dankzij verschillende docenten die (les)opdrachten hebben in beide opleidingen. Met de opleiding Bachelor onderwijs: secundair onderwijs is de integratie van het curriculum minder nadrukkelijk uitgezet; de studenten kunnen wel ervaringen met elkaar uitwisselen, maar het gaat dan eerder over de aanpak van opdrachten dan over kennisinhouden. De commissie raadt de opleiding aan

om de ontwikkelingen en hervormingen uit het secundair onderwijs nauw op te volgen en structurele kruisbestuivingsmogelijkheden te zoeken. De commissie is van mening dat de kleinschaligheid van de opleiding en de professionaliteit en gedrevenheid van de docenten goede randvoorwaarden hiervoor vormen.

De praktijkcomponent wordt geïntegreerd in de leerlijn Leerpraktijken, meer concreet in de Stage, en omvat een studietijd van 51 studiepunten. De stages sluiten aan bij de input van de leerlijnen Projecten, en Reflectie en Portfolio. De voorbereiding en de nabespreking van de stage-ervaringen worden gerealiseerd binnen Reflectie en Portfolio. Op basis van de ECTS-fiches en het zelfevaluatierapport kon de opleiding aantonen dat zij voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent als preservicetraining¹.

De opleiding voorziet praktijkervaring in zowel de eerste, tweede als derde opleidingsfase. De opzet van de stage varieert van observatie- en participatie- tot doe- en zelfstandige stages. Naarmate de opleiding vordert, neemt het aandeel stage toe en verbreedt de focus. Zo wordt de derde opleidingsfase als een waar praktijksemester van 27 studiepunten ingericht; tijdens dit semester kiezen jaarlijks ongeveer 40% studenten voor een zelfstandige buitenlandse stage. De begeleiding vanuit de hogeschool beoordelen alumni en studenten in recente bevragingen positief; over de begeleiding vanuit de stagescholen zijn ze uitgesproken positief.

Bij de keuze van de stagescholen hebben de studenten als richtlijn om vier verschillende scholen te bezoeken. Om de studenten aan te zetten tot ondernemerschap wordt hun de vrijheid gegeven om de stageplaatsen zelf te zoeken en voorstellen te formuleren voor de stages. Positief acht de commissie dat multiculturele scholen nu eveneens tot de keuzemogelijkheden behoren; dit biedt mogelijkheden tot het exploreren van de grootstedelijke problematiek van het Lager onderwijs. De studenten kunnen ook vroeg in de opleiding stage volgen op methodescholen. Ze worden ook betrokken bij buitenschoolse initiatieven opgezet door de stad Leuven. Hier toont de opleiding niet alleen maatschappelijke betrokkenheid, maar ook dat ze gevoelig is voor en rekening houdt met de wensen en noden van de studenten en van het werkveld. Verder kan de commissie de aansporing tot ondernemerschap bij de keuze van de stage waarderen, maar waar-

¹ Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen, aangenomen door het Vlaams Parlement op 6.12.2006.

schuwt ze tegelijkertijd voor de potentiële risico's die een dergelijke keuzevrijheid met zich meebrengt. De commissie heeft tijdens de gesprekken met de studenten vastgesteld dat een enkeling eenzijdig kiest. Zo kunnen de studenten ook het advies van de opleiding om in de derde opleidingsfase stage te lopen in een multiculturele school, naast zich neerleggen. Verder vindt de commissie dat een vrije keuze minder zicht impliceert op de kwaliteit van de verschillende scholen en hun mentoren; het risico bestaat dat de opleiding de kwaliteit van de stage onvoldoende kan blijven borgen. De commissie adviseert de opleiding om de verscheidenheid in stage-ervaringen en de relatie tot de kwaliteitsborging van de stage nader uit te werken en vast te leggen.

Elke student wordt door verschillende lectoren bezocht tijdens de stage. De gegevens noodzakelijk voor de stage en de stagecoördinatie zijn op het leerplatform EPOS (Elektronisch Platform voor Ondersteuning van de Stages) op een overzichtelijke wijze opgeslagen en te benaderen door studenten en docenten. De commissie trof een degelijk uitgewerkt digitaal stagemonitorsysteem aan. De commissie waardeert deze overzichtelijke aanpak, temeer omdat de gegevens onder meer ook de feedback bij de stagebezoeken bevatten. De studenten, lectoren en mentoren worden geïnformeerd over de stage door middel van een stagevademeccum en jaarwijzers van elke opleidingsfase. De commissie stelt vast dat in het stagevademeccum, opvallend genoeg, alleen de beroepsprofielen van de leraar zijn benoemd. Echter, het ontplooiën van talent tegen het licht van die profielen ontbreekt. De commissie adviseert in de stage en in het stagevademeccum nadrukkelijker aan te geven welke plaats het gehanteerde talentmodel in relatie tot de vereisten voor het beroepsprofiel inneemt. Bij het uitwerken hiervan dient het werkveld uiteraard een stem te hebben.

Vanuit de competentie- en talentgerichte benadering van het programma wordt de derde opleidingsfase in het geheel beschouwd als een bachelorproef. In de visie van de opleiding maakt de student duidelijk of hij startbekwaam is doorheen de evaluaties van Bronnen en Trainingen, en Stages. De onderzoekscompetenties worden voornamelijk getoetst in de Projecten. Wat voor soort leraar de student is, toont hij aan in het opleidingsonderdeel 'Reflectie en Portfolio: ontplooi' aan de hand van een sollicitatieportfolio. Het sollicitatieportfolio omvat de volgende elementen: een pleidooi waar de student evidenties geeft voor zijn talenten als persoon en zijn eigenheid als leraar, een curriculum vitae, een sollicitatiebrief en informatie over de sollicitatieschool. Het sollicitatieportfolio wordt gepresenteerd aan een jury tijdens een Integratief AssesmentMoment ('I AM!'). Met de sterke

focus op eigen talenten moet de opleiding erover blijven waken dat een reflectie op eigen kennis, vaardigheden en persoonlijke sterke en zwakke punten in het licht van het beroepsprofiel voldoende zichtbaar aanwezig blijft. In een Bacheloropleiding onderwijs: lager onderwijs moet het beroepsprofiel van de leraar te allen tijde voorop blijven staan, volgens de commissie ook in de eindproef. Hoe persoonlijke talenten daarbovenop benut kunnen worden om als leraar een eigen profiel te ontwikkelen, verdient zeker ook aandacht. De commissie acht het tegen deze achtergrond belangrijk dat de opleiding de inrichting van het opleidingsonderdeel 'Reflectie en Portfolio: ontplooi' tegen het licht houdt.

Op het vlak van internationalisering is de opleiding actief op verschillende terreinen. Enerzijds zet de opleiding sterk in op de studentenmobiliteit. Zo wordt de internationale dimensie verankerd in het curriculum door verschillende initiatieven zoals buitenlandse stages, het project GROEPT@wereld, het jaarlijks Mobiliteit World Project, en de informatiemarkten waar studenten hun buitenlandse projecten voorstellen aan andere studenten. Anderzijds wordt er werk gemaakt van uitwisseling van expertise en ervaringen via docentenmobiliteit op het niveau van beleid en professionalisering van docenten. Ongeveer een kwart van de docenten nam deel aan buitenlandse nascholingen. De commissie moedigt de opleiding aan om verder in te zetten op de initiatieven op het vlak van mobiliteit. Verder sluit de commissie zich aan bij het initiatief van de opleiding om ook internationaliseringservaringen aan te bieden voor de studenten en medewerkers die niet deelnemen aan de mobiliteitsprogramma, onder meer door internationale vakliteratuur in het programma, buitenlandse gastdocenten, enzovoort. De commissie heeft in dit opzicht met belangstelling kennis genomen van de plannen van de opleiding om internationalisering in alle opleidingsonderdelen te integreren; de studenten blijken hiervoor vragende partij zoals uit een recente bevraging blijkt. Het oprichten van een werkgroep voor dit onderdeel en de organisatie van de 'internationale week' die op de agenda van 2014 staan, ziet de commissie als een goede start.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat de studeerbaarheid van het programma en het vaststellen ervan een kwetsbaar gegeven vormen. Er zijn studietijdmetingen opgezet met KronosMetis, maar de respons van de studenten was aan de lage kant. Sinds kort koppelt de opleiding het meten van de studeerbaarheid aan de evaluatie van de opleidingsonderdelen. Desgevraagd gaven studenten en alumni aan het programma over het algemeen net studeerbaar te vinden. In een bevraging van 2012 gaven alumni aan dat ze tevreden zijn over zowel de samenhang tussen opleidingson-

derdelen als de totale studiebelasting. De opleiding is zich ervan bewust dat het in kaart brengen van de studiebelasting verdere optimalisering vraagt.

Zowel de aangeboden handboeken, syllabi als lesmateriaal op het online leerplatform zijn zorgvuldig opgebouwd. De handboeken en projectwijzers volgen een strak stramien waarbij de vier pijlers van educatie van UNESCO als kapstok worden gehanteerd. Toch constateert de commissie dat nog niet alle cursusmaterialen even sterk uitgewerkt zijn; sommige zijn enigszins gedateerd of inhoudelijk niet zo sterk. De commissie wijst op het belang dat de opleiding voortgaand blijft investeren in het ontwikkelen van hoogkwalitatief studiemateriaal, rekening houdend met de actuele en relevante inzichten uit het vakgebied. De algemene planning en communicatie van lessenroosters en examenrooster is volgens de studenten op onderdelen voor verbetering vatbaar; de studenten voelen zich soms te laat of onvolledig gebriefd. De commissie stelt vast dat dit laatste punt ook door de stagementoren vermeld wordt en beveelt de opleiding aan hier blijvend aandacht voor te hebben.

De commissie stelt vast dat de opleiding een breed spectrum aan werkvormen hanteert om de studenten tot zelfstandig en actief leren aan te zetten. Naast interactieve hoor- en werkcolleges maakt de opleiding, zoals eerder opgemerkt, ook gebruik van projectwerk binnen de leerlijn Leerpraktijken. Er is een groeilijn herkenbaar doorheen het programma, de werkvormen lopen parallel met de vakinhoudelijke leerlijnen en evolueren in tegelijkertijd interactiviteit en zelfstandigheid naarmate de studenten vorderen in de opleiding. 'It's the way you teach it' is een motto van de opleiding dat op verschillende wijzen invulling krijgt met als doel leraren op te leiden die reflecteren op hun eigen handelen en op dat van anderen om zichzelf steeds verder te bekwamen.

Opvallend was dat de commissie een veelheid aan toegepaste didactische concepten aantrof. Elementen zoals zelfontdekkend leren, coöperatief leren, differentiatie, ervaringsgericht onderwijs, placemat oefenen, hoekenwerk en projectwerk blijken breed gedragen door de docenten, maar zijn nog niet als coherente didactische concepten uitgewerkt en vastgelegd. De commissie ziet dergelijke bouwstenen als waardevol voor een stevig fundament, maar acht het noodzakelijk dat de opleiding haar didactisch concept afbakt en de elementen in samenhang met elkaar en met de visie brengt. Vervolgens is het belangrijk dat de opleiding het didactisch concept duidelijk naar de eigen organisatie en naar de buitenwereld communiceert.

Op basis van het zelfevaluatie-rapport, de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken stelt de commissie vast dat de opleiding met haar personeelsbestand qua kwaliteit en kwantiteit in voldoende mate in de noden van de studentenpopulatie voorziet. De opleiding wordt gedragen door een team van 17 personeelsleden met een onderwijsopdracht; daarnaast kan de opleiding rekenen op de ondersteunende diensten die overkoepelend zijn voor de hele lerarenopleiding of de hogeschool. De commissie merkt wel op dat de docenten een veelzijdige taakin-vulling hebben; naast hun lesopdracht participeren ze aan verschillende projecten en onderzoeksopdrachten, verzorgen ze demolessen voor het werkveld, en zo meer. De commissie vindt het betrekken van de docenten bij het ruimere onderwijsgebeuren positief, maar merkt op dat de werk-druk voor het personeel daardoor hoog ligt; dit punt kwam ook tijdens het vorige visitatiebezoek naar voren. Het takenpakket wordt besproken met het decanenteam en in de mate van het mogelijke afgestemd op de draagkracht van het personeel. De opleiding ondersteunt de docenten ook door professionaliseringsruimte rond timemanagement te voorzien in hun taakbelasting.

Met betrekking tot de kwaliteit van het personeel merkt de commissie op dat de opleiding beschikt over een voldoende breed spectrum aan deskundigheden binnen het docenten- en begeleiderteam. Het team bestaat uit onderwijspersoneel met master- en bachelorkwalificaties. Naar aanleiding van de aanbeveling van de vorige visitatiecommissie en met het oog op de doelstelling de beroepspraktijk meer binnen te brengen in de verschillende opleidingsonderdelen, heeft de opleiding haar personeelskader uitgebreid met twee leraren basisonderwijs; het team telde op het moment van de visitatie vijf praktijklectoren. Voor de ontwikkeling en optimalisatie van de competenties van haar personeel heeft de opleiding een professionaliseringsaanbod ontwikkeld met talrijke initiatieven die uitvoerig beschreven zijn in het zelfevaluatie-rapport. De commissie stelt vast dat het personeelsbeleid vanuit een sterk waarderende benadering wordt vormgegeven. Met het oog op functionerings- en evaluatiegesprekken wordt voor elk personeelslid een dossier bijgehouden met de aandachtspunten, talenten en gemaakte afspraken. Tijdens het visitatiebezoek kwamen de personeelsleden zeer enthousiast over en bewust van hun eigen talenten. De commissie was onder de indruk van de grote inzet en betrokkenheid van het personeel. De commissie merkt wel op dat de sterke nadruk op een waarderende benadering en op de eigen sterke kanten ook een keerzijde kan bezitten. De overtuiging van het eigen kunnen draagt het risico in zich dat aandachtspunten minder worden herkend of gezien. De commissie raadt de opleiding aan een voldoende zelfkritische houding te bewaren en open te staan voor andere meningen en opvattingen.

Op het vlak van instroom stelt de commissie vast dat de opleiding vergelijkbare cijfers toont met het Vlaamse gemiddelde. Zo telde de opleiding in het academiejaar 2012-2013 50,9% studenten uit het ASO, 41,5% uit het TSO, 4,4% uit het KSO en 0,6% uit het BSO. Opvallend meer jongens (25%) vatten de opleiding aan in het academiejaar 2012-2013 in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde (17%). De opleiding vindt een verklaring hiervoor in het gevarieerde programma, het imago van de opleiding en, in haar optiek minstens zo belangrijk, een genderbewuste communicatie. Verder constateert de commissie dat de gevarieerde instroom en de stijgende vraag naar begeleiding de opleiding voor uitdagingen stelt. De studentendecaan begeleidt de in-, door- en uitstroom van de studenten, coördineert de studentenvoorzieningen en studie(traject)begeleiding, treedt op als klankbord en coach en zorgt voor terugkoppeling en/of doorverwijzing. Bij de instroom tracht de opleiding voldoende en duidelijke informatie te verschaffen over de inhoud en de verwachtingen van de opleiding via diverse wegen. De commissie waardeert dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie ter harte heeft genomen en het instroombeleid met betrekking tot allochtone studenten heeft uitgebouwd; de genomen initiatieven zijn uitvoerig in de bijlage van het zelfevaluatie-rapport omschreven. Verder is de commissie positief over het doorstroombeleid en in het bijzonder over de inspanningen om de taalvaardigheid van de studenten in kaart te brengen en indien nodig te remediëren. De studenten evalueren deze initiatieven doorgaans positief. De opleiding kiest in haar doorstroombeleid voor een inclusieve aanpak met een gedifferentieerde en waarderende begeleiding van de diverse studentenpopulatie. De studenten ervaren de begeleiding als zeer laagdrempelig en persoonlijk.

De uitschrijvers nodigt de opleiding systematisch uit voor een exitgesprek bij de studentendecaan. Hij zorgt voor informatie en eventuele heroriëntering en brengt de redenen van uitschrijving en in het bijzonder van drop-out in kaart; vooral de verkeerde verwachtingen en een onderschatte werkbelasting liggen aan de basis van de drop-out. De commissie merkt verder op dat de opleiding in 2006 en 2007 een merkbaar grotere ongekwalificeerde uitstroom had in vergelijking met de andere Vlaamse instellingen; sinds twee jaar ligt de drop-out lager. Zo lag in 2010 het percentage ongekwalificeerde uitstroom tijdens de eerste opleidingsfase op 40% in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde van 42,9%. Een verklaring hiervoor is, naar eigen zeggen van de opleiding, de doorstroombegeleiding die ze de voorbije jaren heeft opgezet. De commissie heeft kennis genomen van de plannen van de opleiding om, in samenwerking met de fusiepartner Katholieke Hogeschool Leuven, de tussentijdse uitschrijvers te heroriënteren naar het onderwijs-

aanbod van de Centra voor Volwassenenonderwijs uit de regio. De commissie stelt deze inspanning in het kader van het uitstroombelief op prijs en raadt de opleiding aan om deze piste verder te ontwikkelen.

De opleiding wordt aangeboden in de gebouwen van campus Comenius van GROEP T–Leuven Education College; activiteiten voor grotere groepen vinden plaats in de aula's van Campus Vesalius of van de KU Leuven. Tijdens de rondleiding kon de commissie vaststellen dat campus Comenius voldoende geoutilleerd is. Alle onderwijslokalen zijn uitgerust met een projectie- en geluidsinstallatie. Twee lokalen zijn zo ingericht dat ze een betere afspiegeling van het basisonderwijs zijn. Op het vlak van bibliotheekvoorzieningen raadt de commissie aan om de leermaterialen voor het Lager onderwijs up to date te brengen en te houden, en op een eigentijdse wijze te ontsluiten. De commissie heeft kennis genomen van de plannen van de opleiding om de infrastructuur te actualiseren en uit te breiden, mede wegens de stijgende studentenaantallen. Die plannen zijn jammer genoeg voorlopig opgeborgen gezien de onduidelijke implicaties die de hervorming van het hogeronderwijslandschap met zich meebrengt.

Inzake kwaliteitszorg kon de commissie vaststellen dat er een kwaliteitscultuur aanwezig is in de opleiding en dat zorg voor de kwaliteit als taak van het hele team wordt gezien. De horizontale organisatie en de nodige overlegmomenten over de drie lerarenopleidingen heen zorgen voor een continue interne benchmarking. Zo wordt het jaaractieplan van de opleiding afgestemd op het beleidsplan van de gehele lerarenopleiding. De diverse aanwezige meetresultaten en het actieplan waarin de speerpunten van de opleiding zijn geformuleerd, bevestigen dat de opleiding aandacht heeft voor kwaliteitszorg. De commissie zag herkenbare voorbeelden van ontwikkel- en verbeteracties, onder meer naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie; deze acties zijn uitvoerig beschreven in de bijlagen van het zelfevaluatie-rapport. Onder meer vroeg de vorige visitatiecommissie bijzondere aandacht voor een permanent systeem van (onafhankelijk) onderzoek naar het gerealiseerde niveau van de opleiding in het beroepenveld en bij de alumni. Naar aanleiding hiervan heeft de opleiding haar kwaliteitszorgsysteem uitgebouwd met de bevraging van het werkveld en de alumni over het gerealiseerd niveau van de opleiding. De opleiding liet tijdens de gesprekken weten dat, met het oog op het fusieproces, de fusiepartners een interne evaluatie bij elkaar zullen uitvoeren. De commissie acht deze werkwijze voor alle partijen zinvol en ziet hierin mogelijkheden voor alle betrokkenen om eigen opvattingen en inzichten te toetsen en daar waar gewenst bij te stellen, onder behoud van eigenheid.

Vertegenwoordigers van het werkveld worden op bepaalde contactmomenten bevraagd over innovatie in het curriculum en wat zij nodig vinden en als potentieel zien. Jaarlijks wordt een stagepartnerdag georganiseerd waaraan voornamelijk directies en coördinatoren van stagescholen deelnemen. De commissie merkt op dat het werkveld niet vertegenwoordigd is in de overlegorganen van de opleiding, noch dat er sprake is van een 'werkveldcommissie'. Dat wordt door de opleiding als een bewuste keuze benoemd. De laagdrempeligheid en openheid van de communicatie die de opleiding hanteert, stelt het werkveld in staat om werpunten of behoeften te signaleren aan de opleiding. De commissie beveelt desondanks aan om het werkveld meer structureel bij de opleiding te betrekken.

Het doorstroomrendement van de opleiding ligt iets lager dan het Vlaamse gemiddelde (rond 80%) en schommelt in de voorbije jaren rond 75%. Ondanks de vele begeleidingsinitiatieven constateert de opleiding uit een interne analyse dat het doorstroomrendement mee bepaald wordt door de vooropleiding van de studenten. Zo ligt het doorstroomrendement van studenten uit het ASO hoger dan bij de andere studenten. Het studierendement van de mannelijke studenten blijft gedurende de jaren stabiel, maar ligt aanzienlijk lager dan dat van de vrouwelijke studenten. Een groot aantal studenten stroomt door met een flexibel traject.

Op basis van het zelfevaluatie-rapport, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de aanvullende gesprekken stelt de commissie vast dat het programma, het personeel en de voorzieningen een voor de studenten samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. De opleiding is in staat om de gestelde doelstellingen binnen de gestelde Vlaamse en eigen hogeschoolrandvoorwaarden te bereiken. De pedagogisch-didactische keuzes voor innovaties worden mee vormgegeven door de wensen van het team en kunnen daarmee op een groot draagvlak rekenen. Mede ook doordat het team relatief klein is en de betrokkenheid van de opleiding bij de studenten groot is, slaagt men er over het algemeen in om beoogde innovaties ook daadwerkelijk te implementeren. De commissie heeft er vertrouwen in dat, als de opleiding met dezelfde dynamiek blijft voortgaan, de kwaliteit van het onderwijsproces zich gedurig en duurzaam kan blijven ontwikkelen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau als voldoende.

De opleiding werkt volgens het zelfevaluatie-rapport aan een competentiegericht evaluatie in lijn met de competentie- en talentenbenadering die ze hanteert in haar onderwijsconcept. Om recht te doen aan de totale persoonlijkheid van de student streeft de opleiding ernaar om de eindcompetenties en eigenheid van de studenten gevarieerd en geïntegreerd te beoordelen. Vanuit deze visie wordt de derde opleidingsfase in het geheel als een bachelorproef beschouwd (zie GKW2).

De opleiding koos ervoor om een coördinator assessment te belasten met de kwaliteitsbewaking van de evaluatie. Naast het uitwerken van het assessmentbeleid zorgt hij ook voor individuele en teamondersteuning, de organisatie van peer review en de ontwikkeling van een assessmentkijkwijzer waarin de kwaliteitsvoorwaarden vertaald zijn naar richtlijnen voor het opstellen en beoordelen van examens/opdrachten en transparantie. De commissie acht deze kijkwijzer voldoende adequaat uitgewerkt. Verder vindt de commissie het positief dat de opleiding de beoordeling van taal en communicatie bij alle opleidingsonderdelen op elkaar afstemt, in overleg met de talenbeleidswerkgroep.

Volgens het zelfevaluatie-rapport staat de congruentie tussen de vooropgestelde doelstellingen van de competentiematrix en de evaluatieactiviteiten voorop. De commissie acht het van belang dat de opleiding nog explicieter stilstaat bij de relatie tussen de opleidings specifieke leerresultaten en de gebruikte evaluatievormen per opleidingsfase en opleidingsonderdeel.

De commissie stelt vast dat de opleiding over een voldoende uitgebreid en gevarieerd systeem van beoordeling, toetsing en examinering beschikt. Zo worden de studenten binnen de leerlijn Bronnen en Trainingen geëvalueerd tijdens de examens aan de hand van product- en procesgerichte toetsen en evaluaties. Bij de leerlijn Reflectie en Portfolio ligt de nadruk op het leerproces; studenten worden beoordeeld door middel van een opdracht en reflectiegesprek (opleidingsfase 1), een bekwaamheidsproef (opleidingsfase 2) en een sollicitatieportfolio (opleidingsfase 3). Binnen de leerlijn Projecten worden de werkgroepen van studenten geëvalueerd op basis van het product, de presentatie en de kwaliteit van hun onderzoeksvaardigheden; de kennisaspecten van de projecten worden via individuele kennistoetsen beoordeeld. De aanwezige mix van evaluatievormen ziet de commissie als een positief punt.

De commissie acht de toetsen over het algemeen valide en betrouwbaar. De assessoren gebruiken uniforme beoordelingsformulieren die vooraf toegelicht worden in functie van het vergroten van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid. Bij het inkijken van de opgevraagde toetsopgaven stelt de commissie vast dat deze de behandelde leerstof voldoende dekken. Verder stelt de commissie vast dat de kennistoetsen van Bronnen en Trainingen, maar ook die van Projecten, vooral reproductiegericht zijn en onvoldoende naar de actuele maatschappelijke gebeurtenissen peilen. In het licht van de competentiegericht visie die de opleiding hanteert, ziet de commissie hier ruimte voor verbeteren. De commissie vindt het belangrijk om, zeker vanaf de beginfase van de opleiding, meer nadruk te leggen op inzicht en minder op de kennisreproductie.

Op het vlak van transparantie neemt de opleiding voldoende maatregelen. Via de ECTS-fiches, in de projectwijzers en bij de start van elk opleidingsonderdeel krijgen de studenten de nodige informatie betreffende de examens, waaronder ook representatieve voorbeelden van toetsvragen. Voorafgaand aan de examens wordt een terugkomdag gepland waarop studenten vragen kunnen stellen. Na de examens kunnen ze hun toetsen of examens inzien en feedback vragen. Studenten en alumni gaven aan op de hoogte te zijn van de evaluatiecriteria en de verdeling van de punten.

Voor de evaluatie van de stage wordt elke student tijdens elke opleidingsfase door verschillende lectoren bezocht, met een minimum van één stagebezoek per stageperiode. Dat is een bewuste keuze van de opleiding, zodat er verschillende versies rond de evaluatie en begeleiding van de student bestaan. Het feit dat de opleiding verschillende perspectieven wil hanteren om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te borgen, vindt de commissie positief. De lectoren gaan in dialoog met de mentor van de student en er wordt in sterke mate rekening gehouden met het oordeel van de mentor; dit ziet de commissie als een bewijs van vertrouwen die de opleiding heeft in de stagescholen. De beoordelingsformulieren bevatten de stagedoelstellingen (gelinkt aan de ECTS-fiche en zo aan de competentiematrix) die richting geven aan de verwachtingen van elke opleidingsfase en creëren op die manier een gedeeld en transparant begeleidings- en evaluatiekader voor de stage mentoren en lectoren. Bij de eindbeoordeling houdt de stagecommissie rekening met alle bewijzen die in de loop van de stages verzameld zijn en met de evolutie die de student heeft doorgemaakt. Met betrekking tot de kwaliteit van de stagemappen stelt de commissie vast dat deze op voldoende wijze zijn uitgewerkt.

Voor de beoordeling van het sollicitatieportfolio hanteert de opleiding een pass/fail systeem. Bij een fail kan een student nog wel slagen voor de opleiding. Een student moet wel alle onderdelen van het sollicitatieportfolio hebben uitgewerkt om dit aan een jury te mogen presenteren tijdens 'I AM!' (Integratief AssessmentMoment). Aan de hand van het beoordelingsformulier en het beslissingsschema beoordeelt de jury bestaande uit interne (de promotor en een docent) en externe assessoren (vertegenwoordigers uit het werkveld) hoe de studenten als startende professionals zijn en hoe ze denken zich verder te ontplooiën. De commissie stelt verder vast dat in het beoordelingsformulier het beoogde eindniveau beperkt gespecificeerd wordt. Het beoordelingsformulier geeft een uitgebreid overzicht van de eisen waaraan het sollicitatieportfolio moet voldoen, maar dat beschrijft meer welke elementen aanwezig moeten zijn dan de manier en het niveau waarop ze uitgewerkt moeten zijn. Dat maakte het voor de commissie moeilijk zicht te krijgen op de manier waarop de scores van de ingekeken sollicitatieportfolio's toegekend werden. Ook de transparantie van de beoordeling is in sommige gevallen onvoldoende aanwezig. Zo trof de commissie negatieve beoordelingen aan die dan toch het predicaat 'pass' verkregen. De commissie stelde vast dat de oordelen gebaseerd zijn op intersubjectiviteit en dat de afstemming tussen de verschillende assessoren doorslaggevend blijkt voor de toekenning van de punten. De opleiding bewaakt de betrouwbaarheid en validiteit door een gevarieerd team van assessoren samen te stellen en hen op voorhand te brieven over de criteria in het beoordelingsformulier. Toch beseft de opleiding dat ze extra moet inzetten op de transparantie van het tot stand komen van de beoordelingen. De commissie vraagt bijzondere aandacht voor een beoordelingsformat met duidelijke beslisregels.

De commissie pleit voor een herziening van de werking, de inhoud en de beoordeling van het eindwerk. Ze kan de holistische evaluatiebenadering en de aandacht voor de identiteit van de aankomende professionals onderschrijven. De opleiding moet er wel voor zorgen dat de reflectie van de studenten op hun talenten niet te zeer geïsoleerd wordt van het beroepsprofiel van de leraar in de volle breedte. Daarom beveelt de commissie de opleiding aan om het beroepsprofiel en de beoogde leerresultaten voorop te stellen; individuele talenten vormen hierop een waardevolle aanvulling, maar niet vice versa.

Het werkveld gaf tijdens het gesprek met de commissie aan in het algemeen tevreden te zijn met het gerealiseerde niveau van de opleiding. De studenten zijn startbekwaam en zelfstandig, maar dienen zich verder te

ontwikkelen in de praktijk. De talrijke contacten met het werkveld leren dat de studenten in de verschillende onderwijsnetten terechtkomen. Uit een alumnibeving (2010) blijkt dat 15% afgestudeerden verdere studies hebben aangevat. Ze wijzen de Bachelor-na-bachelor 'Buitengewoon Onderwijs' en 'Zorgverbreding en Remediërend Leren' het meest aan als vervolgopleiding. Recente cijfers over de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt en de doorstroom naar een eventuele vervolgopleiding heeft de opleiding niet. De commissie adviseert data over uitstroom systematisch te verzamelen, bij voorkeur ook enkele jaren na afstuderen.

Het diplomarendement binnen de opleiding is onderzocht aan de hand van het benchmarkrapport dat door het Datawarehouse Hoger Onderwijs is aangeleverd. De voorbije jaren (cijfers beschikbaar sinds 2006 tot 2009) behaalde gemiddeld 26,6% van de instromende studenten het diploma in drie jaar; dat is vergelijkbaar met het Vlaams gemiddelde van 26,2%. De studenten die effectief hun diploma behalen, doen dat bij GROEP - Leuven Education College in 3,24 jaar, wat eveneens vergelijkbaar is met de gemiddelde studieduur in Vlaanderen van 3,23 jaar. Ondanks het pleidooi van de vorige visitatiecommissie voor het opstellen van streefcijfers/streefdoelen met betrekking tot het onderwijsrendement heeft de commissie die niet aangetroffen. Desgevraagd bleek dit een bewuste keuze van de opleiding te zijn. Dergelijke meetdoelen zouden naar eigen zeggen onvoldoende recht doen aan de eigenheid van de student. De opleiding opteert ervoor om de doorstroom te monitoren en faciliteren door de begeleidingsmaatregelen beschreven bij de generieke kwaliteitswaarborg 2.

Op basis van de in het zelfevaluatierapport aangeleverde documenten, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken stelt de commissie vast dat de opleiding haar doelstellingen in voldoende mate realiseert.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Vat de eigenheid van de opleiding in een korte, krachtige en coherente visie om deze vervolgens met enkele duidelijke kenmerken uit te werken in het programma en dit geheel overtuigend te presenteren aan alle stakeholders;
- Stel de gehanteerde modellen ten dienste van het beroepsprofiel van de leraar;
- Operationaliseer de beoogde einddoelen nader en schrijf ze uit in realistisch haalbare doelstellingen per semester, zoals in competentiematrix 2.0.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Werk de ECTS-fiches eenvormig uit met het oog op een transparante communicatie naar de studenten;
- Integreer de ICT-mogelijkheden nadrukkelijker in het opleidingsaanbod en koppel ze op een meer praktijkgerichte manier naar het programma, zet de hiërarchische opbouw van benodigde vaardigheden in digitale context duidelijk uiteen in de in ontwikkeling zijnde leerlijn;
- Ontwerp in samenspraak met het werkveld werkbare differentiatiemogelijkheden, passend bij de ontwikkeling van elke leerling binnen elke activiteit, elk leerjaar en in de opeenvolgende leerjaren;
- Werk het talenbeleidsplan verder uit waarin alle lopende en toekomstige initiatieven gekaderd worden met daaraan gekoppeld een plan van aanpak;
- Blijf investeren in het ontwikkelen van hoogkwalitatief studiemateriaal, rekening houdend met de actuele en relevante inzichten uit het vakgebied;
- Besteed aandacht aan de communicatie naar studenten en stagescholen;
- Bak het didactisch concept af, breng de onderlinge elementen meer in samenhang met elkaar en met de visie; communiceer dit didactisch concept duidelijk naar de eigen organisatie en naar de buitenwereld;
- Volg de ontwikkelingen en hervormingen uit het secundair onderwijs nauw op en zoek structurele kruisbestuivingsmogelijkheden met de lerarenopleiding secundair onderwijs;
- Blijf nadrukkelijk aandacht hebben voor het ondernemerschap van studenten (o.a. bij de stages), maar werk tegelijkertijd de verscheidenheid in de stage-ervaringen en de relatie tot de kwaliteitsborging van de stage nader uit en leg dit vast;

- Geef nadrukkelijker aan welke plaats het gehanteerde talentenmodel inneemt in relatie tot de vereisten voor het beroepsprofiel en geef het werkveld een stem bij het uitwerken hiervan;
- Herwerk de opzet van het sollicitatieportfolio zodanig dat het beroepsprofiel van de leraar voldoende zichtbaar aanwezig blijft;
- Ontwikkel verder de initiatieven rond de heroriëntatie van de uitstromers in samenwerking met de partners;
- Actualiseer en breid de infrastructurele voorzieningen verder uit, breng de leermaterialen voor het Lager onderwijs up to date en ontsluit ze op een eigentijdse wijze;
- Bewaar een voldoende zelfkritische houding en sta open voor andere meningen en opvattingen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Sta explicieter stil bij de relatie tussen de opleidingsspecifieke leerresultaten en de gebruikte evaluatievormen per opleidingsfase en opleidingsonderdeel;
- Leg in het licht van de competentiegerichte visie die de opleiding hanteert meer nadruk op inzicht en minder op de kennisreproductie;
- Pas de beoordeling van het sollicitatieportfolio aan met bijzondere aandacht voor een beoordelingskader met duidelijke beslisregels.

THOMAS MORE HOGESCHOOL MECHELEN

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs Thomas More Hogeschool Mechelen

Op 21 en 22 oktober 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van Thomas More Hogeschool te Mechelen, in het kader van een onderwijsvisiteatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding is ingebed in het domein Onderwijs binnen de groep Gezondheid, Welzijn en Onderwijs en is gehuisvest in de binnenstad van Mechelen op de campus De Vest. De opleiding telt in 2012-2013 506 studenten. De opleiding biedt, naast het dagtraject, ook een avond- en weekendtraject dat erkend is als een officiële variant.

De opleiding profileert zich met de slagzin: "Met theorie alleen redt je het niet, in praktijk kom je naar Mechelen". De opleiding beschouwt de praktijkervaringen, zowel binnen als buiten de muren van de hogeschool, als een troef die ze in de toekomst verder wil versterken. Om haar visie waar te maken, hanteert de opleiding als referentiekader de principes van ervaringsgericht onderwijs. In aansluiting hierop steunt men op vier uitgangspunten: het streven naar betekenisvolle praktijken, de verwevenheid van pedagogische en vakinhoudelijke leerinhouden, het begrijpen van

het kind en zijn leefwereld, en samenwerken in een team en het opnemen van brede basiszorg.

Programma

Het programma is opgebouwd uit 180 studiepunten. Het dag- en het avondtraject hebben elk een eigen programma dat zowel inhoudelijk als organisatorisch van elkaar verschilt. Het aandeel studiepunten opgenomen in het avondtraject is afhankelijk van de vooropleiding en ervaringen van de studenten.

De opleiding bewaakt de verticale en horizontale samenhang van het programma van beide trajecten door middel van drie pijlers en vier vakoverschrijdende leerlijnen. De drie pijlers zijn: ondersteunende competenties, begeleiden van kinderen en leerprocessen, en integratie van competenties in de praktijk. De vier leerlijnen zijn: interculturaliteit en diversiteit, reflectie en onderzoek, taal, media en ICT. De pijlers en leerlijnen zijn duidelijk omschreven. De progressie van de leerinhouden wordt zichtbaar gemaakt in de afzonderlijke opleidingsonderdelen, de stage en de vakoverschrijdende leerlijnen. Het dagtraject beoogt een sterke integratie van leerinhouden en didactiek al vanaf het begin; de derde opleidingsfase kenmerkt zich nog meer door de integratie van vaardigheden en competenties via een opbouw vanuit probleemgestuurd leren. Waar het dagtraject een veiliger en gestructureerde leercontext beoogt, kenmerkt het avondtraject zich door een hoge mate van flexibiliteit en persoonlijke ruimte die studenten kunnen benutten. Hierdoor geven de avondstudenten soms aan het overzicht in het programma even kwijt te zijn of een gevoel van onzekerheid te ervaren tijdens de stage omdat ze bepaalde zaken (nog) niet gezien hebben in de les. De opleiding dient verder na te denken over mogelijkheden om de sterkten van het dagtraject en het avondtraject meer over en weer te benutten.

De praktijkcomponent wordt begroot voor 56 studiepunten binnen het dagtraject en voor 45 studiepunten binnen het avondtraject. Hieronder vallen zowel de voorbereidende activiteiten, lesbesprekingen alsook de effectieve stageactiviteiten in het werkveld. De stage van het dagtraject sluit sterk aan bij de te verwerven competenties uit de voorafgaande lesweken. De studenten krijgen mogelijkheden om praktijkervaringen op te doen in een breed beroepenveld en worden tevens aangemoedigd om stage te lopen in een multiculturele omgeving. De avondstudenten kunnen de oefenritme van de stage in hoge mate vrij kiezen; ze ervaren dit als een sterkte van de

opleiding. Hoe dan ook blijken aanvragen voor stageplaatsen meermalen al toegekend binnen het dagtraject; bovendien lijkt het werkveld zich niet altijd open te stellen voor de flexibele stageroosters van de avondstudenten. De avondstudenten kunnen op dit vlak sterker begeleid worden.

De bachelorproef vormt het sluitstuk van de opleiding en bestaat uit twee componenten: een langere praktijkervaring in de lagere school (een zelfstandige stage in het reguliere traject dan wel een uitgroei-stage in het avondtraject) en een onderzoeksproject (een innovatietraject in het reguliere traject dan wel een scriptie in het avondtraject).

De studenten uit de derde fase kunnen een internationaal semesterprogramma van 30 studiepunten opnemen, waaronder ook internationale stages. Met gemiddeld 18% deelname aan een langere internationale uitwisseling benadert de opleiding het streefcijfer van 20% mobiliteit van de studenten. Verder komen alle studenten in contact met de internationale dimensie in het standaardcurriculum aan de hand van internationalisation@home.

Globaal genomen zijn de aangeboden handboeken, syllabi en lesmaterialen op het online leerplatform Toledo goed uitgewerkt en geactualiseerd. Het studiemateriaal voor de avondstudenten is adequaat, maar tamelijk klassiek. De gehanteerde werkvormen zijn voldoende gevarieerd en afgestemd op het leerproces van de studenten.

Beoordeling en toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat in overeenstemming is met de centrale richtlijnen rond het onderwijs en de evaluatie. De opleiding gebruikt een veelheid aan evaluatievormen, aangepast aan de te beoordelen leerinhouden en vaardigheden. De toetsing is over het algemeen valide en transparant. Bij het werkplekleren van het avondtraject maakt de opleiding gebruik van een portfolio-assessment waarin de student bewijzen van de verworven competenties verzamelt en toelicht in een competentiegericht interview. Het portfolio-assessment kan uitgebreid worden naar andere stages en naar het dagtraject.

Begeleiding en ondersteuning

De campus beschikt over de nodige leslokalen die voorzien zijn van pc en beamer of digitaal bord. Een aantal lokalen is ingericht voor specifieke

opleidingsonderdelen zoals Muzische vorming en Lichamelijke opvoeding. Tevens beschikt de opleiding hier over een sterk uitgewerkt ICT-netwerk.

De studie- en trajectbegeleiding is goed uitgebouwd. De grootste groep trajectbegeleiders is actief in het avondtraject; elke student krijgt een persoonlijk opleidingsprogramma dat toegesneden is op zijn vooropleiding, werk- en gezinsprofiel. De studenten van beide trajecten kunnen rekenen op de betrokkenheid en de toegankelijkheid van hun docenten. Bij de studenten die afhaken tijdens de tweede of derde fase blijkt de stage dikwijls een struikelblok; opvang en begeleiding van deze studenten gebeurt door de stageverantwoordelijken.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De opleiding streeft ernaar om 90% doorstromers te laten afstuderen na drie jaar. Dit cijfer wordt momenteel nog niet gehaald. Binnen het reguliere traject behaalt gemiddeld 74% van de afgestudeerden het diploma na drie jaar. Binnen het avondtraject behaalt gemiddeld 54% afgestudeerden na twee een half jaar het diploma.

Uit de laatste alumni bevraging (2013) blijkt dat 84% van de afgestudeerden uit de voorbije drie jaar aan het werk is binnen een basisschool. Alumni zijn tewerkgesteld hetzij in de gewone klaspraktijk, als zorgleraar, als specifieke leraar of als leraar in het buitengewoon onderwijs; 16% van de respondenten studeert verder, werkt in onderwijsondersteunende diensten of buiten het onderwijsveld of is niet aan het werk.

Vertegenwoordigers van het werkveld spreken zich enthousiast uit over de inzetbaarheid van de afgestudeerden van beide trajecten. Ze beschouwen de studenten als voldoende voorbereid en geven aan dat ze een stuk vernieuwing brengen in hun school. Een aantal scholen rekruteert bewust uit de afgestudeerden van het avondtraject, wat de kwaliteit van deze variant bevestigt. Doordat de opleiding voldoet aan de actuele eisen van het werk- en beroepsveld, is ze in staat kwalitatieve leerkrachten af te leveren.

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs Thomas More Hogeschool Mechelen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Thomas More Hogeschool te Mechelen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 21 en 22 oktober 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg.

Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de stagementoren, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor

interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examen-vragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, waaronder de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van Thomas More Hogeschool te Mechelen omvat 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen. De opleiding biedt twee varianten aan: een traject in dagonderwijs en een traject in avondonderwijs (werkstudenten).

De opleiding is ingebed in het domein Onderwijs en is gehuisvest in de binnenstad van Mechelen op de campus De Vest. In dit departement zijn ook nog de opleidingen Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs en secundair onderwijs, alsook verschillende Bachelor-na-Bacheloropleidingen ondergebracht. Het domein Onderwijs ressorteert binnen de groep Gezondheid, Welzijn en Onderwijs. De groep wordt geleid door de groepsvoorzitter. Twee domeindirecteurs sturen het totale domein Onderwijs aan. De opleiding wordt gecoördineerd door een opleidingshoofd. Opleidingshoofden van alle lerarenopleidingen en domeindirecteurs overleggen geregeld via een campusoverstijgende domeinraad en een staf per campus.

De opleiding is ontstaan uit de lagere meisjesnormaalschool van het Instituut der Religieuzen Ursulinen te O.-L.-Vr.-Waver en de Mechelse jongensnormaalschool van het Berthoutinstituut. De opleiding leraar Lager onderwijs blijft op de twee plaatsen bestaan tot de fusie van 1995 tot Katholieke Hogeschool Mechelen. Sinds 2002 maakt de opleiding deel uit de Associatie KU Leuven. In 2010 fusioneerde de hogeschool tot Lessius. Vanaf 2012 ontstond uit een samenwerkingsverband met de Katholieke Hogeschool Kempen een groter geheel: Thomas More.

In 2004 start de opleiding met een avond- en weekendtraject voor zij-instromers met een diploma hoger onderwijs. Sinds 2008-2009 zijn de instapvoorwaarden voor dit traject gelijk aan die van de bacheloropleiding.

De opleiding biedt sindsdien een 180 studiepunten omvattend programma aan door een aantal opleidingsonderdelen uit te werken in samenwerking met het avondtraject van de opleiding Bachelor: verpleegkundige van Thomas More Hogeschool te Mechelen.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van het dagtraject als goed.

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van het avondtraject als goed.

Volgens het zelfevaluatierapport kenmerkt de **visie** van de opleiding zich door een uitgesproken praktijkgerichtheid die goed getypeerd wordt door de slagzin: 'Met theorie alleen red je het niet, in praktijk kom je naar Mechelen'. De opleiding beschouwt de praktijkervaringen, zowel binnen als buiten de muren van de hogeschool, als een troef die ze in de toekomst verder willen versterken. Om haar visie waar te maken hanteert de opleiding als referentiekader de principes van ervaringsgericht onderwijs. In aansluiting hierop steunt men op vier uitgangspunten: het streven naar betekenisvolle praktijken, de verwevenheid van pedagogische en vakinhoudelijke leerinhouden, het begrijpen van het kind en zijn leefwereld, en samenwerken in een team en het opnemen van brede basiszorg. Verder zet de opleiding in op de leraar Lager onderwijs als generalist die breed inzetbaar is binnen alle leerdomeinen en leerjaren van de lagere school. Daarnaast zoekt de opleiding naar ruimere mogelijkheden in de toekomst voor specialisaties; zo wil de opleiding studenten afleveren die bijdragen aan het nieuwe basisonderwijs zoals uitgetekend in het masterplan van de hervorming van het secundair onderwijs. De commissie stelt vast dat de specialisaties in het beoogd eindniveau nog geen concrete omkadering kennen en raadt de opleiding aan om deze piste verder vorm te geven in overleg met de docenten en het werkveld.

Krachtens het decreet betreffende de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen de beoogde domeinspecifieke leerresultaten bepalen voor hun bacheloropleidingen. De domeinspecifieke leerresultaten zijn gebaseerd op het domeinspecifiek referentiekader dat werd gehanteerd tijdens de vorige onderwijsvisitaties in 2007, alsook op de basiscompetenties zoals vastgelegd in het Besluit van de Vlaamse Regering d.d. 5.10.2007 (B.S. 17/1/2008). Dit kader werd in het academie-

jaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en sluit aan bij de eisen die het Vlaamse kwalificatieraamwerk 6 wat betreft niveau en oriëntatie stelt aan een professionele bacheloropleiding.

De domeinspecifieke leerresultaten werden door de opleiding vertaald naar een opleidings specifiek leerresultatenkader. De opleiding heeft de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie ter harte genomen en heeft de eigen leerresultaten in termen van 'ijkpunten' geformuleerd. De commissie acht dit positief. In het zelfevaluatie rapport definieert de opleiding een ijkpunt als een opgebouwde competentie die op een bepaald moment in de opleiding geëvalueerd wordt. Vanwege het uiteenlopend karakter hanteert de opleiding verschillende ijkpunten voor het dagtraject en het avondtraject. Uit de gesprekken blijkt dat de docenten, studenten, alumni en het werkveld de profilering van de opleiding herkennen en onderschrijven. De basiscompetenties worden door het docententeam sterk gedragen en op een zichtbare manier, via verschillende kanalen, gecommuniceerd aan de (kandidaat-)studenten.

Competentiematrices geven op per opleidingsonderdeel en opleidingsfase de relatie tussen de ijkpunten en de domeinspecifieke leerresultaten duidelijk weer. De commissie constateert dat actuele wensen en noden die aan het vakgebied en het beroepenveld worden gesteld, waaronder het omgaan met diversiteit, taal, media en onderzoeksvaardigheden, expliciet vertaald worden naar opleidings specifieke leerresultaten. Als katholieke hogeschool vult de opleiding de domeinspecifieke leerresultaten 3, 7 en 10 aan met het leerdomein godsdienst en een visie op katholiek onderwijs. De commissie ziet de elementen van de profilering adequaat uitgewerkt en, gelet op de gekozen insteek vanuit de denominatie, met specifieke aandacht voor de positie van niet-gedoopte studenten. De commissie beoordeelt dat de ijkpunten van beide trajecten voldoende garantie bieden voor het bereiken van het domeinspecifieke leerresultatenkader. Verder meent de commissie dat het beoogde eindniveau van de opleiding aansluit bij de eisen die het Vlaamse kwalificatieraamwerk stelt aan een professionele bacheloropleiding wat niveau en oriëntatie betreft. De commissie concludeert dat de uitgangspunten die de opleiding hanteert, waarborgen vormen voor de realisatie van het beoogde eindniveau gelet op de actuele eisen die vanuit het beroepenveld en het vakgebied aan haar worden gesteld.

De commissie waardeert dat de opleiding zowel binnen de hogeschool als ook met partners uit het Vlaamse en internationale onderwijslandschap intens overlegt over haar visie en doelstellingen. De vertegenwoordigers

van het werkveld wijzen er in de gesprekken op dat zij sterk vertegenwoordigd zijn in de adviesraad van de opleiding en daar meedenken over de koers. Om tegemoet te komen aan de wens naar intensieve samenwerking en verankering in de samenleving, investeert de opleiding in contacten en projecten met basisscholen en andere partners zoals het netwerk School of Education, het Vlaams Secretariaat van het secretariaat Katholiek Onderwijs, het Onderwijsontwikkelingsfonds, de Vlaamse overheid en de stad Mechelen. Het zelfevaluatie rapport beschrijft uitgebreid de veelheid aan projecten en onderzoek waarin de opleiding een trekkersrol of een engagement opneemt. Ook heeft de opleiding oog voor het internationale perspectief en de eisen die het huidige beroepenveld kenmerken. Zo is de opleiding partner van het netwerk Association Comenius, een Europees netwerk van ruim 30 lerarenopleidingen. Verder benut de opleiding mogelijkheden op basis van faciliteiten en middelen vanuit Europese projecten, Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek en de Recuperatie van Bedrijfsvoorheffing. De commissie acht het positief dat de opleiding op dergelijke wijze concreet en actief inspeelt op de actuele regionale, nationale en internationale perspectieven. Een voorbeeld is de wijze waarop de opleiding het avondtraject inricht voor studenten die hun studie willen combineren met werk. De commissie ziet dit traject als een sterke troef in de regio. Verder kan de commissie de inhoudelijke raakpunten die de opleiding zoekt met andere departementen binnen de hogeschool waarderen.

Op grond van de volgende bevindingen beoordeelt de commissie de generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed. De visie van de opleiding is sterk uitgewerkt en breed gedragen en wordt door het werkveld herkend. De uitwerking van de onderwijsspecifieke leerresultaten en de afstemming op het domeinspecifiek leerresultatenkader is zorgvuldig gebeurd.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van het dagtraject als goed.

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van het avondtraject als goed.

De eerder genoemde ijkpunten van de opleiding weerspiegelen de opbouw van het curriculum en de weg naar de einddoelen. De relatie tussen de beoogde leerresultaten en de opleidingsonderdelen is ook vastgelegd in de ECTS-fiches. Op die manier maakt de opleiding inzichtelijk hoe elk oplei-

dingsonderdeel bijdraagt tot het realiseren van de leerresultaten. De commissie constateert dat de ijkpunten herkenbaar de basis vormen voor de uitwerking van de ECTS-fiches per opleidingsonderdeel. Bij het bespreken van de ECTS-fiches van beide trajecten stelde de commissie wel vast dat docenten afwisselend de link leggen naar de domeinspecifieke leerresultaten of naar de opleidingsspecifieke leerresultaten. De commissie meent dat juist de opleidingsspecifieke ijkpunten als referentiekader voor de opleiding fungeren en raadt de opleiding dan ook aan om de ECTS-fiches in dit opzicht eenvormig uit te werken.

Het dag- en het avondtraject hebben elk een eigen programma dat zowel inhoudelijk als organisatorisch van elkaar verschilt. De commissie waardeert dat en constateert dat de ijkpunten bij de opmaak van het programma duidelijk richtinggevend zijn geweest. De commissie stelde vrijwel geen hiaten of hinderlijke overlappings vast.

De opleiding bewaakt de verticale en horizontale samenhang van het programma door middel van drie pijlers met opleidingsonderdelen die elkaar opvolgen en vier leerlijnen met opleidingsonderdelen die parallel lopen. De drie pijlers zijn: ondersteunende competenties, begeleiden van kinderen en leerprocessen, en integratie van competenties in de praktijk. De wijze waarop de opleiding deze pijlers vertaalt naar het programma, varieert per opleidingstraject. In het dagtraject worden bijvoorbeeld inhouden en didactiek van de leerdomeinen van de lagere school in de meeste opleidingsonderdelen van de eerste pijler geïntegreerd. In het avondtraject is sprake van een iets andere invulling: studenten verwerven een deel van de algemene bachelorcompetenties via afzonderlijke opleidingsonderdelen zoals wijsbegeerte, communicatie, psychologie en wetenschappelijk onderzoek. Deze tweede insteek krijgt minder bijval van de studenten; zij merken op dat het niet altijd duidelijk is hoe een aantal van deze opleidingsonderdelen zich verhoudt tot de praktijk van het Lager onderwijs. De commissie adviseert de opleiding ten behoeve van de student herkenbaar uit te werken en vast te leggen wat de meerwaarde is van dergelijke opleidingsonderdelen voor een leraar Lager onderwijs. Het dagprogramma kan hierbij als referentiepunt fungeren.

Naar aanleiding van de aanbeveling van de vorige visitatiecommissie om de voortgang van het programma beter te expliciteren, heeft de opleiding vier vakoverschrijdende leerlijnen uitgewerkt: interculturaliteit en diversiteit, reflectie en onderzoek, taal, media en ICT. De commissie waardeert het dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie ter harte

heeft genomen en deze in zichtbare resultaten heeft omgezet. De commissie trof in het zelfevaluatie-rapport en de ingekeken materialen duidelijk omschreven pijlers en leerlijnen. De keuze om uit te gaan van pijlers en leerlijnen die gradueel worden aangeboden, draagt bij aan de samenhang van het curriculum. De progressie van de leerinhouden wordt zichtbaar gemaakt in de afzonderlijke opleidingsonderdelen, de stage en de vakoverschrijdende leerlijnen. Op basis van het zelfevaluatie-rapport, de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken, concludeert de commissie dat het curriculum van beide trajecten een duidelijke opbouw vertoont.

De commissie constateert dat het programma van het avondtraject herkenbaar op maat van elke avondstudent gesneden is. Hierdoor zet de opleiding maximaal in op het waarderen van elders verworven kwalificaties (EVK) en competenties (EVC) en op mogelijkheden om de opleiding met een werk- en gezinssituatie te combineren. Het valoriseren van EVC wordt ondersteund door de werkgroep EVC van de associatie KU Leuven. De commissie heeft er vertrouwen in dat de screeningsprocedure zorgvuldig toegepast wordt. Verder constateert de commissie dat de studenten in het avondtraject wat meer uitdaging kennen door een flexibel programma dan de studenten binnen het dagonderwijs. Daar staat tegenover dat studenten en alumni van het avondtraject aangeven soms het overzicht in het programma even kwijt te zijn of een gevoel van onzekerheid te ervaren tijdens de stage omdat ze bepaalde zaken (nog) niet gezien hebben in de les. Dat hierdoor de samenhang van het programma van het avondtraject minder strak is, acht de opleiding overkomelijk en bewust gekozen. De commissie acht de afstemming van het programma op de persoonlijke mogelijkheden van de student positief en waardeert het feit dat de opleiding open staat voor vragen vanuit het werkveld en de studenten. Wel raadt de commissie de opleiding aan na te denken over mogelijkheden om de sterkten van het dagtraject zoals de strakkere voorbereiding op de stage en daarmee een veiliger en gestructureerde leercontext, versus de sterkten van het avondtraject zoals de grotere persoonlijke ruimte, meer over en weer te benutten.

De commissie apprecieert dat de accenten vanuit de visie van de opleiding duidelijk in het programma terug zijn te vinden. De focus op ervaringsgericht onderwijs als referentiekader en didactisch concept van zowel dag- als avondtraject wordt door de verschillende gesprekspartners herkend en onderschreven. Ook ziet de commissie dat de integratie van enerzijds de algemene en vakspecifieke didactiek en anderzijds de inhouden en didactiek in leergebiedoverschrijdende thema's sterk tot uiting komt in het dagtraject. Dit is onder meer zichtbaar in de modules Begeleiding van het

kind en Probleemgestuurd leren en de ateliers en stage binnen het dagtraject. Levenslang leren en professionalisering vinden een basis in de leerlijn reflectie en onderzoeksvaardigheden. De docenten werken in multidisciplinaire teams en wisselen de inhoudelijke en didactische kaders af met demonstratiemomenten. De commissie ziet de samenwerking tussen de docenten en hun multidisciplinaire aanpak als een sterk punt van de dagopleiding. De commissie stelt wel vast dat in het avondtraject de inhoud en de didactiek in mindere mate geïntegreerd aangeboden worden. In dit opzicht acht de commissie het wenselijk dat het programma van het avondtraject nog meer aansluit bij de elementen waarmee de opleiding zich profileert.

Zowel voor het reguliere alsook voor het avondtraject hecht de opleiding belang aan het verwerven van de noodzakelijke vakinhoudelijke kennis voor het basisvak Nederlands. De commissie acht het belangrijk dat taal niet enkel als communicatiemiddel, maar ook als instructiemiddel wordt beschouwd. In de visie van de commissie moeten docenten Nederlands en vakdocenten de didactiek van taalontwikkelen lesgeven theoretisch kaderen en praktisch toepassen. Hoewel de commissie al enkele positieve aanzetten gezien heeft (bijvoorbeeld het plan om de studenten een taalportfolio te laten samenstellen) vindt ze dat het taalbeleid nog in de kinderschoenen staat en nog te veel van de taaldocenten uitgaat. De commissie acht het noodzakelijk dat het taalbeleid als een samenhangend geheel verder uitgewerkt wordt. De commissie heeft kennisgenomen van de plannen van de opleiding om de leerlijn taal in de nabije toekomst grondiger uit te werken. De commissie heeft er vertrouwen in dat de inspanningen van de opleiding op dit punt tot de gewenste resultaten zullen leiden.

De opleiding legt een klemtoon in haar leerresultaten op het creëren van leeromgevingen met als uitgangspunt de diversiteit van de klas en het individuele kind. Naarmate de opleiding vordert, leren de studenten van beide trajecten een steeds breder zorgkader creëren, rekening houdend met verschillen in een klas. De commissie stelt vast dat studenten op verschillende manieren leren differentiëren maar dat er, naar hun eigen zeggen, tijdens stages slechts beperkte mogelijkheden zijn om hiermee echt te kunnen oefenen. De commissie adviseert de opleiding in samenspraak met het werkveld op het vlak van diversiteit te zorgen voor mogelijkheden van een brede toepassing.

Het leren omgaan met media heeft een tweevoudig doel in de opleiding. Enerzijds leren de studenten media gebruiken om hun eigen leerproces te

ondersteunen en anderzijds om de leerprocessen van leerlingen te stimuleren en bevorderen. Een terugkomende kwestie in de gesprekken met de studenten van beide trajecten is de nood aan meer begeleiding rond de integratie van ICT in de onderwijspraktijk van de lagere school en, meer specifiek, rond het gebruik van een digitaal bord. Naar aanleiding daarvan raadt de commissie aan om de toepassingsmogelijkheden van ICT nadrukkelijker te integreren in het opleidingsaanbod (teach as you preach) en expliciet te koppelen aan de praktijk van de stages.

De commissie stelt vast dat de opleiding doorheen het programma aandacht besteedt aan de reflectie- en onderzoekscompetenties. Op basis van de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken kon de commissie duidelijkheid krijgen over de wijze waarop de opleiding de leerlijn zichtbaar maakt en de wijze waarop getoetst wordt in het programma. Kernonderwerpen uit deze leerlijn zijn: werken met bronnenmateriaal, literatuuronderzoek, schrijven van papers, opdrachten en reflectieverslagen. Met deze kernonderwerpen wil de opleiding de studenten in staat stellen competenties te verwerven die hen verder voorbereiden op het schrijven van de bachelorproef.

De commissie stelt vast dat de opleiding aandacht besteedt aan de scharniermomenten tussen kleuter-, lager- en secundair onderwijs; vooral in het dagprogramma is de samenwerking met de kleuteropleiding intens. De commissie raadt de opleiding aan om de ontwikkelingen en hervormingen uit het kleuter- en het secundair onderwijs nauwer op te volgen en structurele kruisbestuiving te zoeken met de aanverwante opleidingen.

De praktijkcomponent wordt geïntegreerd in de derde pijler van het programma: integratie van competenties. Binnen het dagtraject wordt de praktijkcomponent begroot voor 56 studiepunten. De praktijkcomponent wordt doorheen het hele programma aangeboden in de opleidingsonderdelen Ateliers en stage 1, 2, 3 (resp. 8, 18 en 15 studiepunten) en Zelfstandige stage (15 studiepunten). Onder deze opleidingsonderdelen vallen zowel de voorbereidende activiteiten, lesbesprekingen alsook de effectieve stageactiviteiten in het werkveld. Op basis van deze door de opleiding aanvullend verstrekte gegevens concludeert de commissie dat de opleiding daarmee ruimschoots voldoet aan de decretale verplichting van 45 studiepunten praktijkcomponent als preservicetraining¹. De praktijkcomponent binnen

¹ Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen, aangenomen door het Vlaams Parlement op (6.12.2006)

het avondtraject wordt begroot voor 45 studiepunten en wordt aangeboden in de opleidingsonderdelen Participatiestage (11 studiepunten), Basisstage (8 studiepunten), Doorgroeistage (10 studiepunten), Uitgroeistage (10 studiepunten) en Scriptiestage (6 studiepunten). Onder deze opleidingsonderdelen vallen zowel de effectieve stageactiviteiten in het werkveld alsook de begeleidende activiteiten op de hogeschool. Ook hier voldoet de opleiding daarmee aan de decretale verplichting.

De commissie constateert dat de stagecompetenties duidelijk afgebakend en beargumenteerd zijn voor elke periode waarin ze aan bod komen. De opleiding voorziet praktijkervaring in zowel de eerste, tweede als derde opleidingsfase van het dagtraject. Deze neemt zowel in omvang als complexiteit toe gedurende de opleiding. De stageverantwoordelijke kiest de stageplaatsen op basis van de voorkeuren van de student en de eisen van de specifieke stageperiode. Zo werken de studenten in Atelier en stage 1 in duo's in twee stageklassen van een lagere school. Atelier en stage 2 omvat twee individuele stages in twee verschillende scholen en een leerwandeling of wetenschap/techniekcircus. Tijdens Atelier en stage 3 volgen de studenten een stage in het eerste leerjaar en een keuzestage in buitengewoon onderwijs, bij een zorgleraar, in een onderwijsondersteunende of educatieve dienst en een projectstage. De zelfstandige stage laat de student toe zijn/haar startcompetenties te bewijzen in een leerjaar naar keuze. De commissie kan de opbouw van de stage en de sterke aansluiting bij de verworven competenties uit de lesweken waarderen. Hiermee sluit de opleiding tevens aan bij een aanbeveling van de vorige visitatiecommissie en wordt bijgedragen aan een sterke integratie van theorie en praktijk. Verder vindt de commissie het positief dat de studenten mogelijkheden krijgen en benutten om praktijkervaringen op te doen in een breed beroepenveld. De studenten worden tevens aangemoedigd om stage te lopen in een grootstedelijke multiculturele omgeving. Het werkveld beschouwt de studenten als voldoende voorbereid en geeft aan dat ze een stuk vernieuwing brengen in hun school. In de gesprekken haalt het werkveld meermalen aan dat ze de eindstage voor een langere periode georganiseerd zou willen zien. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding de dialoog met het werkveld verder borgt en binnen de grenzen van het mogelijke tegemoet komt aan hun wensen.

Ook de avondstudenten lopen stage vanaf de start van de opleiding. Het aandeel stage is afhankelijk van de vooropleiding en ervaringen. Zo kan een student met een reeds verworven pedagogische bekwaamheid een kortere stage opnemen. Anderzijds kan een student een stage-uitbreiding

krijgen op basis van een persoonlijke keuze of op aanraden van de stagebegeleider en/of mentor. De opzet en de graduele opbouw van de stage kan de commissie waarderen. In de participatiestage komen de studenten door middel van observatie en participatie in contact met verschillende graden van de lagere school. In de Basisstage ligt het accent op de middenbouw van de lagere school; het tweede, derde en vierde leerjaar. Tijdens de Doorgroeistage leren de studenten differentiëren binnen de leerdomeinen van de lagere school. De uitgroeistage wordt gespreid over een stage in een eerste leerjaar, een doorlopende weekstage in een leerjaar naar keuze en een projectstage. Ook hebben de studenten de mogelijkheid, mits een aantal voorwaarden vervuld is, om de Doorgroei- en Uitgroeistage in de vorm van werkplekleren uit te voeren.

De avondstudenten kunnen hun oefenritme in hoge mate vrij kiezen. De studenten ervaren dit als een sterke troef van de opleiding. Toch verloopt dit proces niet zonder slag of stoot, aldus de studenten. Zo blijken aanvragen voor stageplaatsen meermalen al toegekend binnen het dagtraject; bovendien lijkt het werkveld zich niet altijd open te stellen voor de flexibele stageroosters van de avondstudenten. De volgorde van de stages voor de avondstudenten is vastgelegd in volgtijdelijkheidsregels; zo worden de studenten verplicht om de stages in een vooraf vastgestelde volgorde op te nemen. Toch stelt de commissie vast dat, door de flexibele organisatie specifiek voor het avondtraject, de afstemming tussen de stagetaken en de ondersteunende competenties van pijlers 1 en 2 niet altijd verzekerd is in de praktijk. De avondstudenten kunnen op dit vlak sterker begeleid worden, constateert de commissie. De commissie raadt de opleiding aan na te gaan waar en wanneer deze spanningen het sterkst optreden en samen met studenten en stagescholen te zoeken naar structurele oplossingsmogelijkheden.

De opleiding communiceert haar verwachtingen ten opzichte van de beoogde competenties en de beoordeling naar de mentoren via een stagebrief. Daarnaast biedt de opleiding voldoende ruimte voor overleg tussen de mentoren en de stageverantwoordelijken via mentordagen (voor de beoordeling van de Ateliers en de stages van het dagtraject) of via een digitale eindsynthese (voor de beoordeling in het avondtraject).

Op basis van hun stage- en werkervaringen geven studenten en alumni aan dat de praktijk van het werkveld niet altijd strookt met de 'idealen' van bijvoorbeeld het ervaringsgericht onderwijs of probleemgestuurd leren zoals ze daarmee kennis maken in hun opleiding. De commissie con-

stateert dat de opleiding haar studenten aanmoedigt om desalniettemin de betreffende pedagogisch-didactische uitgangspunten te hanteren in hun praktijk. De commissie waardeert dat de opleiding enerzijds aansluiting zoekt bij de praktische realiteit, de wensen en noden van de scholen, maar anderzijds stappen zet om vanuit haar visie en missie de praktijk te beïnvloeden en – via haar studenten en docenten – een steentje bij te dragen aan het implementeren van eigentijdse onderwijskundige en didactische inzichten en vernieuwingen. Evenals het werkveld acht de commissie het van belang dat de opleiding een proactieve rol speelt bij de innovatie en vernieuwingen in de lagere scholen. De commissie adviseert de opleiding om in overleg met het werkveld mogelijkheden te verkennen om in de lagere scholen tijdelijke exploratieruimte te creëren voor innovatie-initiatieven vanuit de opleiding. Anderzijds adviseert de commissie de opleiding om de studenten ook te leren omgaan met verschillen in visies en praktijken in onderwijsteams en vooral ook met daarmee verbonden weerstanden. Hierbij kan het nuttig zijn om vooral meer ingrijpende initiatieven te bespreken met de pedagogische begeleiding van de stagescholen, met het oog op ondersteuning.

De bachelorproef vormt het sluitstuk van de opleiding en bestaat uit twee componenten: een langere praktijkervaring in de lagere school (een zelfstandige stage in het reguliere traject dan wel een uitgroei-stage in het avondtraject) en een onderzoeksproject (een innovatietraject in het reguliere traject dan wel een scriptie in het avondtraject). Volgens de opleiding garandeert deze combinatie dat alle competenties van een startbekwame leraar aan bod komen in de bachelorproef. De eindproducten van de innovatieprojecten zijn online raadpleegbaar via de bibliotheekdatabank.

De opleiding beschrijft uitgebreid in het zelfevaluatie-rapport het beleid en de opgezette initiatieven rond de internationalisering van studenten en docenten. De commissie stelt vast dat de concretisering van de ervaringsgerichte visie ook herkenbaar is in het internationaliseringsaspect van het programma. De studenten uit de derde fase kunnen een internationaal semesterprogramma van 30 studiepunten opnemen, waaronder ook internationale stages. Met gemiddeld 18% deelname aan een langere internationale uitwisseling benadert de opleiding het streefcijfer van 20% mobiliteit van de studenten. Verder komen alle studenten in contact met de internationale dimensie in het standaardcurriculum aan de hand van internationalisation@home. De studenten worden begeleid rond praktische en administratieve zaken, uitgewerkt in een mobiliteitscyclus. Docenten nemen ook deel aan het mobiliteitsprogramma's zoals Staff Mobility, al

is dit beperkt. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding om samenwerkingsverbanden uit te bouwen en kennis te delen met de internationale partnerinstellingen.

De commissie ziet het programma van beide trajecten als voldoende gebalanceerd. De studielast die studenten ervaren, is in overeenstemming met het aantal studiepunten. In opvolging van de vorige visitatie heeft de opleiding tussen 2007-2009 meer vrije leertijd ingebouwd in de eerste opleidingsfase van het reguliere traject. Op vraag van de studenten die meer behoefte hadden aan begeleide werktijd, heeft de opleiding het aantal contacturen opnieuw uitgebreid. Op basis van bestudeerde materialen en de aanvullende gesprekken blijkt dat de studenten uit het dagtraject semester 3 als zeer zwaar ervaren; hier komen dan ook diverse taken en stages te veel samen. Hoewel ook het avondprogramma als zwaar bestempeld wordt, geven de studenten aan dat dit vooral komt door de combinatie van studie met werken en een gezin. Zij stellen voor zichzelf vast dat dit een goede voorbereiding vormt op het toekomstige beroepsleven. De opleiding is bekend met deze aspecten. De commissie is mede hierdoor van oordeel dat de studeerbaarheid van het programma van beide trajecten op een gepaste manier opgevolgd en aangepakt wordt door de opleiding.

Globaal genomen zijn de aangeboden handboeken, syllabi en lesmaterialen op het online leerplatform Toledo goed uitgewerkt en geactualiseerd. De studenten vragen wel meer uniformiteit op het vlak van vormgeving van de materialen. Voor het avondtraject maken de studenten gebruik van schriftelijke zelfstudiepakketten verspreid via Toledo. De commissie vindt het studiemateriaal voor de avondstudenten adequaat, maar tegelijkertijd tamelijk klassiek. De commissie adviseert de opleiding om de technologische middelen die voorhanden zijn, systematisch in te zetten in de verdere constructie van het cursusmateriaal, met nadruk op samenwerken, kennisdelen en interactiviteit tussen de studenten onderling en tussen studenten en docenten. De commissie heeft tijdens de gesprekken kennis genomen van de plannen van de opleiding om de zelfstudiepakketten te optimaliseren en nieuwe media te gebruiken voor de ontwikkeling van leeromgevingen volgens de principes van 'Blended Learning'. De commissie waardeert deze inspanning om de kwaliteit van het cursusmateriaal te verhogen en raadt de opleiding aan om deze piste verder te ontwikkelen en de ervaringen van studenten hierbij te benutten.

De gehanteerde werkvormen acht de commissie voldoende gevarieerd en afgestemd op het leerproces van de studenten. Binnen het dagtraject han-

teert de opleiding een brede waaier aan werkvormen met een nadruk op interactie en participatie. De studenten moeten in het derde opleidingsjaar een aantal thema's vakoverschrijdend behandelen aan de hand van probleemgestuurd onderwijs; de commissie vindt dit een sterk punt. Het principe van 'teach as you preach' is volgens de studenten wel enigszins docentafhankelijk. Binnen het avondtraject hebben de studenten wekelijks maximaal acht contacturen op de hogeschool. Studenten geven aan dat die uren hoofdzakelijk benut worden voor interactieve werkvormen, hetgeen de effectiviteit ten goede komt. De ruimte voor interactie kan gecreëerd worden omdat de studenten het merendeel van de leerstof zelfstandig verwerken. Hieruit blijkt nogmaals de autonomie van de avondstudenten.

Het lerarenkorps bestaat uit 34 docenten die in totaal 23,7 voltijdsequivalenten (VTE) invullen en die instaan voor 531 studenten. De ratio studenten/VTE docenten is in het reguliere traject iets hoger dan in het avondtraject. Twintig docenten worden ingezet in beide opleidingsvarianten, vijf alleen in het avondtraject (vooral deeltijds) en negen uitsluitend in het reguliere traject. De commissie beoordeelt de kwantiteit van docenten over het algemeen adequaat. Wel merkt de commissie op dat een vakgroep die uit één vakdocent bestaat zekere risico's met zich meebrengt, onder meer bij het uitwerken van het curriculum, maar ook wat betreft de vervanging van de docent in geval van ziekte. De commissie adviseert de opleiding voor dit laatste een vervangingspool op te stellen of naar andere mogelijkheden te zoeken waarbij de korte of langdurige afwezigheid van docenten kan opgevangen worden. De commissie stelt vast dat de opleiding zich bewust is van deze kwetsbaarheid en dat ze vanaf het academiejaar 2013-2014 heeft besloten een vakgroep uit minimaal twee vakdocenten te laten bestaan.

De opleiding beschikt over een voldoende breed spectrum aan deskundigheid binnen het docententeam. Zo bestaat het team uit zowel masters als bachelors en zowel generalisten als vakspecialisten van wie 95% een pedagogische vooropleiding heeft gevolgd of een getuigschrift pedagogische bekwaamheid bezit. De commissie stelt vast dat het om een gedreven team gaat dat dicht bij de studenten staat. Naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding het personeels- en professionaliseringsbeleid als prioriteit op de agenda gezet en verder geoptimaliseerd. Hoewel het professionaliseringsbeleid niet echt is geëxpliciteerd, blijken vanuit meerdere invalshoeken diverse professionaliseringsactiviteiten te worden georganiseerd, mede op basis van behoeften van personeelsleden zelf en aanhakend bij de beroepspraktijk. De

initiatieven worden uitvoerig beschreven in het zelfevaluatierapport. De commissie merkt op dat de opleiding, in opvolging van de vorige visitatie, het aantal praktijklectoren met minimaal vier jaar ervaring in de lagere school bewust verdubbeld heeft. De inspanning om meer vertegenwoordigers uit het werkveld te betrekken bij het onderwijs wordt door de commissie positief beoordeeld.

Naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding het beleid omtrent begeleiding van studenten verder ontwikkeld rond vier luiken: begeleiding van kandidaat-studenten, begeleiding van instromers, begeleiding binnen de opleiding (huidige studenten, drop-outs en alumni) en begeleiding buiten de opleiding. Het instroombeleid van de opleiding is erop gericht om potentiële studenten correct te informeren en hen waar mogelijk te begeleiden naar een juiste studiekeuze. Desgewenst kan ook begonnen worden in februari; voor deze studenten organiseert de opleiding twee extra infoavonden. Bij de start organiseert de opleiding een logopedische test en een screening voor wiskunde en Frans. Bij ernstige tekorten worden de studenten verwezen naar zelfstandige en/of externe remediëringmogelijkheden zoals het volgen van logopedie, cursussen in centra voor volwassenenonderwijs, oefeningen voor wiskunde en Frans. De commissie vindt het belangrijk dat de opsporing en remediëring op gebied van taal niet enkel tot een logopedische diagnose beperkt blijft. De commissie raadt aan mogelijkheden na te gaan voor een ruimere taalscreening.

De commissie stelt vast dat de opleiding een goed beeld heeft van de doorstroomcijfers en bewuste acties opzet om het doorstroomrendement te verhogen. Het vroeg in het programma inzetten van reële stage-ervaringen heeft juist als doel om de instromers snel bewust te maken van de adequaatheid van hun studiekeuze en eventuele 'noodzakelijke' drop out eerder te laten gebeuren. De grootste groep trajectbegeleiders is actief in het avondtraject; elke student krijgt een persoonlijk opleidingsprogramma dat toegesneden is op zijn vooropleiding, werk- en gezinsprofiel. Bij aanvang van de avondopleiding tekenen de trajectbegeleiders voor elke student een persoonlijk opleidingsprogramma (POP) uit dat in duur kan variëren tussen 2,5 tot 4 jaar. Het POP kan tijdens de opleiding indien nodig of gewenst worden bijgesteld. De commissie drukt haar waardering uit voor de studentegerichte begeleiding op maat van de avondstudenten. De studenten van beide trajecten kunnen rekenen op de betrokkenheid en de toegankelijkheid van hun docenten.

Afhakers worden voor een gesprek uitgenodigd door het opleidingshoofd. Verder worden deze studenten ondersteund door het studenteninformatiepunt (STIP) bij het zoeken naar een beter leertraject. Een beperkte voorkennis over de opleiding, onvoldoende beschikken van de nodige basiskennis of studievaardigheden voor hoger onderwijs en, voor het avondtraject, de combinatie van werk-gezin-studeren blijken de voornaamste oorzaken om af te haken in de instroomfase. Bij de studenten die afhaken tijdens de tweede of derde fase blijkt de stage dikwijls een struikelblok. Opvang en begeleiding van deze studenten gebeurt door de stageverantwoordelijken.

De opleiding wordt voor het grootste deel in de gebouwen van campus De Vest aangeboden. De campus beschikt over de nodige leslokalen die voorzien zijn van pc en beamer of digitaal bord. Een aantal lokalen is ingericht voor specifieke opleidingsonderdelen zoals Muzische vorming en Lichamelijke opvoeding. Studenten kunnen gebruik maken van een adequaat uitgeruste bibliotheek met goede uitleen- en raadpleegmogelijkheden. Tevens beschikt de opleiding hier over een sterk uitgewerkt ICT-netwerk. Verder onderzoekt de opleiding hoe ze een skillslab kan inrichten om de praktijk van de lagere school beter te illustreren en studenten praktijkvaardigheden te laten oefenen. De commissie meent dat de opleidingspecifieke voorzieningen de studenten en docenten faciliteren om de beoogde leerresultaten te realiseren.

Kwaliteitszorg staat expliciet op de agenda van de opleiding. Als aanbeveling van de vorige visitatie en op basis van de input van alle stakeholders en een SWOT-analyse van 2008 prioriteerde de opleiding – naast de consolidatie van het curriculum, stagewerking, en onderzoek naar trajecten/doelgroepen – ook kwaliteitsbewaking. De commissie stelt vast dat de opleiding opvallend veel en regelmatige evaluaties organiseert; het zelfevaluatie rapport beschrijft deze acties uitvoerig. De verbeterpunten van de evaluaties krijgen een vertaling in het meerjarig opleidingsplan en jaarcactieplan. Een voorbeeld is het actieplan communicatie, voorgesteld in het zelfevaluatie rapport, waarin de communicatie met studenten als speerpunt is aangeduid. De commissie reageert hierop positief, temeer omdat de studenten het belang hiervan tijdens de gesprekken onderschreven. Ook in opvolging van de vorige visitatie geeft de opleiding aan meer aandacht te spenderen aan de structurele en systematische terugkoppeling van de resultaten van evaluaties en bevragingen; de opleiding maakt hiervoor gebruik van procedures die op hogeschoolniveau opgesteld zijn. De commissie waardeert het dat de opleiding in de voorbije jaren nadrukkelijk veel energie heeft gestoken in de opvolging van de aanbevelingen van

de vorige visitaties rond de kwaliteitszorg en deze in zichtbare resultaten heeft vertaald. De commissie aarzelt niet aan de opleiding een grote mate van reflectie en zelfcorrigerend vermogen toe te schrijven.

Met hun substantiële aanwezigheid in de adviesraad laten de vertegenwoordigers van het werkveld en de alumni hun stem horen in het beleid van de opleiding. In de raad denken ze mee na over onder andere de visie en doelstellingen van de opleiding. De signalen die docenten afgeven op hun wekelijks bijeenkomst, worden opgevangen door de opleidingsraad en krijgen een vertaalslag in diepgaande focusgesprekken of in concrete acties in het opleidingsplan. De commissie stelt wel vast dat de studenten op de feitelijke opbouw van het curriculum niet zoveel invloed hebben. Zij zijn daarentegen wel betrokken bij het organiseren van meer praktische zaken. Sinds het academiejaar 2013-2014 heeft de opleiding een keuzevak 'Studentenparlement' ingericht in het dagtraject. De commissie beoordeelt de inspanningen die de opleiding levert om de docenten, studenten, alumni en het werkveld te betrekken bij de evaluatie en verbetering van de kwaliteit van de opleiding, als positief.

Het doorstroomrendement van de opleiding ligt iets lager dan het Vlaamse gemiddelde (rond 80%) en schommelt in de voorbije jaren rond 75%. Het aandeel ASO-studenten in de doorstroomfase stijgt tot gemiddeld 60 %, het aantal TSO-studenten daalt tot 39 %. Ook meer jongens dan meisjes lopen studievertraging op.

Op basis van het zelfevaluatie rapport, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de aanvullende gesprekken, stelt de commissie vast dat het programma, het personeel en de voorzieningen tezamen een voor de studenten sterk samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. Het curriculum, het beleid alsook de mentaliteit stellen de opleiding in staat om de gestelde doelstellingen binnen de gestelde Vlaamse en eigen randvoorwaarden op een systematische wijze te bereiken. De commissie meent dat de opleiding op alle onderdelen van het onderwijsproces een doordacht beleid voert. De commissie is er evenwel van overtuigd dat het realiseren van een kwaliteitscultuur het resultaat is van een gedeelde inspanning van zowel het management van de opleiding, als de docenten en het werkveld. Het veeleisende en zelfkritische team heeft nog veel ambities voor de toekomst, maar draagt ondertussen bij aan een opleiding die bewust aan het bereiken van haar doelstellingen werkt. De commissie wil hiervoor haar waardering uitspreken.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde niveau van het dagtraject als voldoende.

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van het avondtraject als voldoende.

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat in overeenstemming is met de centrale richtlijnen rond het onderwijs en de evaluatie. De verantwoordelijkheid voor de vormgeving en niveaubepaling van de toetsen ligt bij de individuele docenten, al vindt hierover ook overleg plaats binnen de vakgroep. Het opleidingshoofd bewaakt de keuze van de evaluatievormen. Vanaf het academiejaar 2013-2014 wordt de opleidingsraad tevens toetscommissie. Het voornemen om een toetscommissie in te stellen mag op bijval van de visitatiecommissie rekenen; dit zal de opleidingsbrede uniformiteit en afstemming van toetsing en evaluatie kunnen bevorderen. Bij de overweging om de rol van toetscommissie tevens te beleggen bij de opleidingsraad, plaatst de commissie de waarschuwing voor het risico van vermenging van taken en verantwoordelijkheden.

Een competentie- en toetmatrix visualiseert voor de opleiding de relatie tussen de ijkpunten, de gebruikte evaluatievormen en de domeinspecifieke leerresultaten per opleidingsonderdeel. Op basis hiervan beoordeelt de commissie dat alle leerresultaten getoetst worden. De commissie constateert dat de opleiding een veelheid aan evaluatievormen gebuikt, aangepast aan de te beoordelen leerinhouden en vaardigheden. De commissie acht de combinatie van kennis en vaardigheden die getoetst worden, adequaat.

De opleiding zet diverse middelen in om de betrouwbaarheid van de toetsen te verhogen, meetfouten te beperken en subjectiviteit te bestrijden. Zo hanteren de docenten beoordelingsschalen of correctiesleutels voor een objectieve evaluatie; voor stages en eindwerk hanteren ze het vierogenprincipe; parallel docenten overleggen over de evaluatievormen en ontwikkelen samen een uniforme beoordelingswijze; docenten die samen een opleidingsonderdeel verzorgen overleggen op voorhand over de beoordelingswijze en valideren na afloop van de visitatie de resultaten om tot een eindcijfer te komen. Verder oordeelt de commissie dat de toetsen over het algemeen voldoende valide zijn. Bij het doornemen van toetsopgaven stelde de commissie vast dat deze de behandelde leerstof voldoende dek-

ken. Studenten deelden ons mee dat ze over het algemeen tevreden zijn over de kwaliteit van de evaluaties en dat ze zich hierop voldoende en correct kunnen voorbereiden. Wel geven de studenten aan dat taken en examens soms overlap vertonen. Zo moeten taken die al zijn toegepast, soms nog een keer worden geëxamineerd. Op basis van de gesprekken met de betrokkenen en de ingekeken toets- en evaluatieopgaven en (eind)werken stelt de visitatiecommissie vast dat de toetsen, de beoordelingsformulieren en -criteria voor toetsen, stage en bachelorproef zorgvuldig uitgewerkt zijn. De commissie concludeert dat de opleiding de betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling op een adequate manier bewaakt.

Het toelichten van de evaluatievormen- en criteria in de ECTS-fiches, in de cursussen en op Toledo borgt mede de transparantie van toetsing. Beoordelingscriteria zijn gekend door de studenten. Oefeningen en voorbeeldexamens bereiden hen voor op de aard en het soort van de vragen die ze kunnen verwachten over de stof. Na het bekendmaken van de resultaten krijgen de studenten een toelichting op de tolerantiecriteria. Tevens kunnen ze hun examen inkijken of uitleg vragen over een cijfer van een evaluatieopdracht. De commissie heeft van de studenten vernomen dat zij over het algemeen tevreden zijn over feedback die ze krijgen van hun docenten.

De commissie trof zorgvuldig uitgewerkte stagemappen aan. De gebruikte beoordelingsformulieren blijken beargumenteerd door mentoren en docenten die daarbij rekening houden met de zelfreflectie van de studenten.

In elke stage wordt de student generiek beoordeeld, met aandacht voor de context en zijn groeipotentieel. Om de subjectiviteit van stagebeoordelingen te verminderen bezoekt de opleiding studenten gedurende een opleidingsjaar met meerdere docenten. De mentoren, student (binnen zelfevaluatie) en bezoekende docent gebruiken hetzelfde invulformulier voor de stageverslagen. De commissie merkt wel op dat de beoordelingen in verschillende bewoordingen uitgewerkt zijn. Op zich hoeft dat geen probleem te zijn, zolang betrokkenen eenzelfde analysekader en overeenkomende terminologie hanteren. Wanneer een eindstage onvoldoende is, moet deze opnieuw gedaan worden. Uit de gesprekken blijkt het werkveld tevreden is met evaluatieprocedures voor de stages. De docenten leggen minimaal één bezoek af bij de stagescholen, indien wenselijk wordt dit tot twee bezoeken uitgebreid.

Bij het werkplekleren van het avondtraject maakt de opleiding gebruik van een portfolio-assessment waarin de student bewijzen van de verworven

competenties verzamelt en toelicht in een competentiegericht interview. Studenten kunnen sinds 2012-2013 ook competenties uit andere opleidingsonderdelen verwerven via opdrachten op de werkplek en deze aantonen in het portfolio. De dagstudenten zijn onbekend met het fenomeen portfolio. De commissie geeft in overweging om het portfolio-assessment uit te breiden naar andere stages en naar het dagtraject.

Zoals aangehaald bij GKW2 bestaat de bachelorproef uit twee componenten: een langere praktijkervaring in een lagere school (zelfstandige stage of uitgroei-stage) en een onderzoeksproject (innovatieproject of scriptie met scriptiestage). Het innovatieproject/de scriptie wordt beoordeeld vanuit zeven competentiegebieden, waarvan de competenties uit de leerlijn onderzoeksvaardigheden het meeste gewicht hebben. De evaluatie is in de handen van een interne begeleider, een externe begeleider en een onafhankelijke docent. Bij een onvoldoende onderzoeksproject moet dit herwerkt worden. De alumni van het avondtraject appreciëren dat een duo van assessoren betrokken wordt bij het eindassessment van het portfolio. De afstudeerprojecten die de commissie heeft ingekeken, getuigen van een voldoende niveau om af te studeren op bachelorniveau. De commissie acht de toegekende scores in het algemeen in overeenstemming met de kwaliteit van de afstudeerwerken. In de uitwerking van de eindwerken mist de commissie af en toe een expliciete link met de praktijk. Er wordt wel een onderzoek beschreven, maar de relevantie hiervan in het licht van de beroepspraktijk is niet altijd verwoord. Dat neemt niet weg dat een aantal innovatieprojecten en scripties gebruikt wordt door docenten in de lessen en enkele zijn zelfs in de media opgemerkt. De commissie kan de interesse vanuit de ruimere maatschappelijke veld waarderen.

Uit de laatste alumni bevraging (2013) blijkt dat 84% van de afgestudeerden uit de voorbije drie jaar aan het werk is binnen een basisschool. Alumni zijn tewerkgesteld hetzij in de gewone klaspraktijk, als zorgleraar, als specifieke leraar (ICT of MUVO) of als leraar in het buitengewoon onderwijs. Zestien percent van de respondenten studeert verder, werkt in onderwijsondersteunende diensten of buiten het onderwijsveld of is niet aan het werk. Vertegenwoordigers van het werkveld spreken zich enthousiast uit over de inzetbaarheid van de afgestudeerden van beide trajecten. Een aantal scholen rekruteert bewust uit de afgestudeerden van het avondtraject, wat de kwaliteit van deze variant bevestigt. Doordat de opleiding voldoet aan de actuele eisen van het werk- en beroepenveld, is ze in staat kwalitatieve leerkrachten af te leveren.

De commissie waardeert dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie ter harte heeft genomen en duidelijke streefcijfers heeft opgesteld ten aanzien van haar beoogde diplomarendementen. Zo is het streefdoel van de opleiding om 90% doorstromers te laten afstuderen na drie jaar. De opleiding geeft aan dat ze dit cijfer momenteel nog niet kan waarmaken. Binnen het reguliere traject behaalt gemiddeld 74% van de afgestudeerden het diploma na drie jaar. Cumulatief behaalt overigens 98% van de doorstromers na 4 jaar het diploma. Binnen het avondtraject behaalt gemiddeld 54% afgestudeerden na twee een half jaar het diploma; cumulatief behaalt 86% het diploma binnen de drie jaar opleiding en 95% binnen vier jaar. Voor zover de commissie dit kon nagaan komt het studierendement van de opleiding ongeveer overeen met het Vlaams niveau. De commissie waardeert daarbij dat de opleiding het niveau van afgestudeerden hoog wil houden. Dit wordt ook positief bevestigd door het werkveld, studenten en alumni

Op basis van de in het zelfevaluatie-rapport aangeleverde documenten, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken stelt de commissie vast dat de opleiding haar doelstellingen in voldoende mate weet te realiseren.

Integraal eindoordeel van de commissie wat betreft het dagtraject

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs conform de beslisregels, voldoende.

Integraal eindoordeel van de commissie wat betreft het avondtraject

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Concretiseer verder de piste van de specialisaties in het beoogd eindniveau in overleg met de docenten en het werkveld.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Werk de ects-fiches eenvormig uit en maak de ijkpunten als referentiekader voor de opleiding herkenbaar;
- Werk herkenbaar uit wat de meerwaarde is van de opleidingsonderdelen uit het niveau 'algemene bachelor competenties' voor een leraar Lager onderwijs en leg dit vast ten behoeve van de studenten van het avondtraject. Het dagprogramma kan als referentiepunt fungeren;
- Denk na om mogelijkheden om de sterkten van het dagtraject zoals de strakkere voorbereiding op de stage en daarmee een veiliger en gestructureerde leercontext, versus de sterkten van het avondtraject zoals de grotere persoonlijke ruimte, meer over en weer te benutten;
- Laat het programma van het avondtraject nog meer aansluiten bij de elementen van de profilering van de opleiding;
- Integreer de toepassingsmogelijkheden van media nadrukkelijker en op een praktijkgerichte manier in het opleidingsaanbod;
- Zorg in samenspraak met het werkveld voor mogelijkheden van een brede interpretatie, bewustmaking en concreet leren omgaan met diversiteit in het praktijkveld;
- Werk het taalbeleid als een samenhangend geheel verder uit;
- Volg de ontwikkelingen en hervormingen uit het kleuter- en het secundair onderwijs nauwer op en zoek structurele kruisbestuiving met deze aanverwante opleidingen;
- Borg de dialoog met het werkveld verder en kom waar mogelijk en wenselijk tegemoet aan hun wensen;
- Ga na waar en wanneer de spanningen die voortkomen uit de flexibele organisatie van de stage in het avondtraject het sterkst optreden, en zoek samen met studenten en stagescholen naar structurele oplossingsmogelijkheden;
- Verken in overleg met het werkveld mogelijkheden om met de lagere scholen (tijdelijke) exploratieruimte te creëren en te ondersteunen voor innovatie-initiatieven vanuit de opleiding en bespreek hierbij de meer ingrijpende initiatieven met de pedagogische begeleiding van de stagescholen, met het oog op ondersteuning.

- Gebruik de technologische middelen die voorhanden zijn systematisch in de verdere constructie van het cursusmateriaal van het avondtraject, met nadruk op samenwerken, kennisdelen en interactie tussen de studenten onderling en tussen studenten en docenten;
- Ga mogelijkheden na voor een ruimere taalscreening bij, of zo mogelijk vooraf aan, de start van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Hou rekening met het risico van vermenging van taken en verantwoordelijkheden bij de overweging om de opleidingsraad tevens de rol van toetscommissie toe te kennen;
- Overweeg om het portfolioassessment dat gebruik wordt in het avondtraject uit te breiden naar andere stages en naar het dagtraject.

HOGESCHOOL GENT

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs Hogeschool Gent

Op 21 en 22 november 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Hogeschool Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De gevisiteerde opleiding ressorteert onder de faculteit Mens en Welzijn samen met de opleidingen Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs en Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs. De opleiding is gehuisvest in Gent op de campus Ledeganckstraat. De opleiding telt in 2012-2013 254 studenten. De opleiding heeft doorheen meerdere curriculumhervormingen een nieuwe visie op de mens geconcipieerd; zo worden, onder de overkoepelende noemer 'welzijn en zorg', drie toekomstgerichte pijlers centraal geplaatst bij de uitwerking van het programma: de 'lerende mens', de 'diverse mens' en de 'creërende mens'.

Programma

Het programma van de opleiding is opgebouwd uit 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen. Voortbouwend op de aanbevelingen van de

vorige visitatiecommissie heeft de opleiding vanaf het academiejaar 2007-2008 enkele curriculumhervormingen doorgevoerd. Daarbij kregen media en leergebiedoverschrijdende initiatieven een prominente plaats in de opleiding. Ook nieuwe tendensen uit de samenleving zoals klimaatverandering, duurzame ontwikkeling, interculturaliteit en onderwijsvormen zoals inclusief onderwijs werden opgenomen in het curriculum. Sinds 2010-2011 zijn voor de studenten uitdiepingsmogelijkheden beschikbaar zoals huiswerkbegeleiding en kunnen ze kiezen voor de niet-confessionele zedenleer. Het programma volgt de leerplannen van het gemeenschapsonderwijs. In het academiejaar 2013-2014 bevindt de opleiding zich in een overgangsfase naar een derde curriculumvernieuwing. De implementatie van het nieuwe curriculum wordt beoogd voor het academiejaar 2014-2015.

Het valt op dat verschillende leerdomeinen van de lagere school worden geclusterd en als één opleidingsonderdeel aangeboden in het programma. Dat is het geval bij de opleidingsonderdelen Nederlands en Frans I, II, III, IV; Wiskunde en Wereldoriëntatie III, IV; en Muzische vorming en Lichamelijke opvoeding I, II, III, IV. Deze leerdomeinen worden apart behandeld en getoetst door de vakdocenten. Binnen het volgend programma dienen deze leerdomeinen een duidelijk te onderscheiden plaats te krijgen. Nederlands, wiskunde, Frans en Wereldoriëntatie vormen kernvakken die de leerlingen aan het eind van het Lager onderwijs op voldoende wijze dienen te beheersen om het secundair onderwijs met succes te kunnen volgen; deze domeinen vragen om specifieke vakinhoudelijke en- didactische kennis.

De praktijkcomponent wordt begroot voor 45 studiepunten; hieronder vallen zowel de stage, de voorbereidende (Pedagogisch-Didactische oefeningen) als ook de begeleidende (supervisie- en intervisiesessies) leeractiviteiten. De studenten worden in een breed werkveld ingezet voor de stageactiviteiten. Naast het regulier onderwijs rekent de opleiding ook het buitengewoon onderwijs, de methodescholen en een ziekenhuisschool tot de stagemogelijkheden; studenten en alumni duiden deze mogelijkheden als een verrijking. Om de studenten te begeleiden in hun leerproces tijdens de stage organiseert de opleiding supervisie- en intervisiesessies; de studenten ervaren deze ondersteuning algemeen als positief. Mentoren zijn niet altijd op de hoogte gebracht van de komst van de stagiairs. De opleiding onderkent dit probleem en werkt sinds 2012-2013 met een nieuwe stagecoördinator die nauw betrokken is bij de beleidsopties van de opleiding over stage.

Vanuit het HoGent-beleid is de bachelorproef te zien als de finaliteit van een professioneel gerichte bacheloropleiding. De realisatie van de bachelorproef wordt gekoppeld aan één van de stageperiodes en bevat een praktijkluik. De studenten kunnen op twee tot drie persoonlijke begeleidingsmomenten rekenen die telkens hun neerslag vinden in een begeleidingsfiche. De opleiding stimuleert de studenten sterk om het eindwerk samen met een medestudent te doen; het wordt hen eigenlijk afgeraden om dit individueel te doen. De opleiding zou meer vrije keuze bieden aan de studenten, mede omdat sommige onderwerpen en situaties toepasselijker zijn voor individueel werk.

De opleiding zet in op de internationale ervaringen van studenten en docenten door middel van verschillende kort- of langdurige mobiliteitsinitiatieven. Het aandeel 'internationaal uitgaande' studenten kent de voorbije jaren een dalende trend. Met 7% studenten die in het academiejaar 2012-2013 buitenlandse studie of stage hebben gelopen, staat de opleiding ver af van het streefdoel van 20% studenten met buitenlandse ervaring. Via internationalisation@home streeft de opleiding ernaar om de studenten in contact te brengen met actuele internationale eisen en ontwikkelingen waar het beroepenveld mee wordt geconfronteerd. Het aandeel internationaal uitgaande docenten bedraagt de voorbije twee jaren 17%.

De aangeboden handboeken, syllabi en het lesmateriaal op het online leerplatform Chamilo zijn in het algemeen adequaat uitgewerkt naar vorm en inhoud; toch zijn niet alle cursusmaterialen actueel en de referenties in sommige gevallen ontbreken. De dagelijkse organisatie en communicatie naar de studenten toe laat soms te wensen over. De opleiding moet de correcte en transparante communicatie zowel naar de studenten alsook naar de docenten toe, prioriteren op haar agenda. Vanuit de gehanteerde onderwijskundige principes (een veilige, authentieke en studentgecentreerde leeromgeving), stemt de opleiding herkenbaar haar werkvormen af op de doelstellingen van het programma. Zo werkt de opleiding met een breed spectrum aan werkvormen.

Beoordeling en toetsing

De opleiding beschikt over een systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat in overeenstemming is met de centrale en facultaire richtlijnen rond het onderwijs en de evaluatie. De opleiding gebruikt verschillende evaluatiemethoden op verschillende tijdstippen in het leerproces van de studenten om een beeld te krijgen van hun leerprestaties. Het

gebruik van klassieke schriftelijke en mondelinge examens primeert voor de theoretische vakken van de eerste twee modeltrajecten. Naarmate de opleiding vordert, verschuift de focus van de evaluatie naar opdrachten, vaardigheidstoetsen en presentaties, gericht op competentiegerelateerde onderdelen. De toetsing is over het algemeen valide en transparant. De examenresultaten worden digitaal bekend gemaakt en kort daarna kan de student terecht voor persoonlijke feedback bij de betreffende docent.

Begeleiding en ondersteuning

De campus beschikt over de nodige leslokalen en werklokalen, waarvan enkele recent zijn vernieuwd. Digitale schoolborden en computers zijn voldoende aanwezig. Mede naar aanleiding van het advies van de voorgaande visitatie heeft de opleiding gezorgd voor een opwaardering van haar gymzaal.

De opleiding stelt zich open voor een divers instromend publiek dat gedurende de twee voorbije academiejaren voornamelijk afkomstig bleek uit het ASO en het TSO. De kwaliteit van de studie- en studentenbegeleiding is voldoende. Met vragen over hun studieloopbaan of ontwikkeling kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectgebeider; ook studenten met een specifiek statuut kunnen hier terecht voor trajecten op maat. De opleiding kent een ombudsfunctie; de taken van de ombudspersoon komen in de praktijk vooral neer op informatie geven en pijnpunten wegnemen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het werkveld spreekt zich positief uit over de inzetbaarheid van de afgestudeerden. De starters kenmerken zich door openheid voor diversiteit, leerbaarheid, zelfstandigheid en creativiteit. Uit de alumnibevraging (2011-2012) blijkt dat alle respondenten na 1 tot 3 maanden werk vinden waarbij ze nagenoeg allen in het Lager onderwijs terechtkomen. De commissie maakte uit de gesprekken op dat afgestudeerden vooral in het gemeenschapsonderwijs terechtkomen, vaak binnen interimvacatures met een beperkte omvang.

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs Hogeschool Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Hogeschool Gent. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 21 en 22 november 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de stagementoren, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De com-

missie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examen-vragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, waaronder de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Hogeschool Gent omvat 180 studiepunten, gespreid over drie opleidingsfasen.

In het academiejaar 2011-2012 herstructureerde de Hogeschool Gent (HoGent) zich in 3 faculteiten met professioneel gerichte opleidingen, een school of arts en 4 geassocieerde faculteiten met academisch gerichte opleidingen. De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Hogeschool Gent ressorteert onder de faculteit Mens en Welzijn samen met de opleidingen Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs, Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs. De opleiding is gehuisvest in Gent op de campus Ledeganckstraat. Ook de opleidingen in gezondheidszorg en sociaal-agogisch werk zijn ondergebracht in deze faculteit. De opleiding maakt deel uit van de Associatie Universiteit Gent met als partners de Universiteit Gent, de Hogeschool West-Vlaanderen en de Arteveldehogeschool.

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs en kleuter onderwijs worden georganiseerd en aangestuurd door de voorzitter van het kernteam en het kernteam Basisonderwijs bestaande uit docenten, studenten, de ondersteunende diensten en vertegenwoordigers uit het werkveld. Docenten van de faculteit Mens en Welzijn maken in functie van hun expertise deel uit van acht vakgroepen die over de opleidingen heen actief zijn. Zo wordt er binnen de vakgroep Educatie-communicatie-revalidatie samengewerkt tussen collega's uit de lerarenopleiding met docenten uit de Bachelor opleiding: logopedie en audiologie rond de leesproblemen bij jonge kinderen.

Bij haar beleidsuitvoering wordt de opleiding bijgestaan door vijf facultaire ondersteunende diensten: Integrale Kwaliteitszorg & Onderwijsontwikkeling, Internationalisering, Personeel, Financiën & Infrastructuur, On-

derzoeksangelegenheden en Studentenaangelegenheden. Deze diensten ondersteunen de opleiding in haar beleidsuitvoering.

De decaan van de faculteit Mens en Welzijn samen met de voorzitter van het kernteam, de vakgroepvoorzitters en ondersteunende diensten ontwikkelen het facultaire beleid en vertegenwoordigen samen met de diensthoofden de faculteit Mens en Welzijn in de Hogeschool Gent.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau als voldoende.

Op basis van het zelfevaluatie rapport, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de aanvullende gesprekken stelt de commissie vast dat de opleiding doorheen meerdere curriculumhervormingen een drieledig gestuurde visie op de mens heeft geconcipeerd. Om tot een gemeenschappelijke visie te komen, organiseerden de drie lerarenopleidingen van HoGent een visiedag waarop de docenten in dialoog met elkaar traden vanuit de vaststellingen van de curriculumstuurgroep en suggesties van het werkveld. De visietekst die op deze visiedag ontstond, werd later nog verfijnd en aangevuld, met verdere input van docenten en studenten. De finale versie is bekrachtigd door het Kernteam Basisonderwijs en de resonantiegroep uit het werkveld. Onder de overkoepelende noemer 'welzijn en zorg' zijn drie toekomstgerichte pijlers centraal geplaatst bij de uitwerking van het nieuwe curriculum. Zo staat volgens het zelfevaluatie rapport de 'lerende mens' voor onderzoekende houding en attitude tot levenslang leren; de 'diverse mens' stelt diversiteit als voorwaarde voor beter leren en functioneert binnen een team en binnen een internationale en interculturele context; de 'creërende mens' legt de basis voor een krachtige leeromgeving, een brede maatschappelijke interesse en ondernemingszin. De commissie waardeert het gegeven dat de opleiding de nodige tijd en zorg heeft besteed aan het uitwerken van deze eigen visie en uitgangspunten. De commissie stelt vast dat de nieuwe visie een zekere bekendheid en gedragenheid kent bij de docenten, studenten en het werkveld.

De commissie waardeert het feit dat de opleiding samenwerkt met binnen- en buitenlandse partners. De opleiding is lid van het OECD Higher Education Programme en participeert actief in EERA (European Educational Research Association), ATEE (Association for Teachers Education in Europe). Tussen 2009-2011 was de hogeschool ook partner in het Grundvig project Project Based School Management. In 2013 organiseerde de dienst

internationalisering voor CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) een Europees studiebezoek Quality Assurance in Teacher Training. De drie lerarenopleidingen tekenden een Memorandum of Understanding met de VVOB (Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelings-samenwerking en Technische Bijstand) voor technische bijstand op het vlak van leerzorg, equity en omgang met problematisch jongerengedrag in het onderwijs. De commissie ziet hier kansen voor de opleiding liggen door bij de verdere verfijning van de opleidingsspecifieke leerresultaten, leerresultaatleerlijnen en het opstellen van een nieuw curriculum deze internationale partners intenser te betrekken, bijvoorbeeld als klankbord voor de eigen beleidskeuzes.

Krachtens het decreet betreffende de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen de beoogde domeinspecifieke leerresultaten bepalen voor hun bacheloropleidingen. De domeinspecifieke leerresultaten zijn gebaseerd op het domeinspecifiek referentiekader dat werd gehanteerd tijdens de vorige onderwijsvisitaties in 2007, alsook op de basiscompetenties zoals vastgelegd in het Besluit van de Vlaamse Regering d.d. 5.10.2007 (B.S. 17/1/2008). Dit kader werd in het academiejaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en is daarmee op niveau 6 ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Binnen het huidige programma heeft de opleiding ervoor geopteerd om bij de vertaalslag van de domeinspecifieke leerresultaten naar opleidingsspecifieke leerresultaten vast te houden aan de basiscompetenties voor de leraar Lager onderwijs zoals vastgelegd in Besluit van de Vlaamse Regering op 5.10.2007 (B.S. 17/1/2008). Gezien de integrale overname van de basiscompetenties als opleidingsspecifieke leerresultaten, sluiten deze laatste tevens aan bij de actuele eisen van het beroepenveld en het vakgebied. In die combinatie passen de opleidingsspecifieke leerresultaten automatisch in het Vlaamse kwalificatieraamwerk (niveau 6) alsook in het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. De basiscompetenties worden door het docententeam sterk gedragen en op een zichtbare manier gecommuniceerd aan de (kandidaat-)studenten via verschillende kanalen. Gezien alle opleidingen moeten voldoen aan de basiscompetenties wegens hun decretaal karakter, vormen deze geen element in de profilering van een opleiding.

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding verder aan dat voor de stage een eigen set van stagecompetenties is uitgewerkt. Volgens de opleiding bepalen de visie, de basiscompetenties en de stagecompetenties de finaliteit van de opleiding. De commissie stelt vast dat de stagecompetenties een zekere selectie en herordening omvatten van de decretaal voorgeschreven

basiscompetenties met concrete keuzes wanneer ze aan bod komen; de doelstellingen van de stage zijn op basis daarvan verder uitgewerkt. Uit de gesprekken kon de commissie opmaken dat deze stagecompetenties door de docenten en studenten gekend zijn.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat zij, in de voorbereiding op de curriculumvernieuwing, het voorbije jaar werkte aan een set van opleidingsspecifieke leerresultaten overkoepelend voor de lerarenopleidingen van HoGent. Deze leerresultaten worden geclusterd in vijf leerresultaatlijnen: communiceren, onderzoeken, krachtige leeromgeving creëren, zorg, en maatschappelijk participeren. Op basis van het evaluatie-rapport maakt de commissie op dat deze leerresultaten een vertaling vormen van de visie en een middel om de kwaliteit van de opleiding te garanderen via leerresultaatlijnverantwoordelijken. De opleiding streeft er naar de opleidingsspecifieke leerresultaten verder te vertalen naar deelcompetenties. Op basis van het zelfevaluatie-rapport, de ingekeken documentatie en de aanvullende gesprekken, stelt de commissie vast dat deze eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten nog gestalte moet krijgen. De ontwikkeling van een eigen set van opleidingsspecifieke leerresultaten kan meerwaarde bieden voor de opleiding. In dit verband meent de commissie dat een concrete en gedegen uitwerking van de beoogde leerresultaten en een eenduidige uitwerking en positionering van de gehanteerde begrippen nog de nodige aandacht verdienen. Een dergelijke uitwerking kan enerzijds voor een adequate basis voor het curriculum zorgen, anderzijds voor een herkenbare profilering van de opleiding zowel binnen HoGent als binnen de andere lerarenopleidingen in Vlaanderen.

Gezien haar bevindingen komt de commissie tot de conclusie dat de beoogde leerresultaten weliswaar passen voor het niveau en de oriëntatie binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk en aansluiten bij actuele eisen, doch dat tegelijkertijd nog sprake is van de nodige ontwikkeling en zeker ook profilering. De beschreven bevindingen afwegend beoordeelt de commissie de eerste generieke kwaliteitswaarborg als voldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces als voldoende.

De opleiding beschrijft in haar zelfevaluatie-rapport de verschillende curriculumhervormingen die ze heeft doorgevoerd of nog moet doorvoeren, mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie.

sie. In het academiejaar 2013-2014 bevindt de opleiding zich in een overgangsfase naar een derde curriculumvernieuwing. Het nieuwe curriculum dat beoogd wordt voor het academiejaar 2014-2015 werd begeleid door een curriculumstuurgroep samengesteld uit docenten van de drie lerarenopleidingen van de faculteit Mens en Welzijn van de HoGent, de vakgroepen en de ondersteunende diensten. Volgens het zelfevaluatierapport deed de curriculumstuurgroep vaststellingen in de wettelijke en maatschappelijke context, de hogeschool- en visitatiecontext en nam ze de resultaten van de interne kwaliteitszorg en een nationale en internationale benchmarking mee. Zo is de huidige hervorming, in tegenstelling tot beide voorgaande curriculumaanpassingen, vanaf nul gestart met de formulering van een gemeenschappelijke visie voor de drie lerarenopleidingen.

De afstemming van het programma op de beoogde leerresultaten maakt de opleiding zichtbaar in een zogenoemde Waldei¹-tabel, waarmee tevens een aanbeveling is opgevolgd van de voorgaande visitatiecommissie. Deze tabel is een werkinstrument dat de opleiding in staat stelt om het overzicht te behouden op de coherentie tussen de verschillende componenten van een leeromgeving, zoals leerresultaten, leerinhouden, didactische werkvormen, evaluatievormen en indien nodig deze bij te sturen. De Waldei-tabel vormt tevens de basis voor de verdere uitwerking van de ECTS-fiches. Met betrekking tot de ECTS-fiches constateert de commissie dat deze, met enkele kanttekeningen verderop genoemd, over het algemeen adequaat uitgewerkt zijn en dat ze gecommuniceerd worden naar de studenten.

Voortbouwend op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding vanaf het academiejaar 2007-2008 enkele curriculumhervormingen doorgevoerd. Dat gebeurde in het academiejaar 2009-2010 voor het eerst in drie modeltrajecten. Daarbij kregen media en leergebiedoverschrijdende initiatieven zoals pedagogisch-didactische oefeningen als voorbereiding op de stage, projecten en thematisch onderwijs een prominente plaats in de opleiding. Ook nieuwe tendensen uit de samenleving zoals klimaatverandering, duurzame ontwikkeling, interculturaliteit en onderwijsvormen zoals inclusief onderwijs werden opgenomen in het curriculum. Sinds 2010-2011 zijn voor de studenten uitdiepingsmogelijkheden beschikbaar zoals huiswerkbegeleiding en kunnen ze kiezen voor de niet-confessionele zedenleer. Binnen het huidige programma focussen de eerste twee modeltrajecten vooral op de vakinhouden en de didactiek van

het Lager onderwijs, terwijl het accent binnen het derde modeltraject op meer vakoverschrijdende (keuze)opleidingsonderdelen ligt. Het programma volgt de leerplannen van het gemeenschapsonderwijs. De studenten worden op de hoogte gebracht van het leerplan van de andere onderwijsnetten, maar worden er niet in onderricht. De commissie is over het algemeen tevreden over de samenstelling van het huidige programma en stelt vast dat de basiscompetenties herkenbaar richtinggevend zijn geweest bij de opmaak hiervan. Het stimuleren van leergebiedoverschrijdende leerinhouden acht de commissie waardevol.

Zoals eerder gezegd, wordt momenteel een derde curriculumvernieuwing voorbereid, in te voeren vanaf het academiejaar 2014-2015. Uit de gesprekken met diverse betrokkenen en de aangeleverde documentatie leidt de commissie af dat de plannen voor het nieuwe curriculum worden gedragen door de verschillende stakeholders. Uit de documentatie en gesprekken maakt de commissie op dat het nieuwe curriculum voortbouwt op uitgangspunten die momenteel meer impliciet het karakter van de opleiding bepalen. De leerresultaatverantwoordelijken zullen de opbouw en de samenhang van de beoogde uitwerkingen van de leerresultaatlijnen bewaken. Op basis van het zelfevaluatierapport, de ingekeken documentatie en de aanvullende gesprekken constateert de commissie dat de opleiding nog veel inspanningen moet leveren om degelijke leerresultaatlijnen uit te werken. De opleiding kon de commissie geen duidelijk beeld of argumenten geven waaruit de haalbaarheid van de concrete implementatie van het nieuwe curriculum voor het academiejaar 2014-2015 zou blijken. Hierdoor lijkt de commissie de implementatietermijn van 2014-2015 redelijk optimistisch. De commissie adviseert minimaal in een uitloopmogelijkheid te voorzien.

De samenhang in het huidige programma wordt verkregen op basis van vijf verticale expertisedomeinen met opleidingsonderdelen die elkaar opvolgen en drie horizontale programmalijnen met opleidingsonderdelen die parallel lopen. De vijf expertisedomeinen zijn: agogiek-pedagogiek, taal, wiskunde-wereldoriëntatie, muzische vorming-lichamelijke opvoeding en media. De opleiding streeft er in het programma naar om de studenten gradueel tot het beheersen van de basiscompetenties te brengen. De graduele opbouw maakt de opleiding zichtbaar door de leerinhouden in opeenvolging te implementeren in het curriculum. Elk expertisedomein kent vijf niveaus. De Romeinse cijfers I, II, III, IV en V wijzen naar een opeenvolging van niveaus. Ook de aanduidingen 'basis', 'verkenning', 'uitdieping' en 'vervolmaking' geven een indicatie van een zekere opbouw. Of deze opvolging aanwezig is, bleef voor de commissie onduidelijk. Door

1 WALDEI: Werkinstrument Afstemming Leerresultaten Didactische werkvormen Evaluatievormen en Inhouden

heen de expertisedomeinen lopen drie programmaliijnen: authenticiteit, diversiteit en onderzoek. Daarbovenop hanteert de opleiding drie onderwijskundige principes, te weten studentgecentreerdheid, veiligheid en authenticiteit binnen een krachtige en diverse leeromgeving. De commissie attendeert op de veelheid van gehanteerde concepten; deze brengen de opbouw en het didactisch concept van het programma in het gedrang. Bovendien worden deze begrippen vanuit verschillende invalshoeken ingevuld wat tot een zekere onduidelijkheid leidt. Met het oog op de samenhang van het nieuwe curriculum en een heldere en transparante communicatie naar de interne organisatie maar ook naar de externe partners toe, vindt de commissie het belangrijk dat de opleiding meer aandacht besteedt aan een eenduidig taalgebruik en een duidelijke definitie van de begrippen.

Ten aanzien van de samenstelling van de expertisedomeinen merkt de commissie op dat verschillende leerdomeinen van de lagere school geclusterd zijn en als één opleidingsonderdeel aangeboden worden in het programma. Dat is het geval bij de opleidingsonderdelen Nederlands en Frans I, II, III, IV; Wiskunde en Wereldoriëntatie III, IV; en Muzische vorming en Lichamelijke opvoeding I, II, III, IV. Deze leerdomeinen worden apart behandeld en getoetst door de vakdocenten. De reden hiervoor moet volgens de opleiding gezocht worden in de vroegere centrale richtlijnen voor de inrichting van de opleidingsonderdelen in functie van een minimaal aantal studiepunten. Tegenwoordig beschikt de opleiding over voldoende vrijheid om zelf de samenstelling van het programma te bepalen.

De commissie ziet in de combinatie van de muzische vorming en beweging wel mogelijkheden om deze twee onderscheiden leergebieden van het Lager onderwijs in authentieke contexten te integreren. Daarentegen spreekt de commissie over de huidige clustering van de leerdomeinen Nederlands en Frans, en Wiskunde en Wereldoriëntatie, zorg uit. Deze domeinen vragen, meer dan beide eerstgenoemde leergebieden, om specifieke vakinhoudelijke en- didactische kennis. Nederlands, wiskunde, Frans en Wereldoriëntatie vormen kernvakken die de leerlingen aan het eind van het Lager onderwijs op voldoende wijze dienen te beheersen om het secundair onderwijs met succes te kunnen volgen. Verder merkt de commissie op dat de ECTS-fiches vooralsnog een beperkt beeld geven van het aandeel van de onderwijs-, leer- en evaluatieactiviteiten horend bij elk leerdomein binnen het cluster.

De commissie heeft tijdens de gesprekken tevens kennis genomen van de plannen van de opleiding voor de aanpak van deze opleidingsonderdelen

binnen het vernieuwde curriculum. Vanuit een competentiegerichte visie op het onderwijs en vertrekkend vanuit de nieuwe leerresultaten, zullen de vakinhouden en –didactiek van de leerdomeinen van de lagere school geïntegreerd aangeboden worden in de leerresultatenleerlijnen ‘krachtige leeromgeving’ en ‘communicatie’. De commissie raadt aan om deze leerdomeinen een duidelijk te onderscheiden plaats te geven in het volgend programma. Verder beveelt de commissie aan om in overleg met haar partners na te gaan of de beoogde inhoudelijke en didactische uitwerkingen doorheen de leerresultaatleerlijnen ‘krachtige leeromgevingen’ en ‘communicatie’ adequaat aansluiten op de actuele en internationale eisen van de onderscheiden vakgebieden.

De commissie acht het van belang dat een lerarenopleiding een geïntegreerd taalbeleid voert om de studenten tot taalvaardige en taalbewuste leerkrachten op te leiden. Taal dient in dit opzicht niet enkel als communicatiemiddel beschouwd te worden, maar ook als instructiemiddel. Met betrekking tot dit laatste aspect trof de commissie beperkt aanwijzingen aan in het zelfevaluatie-rapport. Desniettemin stelt de commissie vast tijdens de gesprekken dat de opleiding hier wel aandacht aan besteedt, onder meer naar aanleiding van onderzoeks- of onderwijsprojecten die al doorgevoerd of nog lopend zijn. Deze projecten leiden tot screenings en taalworkshops, een stoomcursus Nederlands, en een sensibiliseringsactie van de studenten en docenten met als uitgangspunt dat elke docent ook taaldocent is. Afgelopen studiejaar is een begeleidingstraject opgezet door lectoren van de drie lerarenopleidingen om een taalleerlijn naar het eindwerk op te zetten. Tevens is het streven om kijkwijzers en prestatie-indicatoren te ontwikkelen; daartoe zijn alle taaltaken binnen de opleiding geïnventariseerd. De opleiding is van plan om in 2014-2015 een taalbeleidscoördinator aan te stellen die de samenhang en opvolging van de verschillende initiatieven zal bewaken. De commissie waardeert het feit dat de opleiding op een intensieve manier bezig is met de ontwikkeling van haar taalbeleid en vindt de expertise van de opleiding op dit vlak positief. De commissie acht het wel noodzakelijk dat het taalbeleid als een samenhangend geheel opgesteld wordt waarin de afzonderlijke initiatieven zijn opgenomen. Verder vindt de commissie het belangrijk dat de opleiding expliciete aandacht besteedt aan de interne communicatie rond deze initiatieven zowel tussen de beleidsverantwoordelijken onderling als ook naar de docenten toe.

De opleiding focust in haar visie op de diverse mens. Bij de invulling van de leerlijn diversiteit wordt een brede competentieontwikkeling nagestreefd, afgestemd op het aankunnen van velerlei (ook nieuwe) vormen van dif-

ferentiaties, vanuit een perspectief van gelijke kansen. Terecht wordt van de studenten ook verwacht dat ze vlot leren functioneren in heterogene en wisselende onderwijsteams en in diverse, vaak ook interculturele, contacten met ouders e.a. Overigens is de commissie tevreden met de concrete vertaling van de leerlijn diversiteit in het programma. Dat alle gesprekspartners de diversiteit als een belangrijk kenmerk van de opleiding erkennen, ziet de commissie als een positief punt.

De opleiding vertrekt in haar programma vanuit het beeld van een leraar die in staat is om media doelgericht toe te passen in de praktijk. Om dit waar te maken kent de opleiding de media een prominente plaats toe in haar programma door het inrichten van een apart expertisedomein. Daartoe krijgen de studenten een aanbod Media: basis en uitdieping van 6 studiepunten in de eerste twee moduletrajecten. Verder hebben ze ook de mogelijkheid om nog een keuzeopleidingsonderdeel van 3 studiepunten te volgen in het laatste moduletraject. Tijdens de gesprekken herkenden de studenten de focus op de media in het programma, maar gaven ze tegelijkertijd aan dat meer nood aan begeleiding te hebben rond het gebruik van het digitale schoolbord. De commissie stelde verder vast dat sommige media-inhouden achterhaald zijn; bovendien was het voor de commissie moeilijk om tot de samenhang van deze leerlijn en de relevantie van de leerinhouden voor de praktijk van het Lager onderwijs door te dringen. Op basis van het zelfevaluatie-rapport, de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken concludeert de commissie dat de opleiding winst kan boeken door zich verder te ontwikkelen op dit gebied. Met het oog op het nieuwe curriculum raadt de commissie aan op meer te streven naar een adequate afstemming tussen de leerinhouden onderling.

De opleiding streeft er in haar programma naar studenten op te leiden tot kritische leerkrachten, met een onderzoekende houding en een attitude tot levenslang leren. Om dit waar te maken kent de opleiding aan onderzoek een prominente plaats toe in haar programma. Dit blijkt uit het inrichten van een leerlijn onderzoek die, op een aantal opleidingsonderdelen na, het ganse programma doorkruist. In de praktijk blijkt nadruk te liggen op het werken met bronnenmateriaal en het schrijven van papers, opdrachten en reflectieverslagen. Daarmee hoopt de opleiding de studenten in staat te stellen om gradueel onderzoekscompetenties te verwerven die hen verder voorbereiden op het schrijven van de bachelorproef. De commissie maakt uit de reacties van het werkveld op dat de afgestudeerden teamspelers zijn met een onderzoekende en een positief kritische en reflecterende houding. Deze kenmerken blijken ook te behoren tot de speerpunten van de oplei-

ding. De studenten geven aan dat voor hen daarbij de nadruk ligt op zelf te onderzoeken hoe ze hun eigen onderwijspraktijk betekenisvol kunnen inrichten voor de kinderen. Desondanks trof commissie echter op basis van het zelfevaluatie-rapport en de ingekeken documentatie, minder aanwijzingen aan om over een gedegen en coherente onderzoekslijn te kunnen spreken. Aspecten van een onderzoekslijn zijn aanwezig in het programma en de invulling hiervan is docentafhankelijk. De commissie acht het van belang dat de opleiding een duidelijke visie een leerlijn uittekent om de onderzoekende houding die ze bij haar studenten wil bevorderen, van een meer gedegen fundering te voorzien.

De commissie vindt het positief dat de opleiding samenwerkt met de lerarenopleiding kleuteronderwijs; dit wordt mede bevorderd door de gemeenschappelijke overlegstructuren (het kernteam basisonderwijs) waarin de twee opleidingen participeren. De commissie pleit ervoor dat de opleiding ook structureel aandacht besteedt aan de scharniermomenten met het secundair onderwijs; in die zin is het belangrijk dat de opleiding de ontwikkelingen en hervormingen uit het secundair onderwijs nauw opvolgt en aansluitingsmogelijkheden zoekt met deze aanverwante opleiding. Dit bevordert voor de studenten de doorleving van de wenselijkheid van ononderbroken leerlijnen voor hun toekomstige leerlingen. De commissie ziet op dit punt tevens kansen voor verder overleg en afstemming met andere partners van de opleiding.

De opleiding begroot de praktijkcomponent voor 45 studiepunten en integreert deze in de programmalijn authenticiteit. De opleiding biedt de praktijkcomponent aan in de opleidingsonderdelen Verkenning, Basis, Uitdieping en Vervolmaking. Onder deze opleidingsonderdelen vallen zowel de stage, voorbereidende (Pedagogisch-Didactische oefeningen) als de begeleidende (supervisie- en intervisiesessies) leeractiviteiten. Volgens deze ruime interpretatie voldoet de opleiding aan de decretale verplichtingen².

Het aandeel van de stages neemt toe naarmate de student vordert in de opleiding. De opleiding communiceert haar verwachtingen ten aanzien van de beoogde competenties en van de beoordeling naar de mentoren via mail en wijst één specifieke contactpersoon in de communicatie met de stagescholen aan. Geregeld nodigt de opleiding betrokken stagementoren en schooldirecties uit om haar stagedoelstellingen en -aanpak te verhelde-

² Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen, aangenomen door het Vlaams Parlement op (6.12.2006)

ren. De commissie vindt de navormingen voor mentoren die de opleiding organiseert, positief. Het werkveld is tevreden met deze activiteiten. De opleiding werkt met een stagenetwerk en wijst de scholen toe aan studenten. De studenten krijgen de mogelijkheid om een (kortere of langere) internationale stage te lopen. De commissie stelt hier vast dat de opleiding een integratie van theorie en praktijk in een graduele opbouw beoogt tijdens de stage. Daarbij vindt de commissie het positief dat de studenten in een breed werkveld ingezet worden. Naast het regulier onderwijs rekent de opleiding ook het buitengewoon onderwijs, de methodescholen en een ziekenhuisschool tot de stagemogelijkheden; studenten en alumni duiden deze mogelijkheden als een verrijking. De studenten geven aan dat het voor hen eerder gaat om zelf te onderzoeken hoe ze hun eigen onderwijspraktijk betekenisvol en creatief kunnen inrichten voor de kinderen, dan om het volgen van handleidingen of richtlijnen. Naast de verantwoordelijkheid voor de klaswerking streeft de opleiding na om de studenten in contact te brengen met het ruimere schoolgebeuren, waaronder de administratieve taken en de communicatie met de ouders. De commissie kan dit streven van harte onderschrijven en beveelt aan om het ruimere schoolgebeuren nog actiever te bevorderen in de stage; uit de gesprekken en bevragingen van de studenten en alumni blijkt dat zij hier duidelijk behoefte aan hebben.

Om de studenten te begeleiden in hun leerproces tijdens de stage organiseert de opleiding supervisie- en intervisiesessies; de studenten ervaren deze ondersteuning algemeen als positief. Sinds het academiejaar 2012-2013 koppelen de studenten hun persoonlijke reflecties aan de stagecompetenties in het groeiportfolio. De commissie maakt op basis van de gesprekken op dat dit nog in ontwikkeling is. De commissie acht de begeleiding in de vorm van supervisie en intervisie een goede basis voor de verdere ontwikkeling van het groeiportfolio en heeft er vertrouwen in dat dit een waardevol instrument voor de zelfsturing en reflectie van studenten kan worden.

De bachelorproef maakt deel uit van de leerlijn onderzoek. Vanuit het HoGent-beleid is de bachelorproef te zien als de finaliteit van een professioneel gerichte bacheloropleiding. De realisatie van de bachelorproef wordt gekoppeld aan één van de stageperiodes en bevat een praktijkluik. Met dit laatste beoogt de opleiding eigenaarschap bij de studenten. Zij kunnen daarbij uit een variatie aan onderwijs- of schoolontwikkelingsgerichte innovatieve onderwerpen kiezen. De studenten vertrekken in hun eindwerk vanuit een probleemstelling die door henzelf of het werkveld wordt ge-

formuleerd, en werken op basis hiervan aan een praktisch luik. Aan het begin van elk semester, in het tweede modeltraject, krijgen studenten in-fossies rond de bachelorproef. Antwoorden op praktische vragen vinden ze in een uitgewerkte leidraad. De studenten worden begeleid door een docent die ook de rol van de promotor opneemt. Begeleiding omvat twee tot drie persoonlijke begeleidingsmomenten die telkens hun neerslag vinden in een begeleidingsfiche. De commissie merkt op dat de opleiding haar studenten sterk stimuleert om het eindwerk samen met een medestudent te doen; het wordt hen eigenlijk afgeraden om dit individueel te doen. De commissie geeft ter overweging om op dit punt een meer vrije keuze te bieden aan de studenten, mede omdat sommige onderwerpen en situaties toepasselijker zijn voor individueel werk. Verder wijst de commissie op het belang rekening te houden met de input van de studenten en alumni in de praktische organisatie van de bachelorproef. Een voorbeeld is het voorstel van de alumni om de presentatie van de bachelorproef op woensdagmiddag te houden zodat ook de stagementor aanwezig kan zijn. Dit punt werd al aangekaart bij de opleiding en de commissie heeft er vertrouwen in dat de opleiding dit voorstel in overweging zal nemen.

De opleiding zet in op de internationale ervaringen van studenten en docenten door middel van verschillende kort- of langdurige mobiliteitsinitiatieven. Op dit vlak stelt de commissie vast dat het aandeel 'internationaal uitgaande' studenten de voorbije jaren een dalende trend kent. Met 7% studenten die in het academiejaar 2012-2013 buitenlandse studie of stage hebben gelopen, staat de opleiding ver af van het streefdoel van 20% studenten met buitenlandse ervaring. Via internationalisation@home streeft de opleiding ernaar om de studenten in contact te brengen met actuele internationale eisen en ontwikkelingen waar het beroepenveld mee wordt geconfronteerd. Het aandeel internationaal uitgaande docenten bedraagt de voorbije twee jaren 17%. Een rol spelen hierbij het uitbouwen van partnerrelaties en de participatie in projecten of lesactiviteiten. Ondanks de verschillende initiatieven blijkt uit recente uitstroombevragingen (afgenomen in 2012 en 2013) dat de internationale dimensie in het huidige curriculum onvoldoende tot haar recht komt. De commissie acht het belangrijk dat de opleiding blijft inzetten op internationaliseringsbeleid bijvoorbeeld door gericht te zoeken naar nieuwe buitenlandse partners en te zorgen voor een meer bewuste en systematische verankering van de internationale dimensie in het curriculum. Dit aandachtspunt is ook door de curriculumstuurgroep omtrent internationalisering onderkend en aangekaart bij de opleiding. Naar aanleiding hiervan en met oog op de ontwikkeling van het nieuwe curriculum, geeft de opleiding in het zelfevaluatie-rapport

aan om de suggesties rond internationalisering structureel in te bedden in het programma. De commissie kan dit van harte onderschrijven.

Naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie heeft de opleiding de initiatieven op het gebied van studietijdmetingen verder gezet en gesystematiseerd. Zo stelt de commissie op basis van het zelfevaluatierapport en de ingekeken documentatie vast dat de studenten met enige regelmaat bevroegd worden over de studeerbaarheid van het programma. Dit gebeurt via verschillende methoden zoals studietijdmeting, evaluatie van de opleidingsonderdelen en de docenten, of informeel via de studentenvertegenwoordigers in de onderwijscommissie. Ook de taken, opdrachten en syllabi worden tweemaal per jaar bekeken en gescreend op studeerbaarheid. Uit resultaten van het academiejaar 2011-2012 blijkt dat de studeerbaarheid over het algemeen in lijn ligt met de begrote studiepunten; voor de opleidingsonderdelen waarvoor dit niet het geval is, worden de betreffende docenten hierover aangesproken. De commissie vindt het positief dat de studeerbaarheid regelmatig geagendeerd wordt op de onderwijscommissie en ook opgevolgd wordt.

Zowel de aangeboden handboeken, syllabi als lesmateriaal op het online leerplatform Chamilo vindt de commissie in het algemeen adequaat uitgewerkt naar vorm en inhoud. Wel merkte de commissie op dat niet alle cursusmaterialen actueel zijn en dat referenties in sommige gevallen ontbreken. De commissie adviseert de opleiding bronverwijzingen zorgvuldig na te gaan.

Over de gebruikte werkvormen is de commissie over het algemeen tevreden. Vanuit de gehanteerde onderwijskundige principes (een veilige, authentieke en studentgecentreerde leeromgeving), stemt de opleiding herkenbaar haar werkvormen af op de doelstellingen van het programma. Zo werkt de opleiding met een breed spectrum aan werkvormen die gepresenteerd worden in de eerder genoemde Waldei-tabel. Naast hoorcolleges die ingezet worden voor kennisoverdracht, maakt de opleiding gebruik van groepswork, projectwork, demonstraties, micro-teaching, probleemgestuurd onderwijs, werkcolleges, zelfstandig werk, vormen van werkplekklaren, en zo meer. Deze werkvormen worden ingezet voor het aanleren van technieken en vaardigheden en toepassingen in al dan niet reële beroepscontexten. De diversiteit aan werkvormen wordt door de gesprekspartners bevestigd. De studentgecentreerde aanpak van de werkvormen blijkt onder meer uit het streven om de studenten de ruimte te geven om eigen accenten te leggen in het programma. De commissie waardeert dit.

De afgestudeerden geven in jaarlijkse bevragingen aan dat de dagelijkse organisatie en communicatie soms te wensen over laat. Studenten krijgen tegenstrijdige informatie van docenten, belangrijke berichten op Chamilo worden niet zichtbaar gemaakt voor de studenten, veranderingen in het lesrooster of lokalen worden laattijdig aangekondigd. Verder halen ze aan dat mentoren niet altijd op de hoogte zijn gebracht van de komst van stagiairs. De opleiding onderkende dit probleem en werkt vanaf academiejaar 2012-2013 voor de stages met een nieuwe, voltijdse stagecoördinator. Die wordt, in tegenstelling tot vroeger, nauw betrokken bij de beleidsopties van de opleiding over stage. Bovendien gebeurt de stagecoördinatie voortaan met een online tool die door alle stagescholen consulteerbaar en aanpasbaar is. De opleiding geeft verder aan hoe zij de informatie-uitwisseling met studenten via Chamilo verder gaat verbeteren en reeds verbeterd heeft. De commissie waardeert deze (beoogde) aanpassingen. De commissie beveelt aan om een correcte en transparante communicatie zowel naar de studenten alsook naar de docenten als actiepunt in de jaarplannen op te nemen en de resultaten met regelmaat te evalueren en acties zo nodig bij te sturen.

De opleiding wordt gedragen door een team van beperkte omvang. In totaal gaat het bij de opleiding Lager onderwijs om 12,75 VTE verdeeld over 15 lectoren (10 VTE), 1 hoofdpraktijklector (1 VTE) en 4 praktijklectoren (1,45 VTE). De opleiding ontvangt jaarlijks tussen de 100 en 120 instromers en telde de afgelopen jaren in totaal zo'n 200 tot 250 studenten. De commissie beoordeelt de kwaliteit en kwantiteit van het personeel als adequaat. De kwalificaties van het personeel liggen veelal in de lijn met de expertisedomeinen van de opleiding; het team bestaat zowel uit masters als bachelors, uit generalisten zowel als vakspecialisten. De commissie stelt verder vast dat een deel van het team op enigerlei wijze ervaring heeft opgedaan in het Lager onderwijs dan wel naast een ander diploma ook in het bezit is van het diploma leraar Lager onderwijs. Om voortdurend in contact te blijven met het beroepenveld, worden docenten betrokken bij de stage en soms ook bij de begeleiding van leerlingen uit de lagere school. Alumni en studenten duiden hun docenten als stimulerend en laagdrempelig. De vakgroepvoorzitter, vaak bijgestaan door de voorzitter van de opleidingscommissie, bespreekt jaarlijks de taakopdracht met het onderwijzend personeel. In die bespreking heeft het onderwijzend personeel de mogelijkheid eventuele professionaliseringswensen kenbaar te maken en plannen voor de toekomst te bespreken. Docenten worden zelf ingeschakeld om navormingen te verzorgen.

De opleiding wordt voor het grootste deel in de gebouwen van campus Ledeganck aangeboden, sommige activiteiten vinden plaats in de sporthal van HoGent. De commissie stelt vast dat de campus over de nodige leslokalen en werklokalen beschikt, waarvan enkele recent zijn vernieuwd. Digitale schoolborden en computers zijn voldoende aanwezig. Mede naar aanleiding van het advies van de voorgaande visitatie heeft de opleiding gezorgd voor een opwaardering van haar gymzaal. Verder kunnen de studenten de mogelijkheden van de bibliotheek en het leercentrum benutten; hier kunnen zo onder meer een groot deel van de in het Lager onderwijs gebruikte handleidingen en lesmaterialen vinden. De studenten kunnen hun lessen zelf opnemen en herbekijken met behulp van de apparatuur aanwezig in de multimedialklas. Ook in de gangen van het gebouw zijn werkplekken gecreëerd die samenwerking tussen studenten faciliteren. Uit de alumnibevinging blijkt dat studenten over het algemeen tevreden zijn over de materiele voorzieningen van het gebouw. De commissie concludeert dat de materiele voorzieningen de studenten ondersteunen om de beoogde resultaten te bereiken.

De opleiding stelt zich open voor een divers instromend publiek dat gedurende de twee voorbije academiejaren voornamelijk afkomstig bleek uit het ASO (61%) en TSO (32%). Om deze hybride instroom op te vangen en begeleiden, zet de opleiding een instroombeleid in dat op het centraal niveau uitgewerkt is. Zo verzamelt de opleiding informatie over de startcompetenties van studenten op het vlak van Nederlands, Frans, wiskunde, motivatie en studiemethodiek door middel van digitale toetsen. De commissie stelt vast dat deze toetsen vrijblijvend zijn en afgenomen worden na de inschrijving in de opleiding. De commissie adviseert de opleiding na te gaan of het mogelijk is om dergelijke screenings voorafgaand aan de instap in de lerarenopleiding aan te bieden. Een dergelijke aanpak kan de kandidaat mogelijk behoeden voor een incorrecte opleidingskeuze en daarmee de grote uitval in het eerste studiejaar tegengaan.

Uit de bestudeerde documenten maakt de commissie op dat de opleiding haar onderwijsondersteunende diensten ziet als initiatieven die de slaagkansen van de studenten bevorderen. Om de uitval te verminderen en het doorstroomrendement te verhogen zet de opleiding een aantal begeleidingsmodi in. Zo bewaakt de opleiding de motivatie van de studenten door te werken met voldoende kleine lesgroepen. Voor één vijfde van de opleidingsonderdelen organiseert de opleiding in het eerste modeltraject een moniterraat. Daarnaast voorzien de studiebegeleiders in individuele begeleiding en organiseren ze opfriscursussen en workshops op het vlak

van studievaardigheden. Met vragen over hun studieloopbaan of ontwikkeling kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider; ook studenten met een specifiek statuut kunnen hier terecht voor trajecten op maat. De opleiding kent een ombudsfunctie; de taken van de ombudspersoon komen in de praktijk vooral neer op informatie geven en pijnpunten wegnemen. De commissie merkt op dat de opleiding de ombudsfunctie combineert met een onderwijsopdracht. De commissie attendeert de opleiding op mogelijke risico's die een functievermenging met zich meebrengt; de studenten zouden in mindere mate geneigd kunnen zijn om de ombudspersoon aan te spreken.

Het overleg binnen de opleiding vindt plaats op ten minste één jaarlijkse opleidingsdag en via het kernteam basisonderwijs (voorheen de onderwijscommissie basisonderwijs). Het overleg met studenten is structureel ingebed via participatie in het kernteam, de facultaire studentenraad Sivil en de Hogeschool Gent Studentenraad (HGSR). De studenten geven in de bevingingen aan op de hoogte te zijn van het bestaan van deze organen, maar niet vertrouwd te zijn met hun werking. De commissie vindt het belangrijk dat de studenten beter geïnformeerd worden over de participatiemogelijkheden en hun inspraak via deze overlegorganen. Het overleg met het werkveld en alumni is structureel ingebed in de vorm van een resonantiecommissie. Het werkveld blijkt tevreden te zijn met deze inspraak en geeft aan dat de communicatie met de opleiding duidelijk verbeterd is de voorbije jaren. Op basis van de gesprekken en in het licht van de veranderingen die de afgelopen jaren in gang zijn gezet, maakt de commissie op dat de opleiding heeft laten zien met een open geest te willen luisteren naar het werkveld. Uit de gesprekken blijkt overigens dat de alumni en het werkveld nog nauwelijks vertrouwd zijn met de nieuwe initiatieven (zoals GOL(L)D en het begrip ereambassadeur). De commissie ziet hier ruimte voor voortgaande verbetering in de communicatie naar het werkveld en alumni.

In het kader van kwaliteitszorg geeft de opleiding aan intens samen te werken met de facultaire dienst Integrale kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling van de faculteit Mens en Welzijn van de HoGent. Een dergelijke samenwerking kan de commissie waarderen, maar tegelijkertijd attendeert ze op enkele risico's die de eigenheid van de opleiding in het gedrang kunnen brengen. Een voorbeeld is het clusteren van een aantal leerdomeinen (Nederlands-Frans, Wiskunde-Wereldoriëntatie) in het huidige curriculum, een beslissing die eerder op departementaal niveau is genomen. De verantwoordelijkheid voor de invulling van het nieuwe curriculum ligt bij het kernteam Basisonderwijs. De commissie acht het van belang dat de

opleiding ruimte houdt om zelf vorm te geven aan haar curriculum en onderwijsprocessen en waarbij ze de belangen van de studenten als gedegen opgeleide toekomstige leraren Lager onderwijs voorop stelt.

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport en de gesprekken aan dat ze sterk is gegroeid in haar kwaliteitscultuur die vertrekt vanuit een integraal kwaliteitszorgsysteem gestoeld op de Plan-Do-Check-Act-cyclus. De uitvoering en opvolging van het integrale systeem van kwaliteitszorg wordt ondersteund door een ankerpersoon van de facultaire dienst Integrale Kwaliteitszorg & Onderwijsontwikkeling. De commissie vindt het positief dat de opleiding met enige regelmaat bevestigingen en metingen organiseert. Zo worden de resultaten van de zelfevaluatie op basis van het TRIS-instrument (sleutelindicatoren), bevestigingen van belanghebbenden (perceptie-indicatoren), kerncijfers (prestatie-indicatoren) en de aanwijzingen uit de dagelijkse praktijk, vertaald naar verbeteringsdoelen in het jaaractieplan. In het jaaractieplan toont de opleiding dat zij weet waarin ze zich moet ontwikkelen of verbeteren. Elk verbeteringsdoel leidt tot een verbeteringsplan dat een timing bevat van de voorgenomen acties naast een wijze waarop (eventueel ook tussentijds) wordt nagegaan of de verbetering al dan niet gerealiseerd is. In dit licht betreurt de commissie dat de opleiding de realisaties die ze geboekt heeft sinds de vorige visitatie niet gemeld heeft in het zelfevaluatierapport, zoals de procedure voorschrijft.

Voor zover de commissie op basis van het zelfevaluatierapport kon nagaan ligt het doorstroomrendement in de jaren 2010-2012 gemiddeld op 67% binnen een range van 47% voor de BSO studenten tot 83% voor de ASO studenten. Verder constateert de commissie dat het studierendement voor het academiejaar 2011-2012 iets boven het Vlaamse gemiddelde ligt en het jaar ervoor iets eronder. Opvallend is dat de opleiding voor de jongens in 2011-2012 een lager rendement vertoont dan het Vlaams gemiddelde, terwijl de meisjes juist een hoger rendement tonen. Hoewel de voorgaande visitatiecommissie adviseerde hier streefcijfers uit te werken, stelt de commissie vast dat deze vooralsnog ontbreken.

Op basis van het zelfevaluatierapport, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken, stelt de commissie vast dat het programma, het personeel en de voorzieningen een samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. De opleiding is in staat om de gestelde doelstellingen binnen de gestelde Vlaamse en eigen hogeschool randvoorwaarden te bereiken. Het werkveld benadrukte herhaaldelijk dat de meer open cultuuromslag bij de opleiding in belangrijke mate heeft bijgedragen tot het herstellen en

verbeteren van de relaties met de stagescholen. De opleiding gaat conform haar visie aan de slag om vorm te geven aan haar onderwijs. De commissie stelt vast dat de opleiding, zowel qua mentaliteit, beleidsvoerend vermogen als op het vlak van curriculumontwikkeling en kwaliteitszorg belangrijke stappen heeft gezet en nog steeds kan zetten om de kwaliteit van de opleiding voortgaand te verbeteren. De opleiding doet veel zaken eerder impliciet, wat soms een vlotte functionering in het gedrang kan brengen. Met het oog op het vernieuwde programma adviseert de commissie de opleiding ten eerste om haar werking helder te expliciteren en te communiceren aan de onderwijsbetrokkenen en externen. Ten opzichte van de implementatietermijn van het nieuwe curriculum dat beoogd is voor het academiejaar 2014-2015, spreekt de commissie haar twijfels uit en adviseert een zorgvuldige, gefaseerde implementatie. Op basis van bovengenoemde bevindingen komt de commissie tot een voldoende oordeel voor het onderwijsproces.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerd eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau als voldoende.

De opleiding beschikt over een systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat in overeenstemming is met de centrale en facultaire richtlijnen rond het onderwijs en de evaluatie. Bij de vertaling van deze richtlijnen naar het eigen opleidingsprogramma streeft de opleiding naar een op competenties gerichte evaluatie. Hierbij stelt de opleiding haar onderwijskundige principes – een studentgecentreerde, authentieke en veilige leeromgeving – als richtinggevend. In haar zelfevaluatierapport geeft de opleiding aan dat de docenten zich engageren om deze principes te integreren in de evaluatiepraktijk. Dit betekent dat ze op die wijze medeverantwoordelijkheid nemen voor de beoordeling, toetsing en examinering.

Naast de centrale en facultaire richtlijnen baseren de docenten zich bij de keuze van de evaluatievormen op een glossarium ontwikkeld door de dienst Integrale Kwaliteitszorg & Onderwijsontwikkeling, waarin de verschillende toetsvormen en -toepassingsmogelijkheden toegelicht worden. Deze vormen en mogelijkheden worden gestructureerd naar de beheersingsniveaus inleidend, deskundig, gespecialiseerd. Verder werkt de opleiding met een systeem van peer review waarbij de docenten elkaars toetsopgaven nalezen en screenen op een aantal criteria. De commissie stelt vast dat de kwaliteit van toetsen met enige regelmaat geagendeerd wordt op de onderwijscommissie, de opleidingsdag en in thematische werk-

groepen. Ook de studenten en alumni worden bevraagd rond de kwaliteit van toetsing. De planning van deze activiteiten wordt bijgehouden in een jaarkalender. De commissie spreekt zich positief uit over deze initiatieven, maar stelt vast dat ze nog niet als één samenhangend geheel zijn ingekaderd. De commissie is van mening dat de onderdelen aan kracht kunnen winnen door ze te bundelen in een coherent, op de lerarenopleiding Lager onderwijs toegespitst, toetsbeleid.

De opleiding bewaakt de concordantie tussen de beoogde leerresultaten, de werkvormen en de gehanteerde evaluatievormen aan de hand van de Waldei-tabel. Op basis hiervan kunnen volgens de opleiding alle leerresultaten getoetst worden. De commissie vraagt zich evenwel af in welke mate de Waldei-tabel een bruikbaar instrument is voor de evaluatiepraktijk en ziet hier in elk geval enige ruimte voor een verdere verfijning. Dat de opleiding rekening houdt met verschillende beheersingsniveaus en gefaseerd evalueert in de expertisedomeinen en programmalijnen – zoals aangegeven in het zelfevaluatie rapport – wordt bijvoorbeeld niet zichtbaar gemaakt in de Waldei-tabel. De opleiding geeft in het zelfevaluatie rapport aan dat ze van plan is om de Waldei-tabel verder uit te diepen. Hierbij zal de leerresultaatlijnverantwoordelijke de coherentie en afstemming tussen evaluatievormen en doelstellingen bewaken. De commissie ondersteunt dit initiatief.

Docenten gebruiken evaluatieformulieren bij mondelinge examens en verbeterleutels bij schriftelijke examens. De opleiding heeft inzichtelijk gemaakt hoe de beoordeling van de verschillende toets- en evaluatiefacetten tot een samenvattend oordeel over een onderwerp leidt. Er is aangegeven bij hoeveel punten sprake is van een voldoende. Waarop deze cesuur is gebaseerd en op grond van welke criteria meer of minder punten worden toebedeeld, is minder duidelijk. Van wat de commissie hiervan gezien en over gehoord heeft, acht zij de toetsen wel als zodanig voldoende bruikbaar.

Over de aanwezige mix van evaluatievormen oordeelt de commissie positief. De opleiding gebruikt verschillende evaluatiemethoden op verschillende tijdstippen in het leerproces van de studenten om een beeld te krijgen van hun leerprestaties. Het gebruik van klassieke schriftelijke en mondelinge examens primeert voor de theoretische vakken van de eerste twee modeltrajecten. Naarmate de opleiding vordert, verschuift de focus van de evaluatie naar opdrachten, vaardigheidstoetsen en presentaties, gericht op competentiegerelateerde onderdelen. Met het oog op de ontwikkeling van het nieuwe curriculum adviseert de commissie de opleiding

door haar geformuleerde onderwijskundige principes mede als richtinggevend te nemen bij de constructie van een geïntegreerde toetsing.

Bij het doornemen van toetsopgaven stelde de commissie vast dat deze de behandelde leerstof voldoende dekken. Studenten deelden mee dat ze doorgaans tevreden zijn over de kwaliteit van de evaluaties en dat ze zich hierop voldoende en kunnen voorbereiden. Ze weten wat van hen verwacht wordt. De opleiding communiceert over de evaluatieonderdelen in de ECTS-fiches, syllabi en tijdens de eerste les van een nieuw opleidingsonderdeel. De opleiding organiseert ook proefexamens die de studenten in staat stellen om vroegtijdig zicht te krijgen op de leerstof en de beoordelingscriteria. De examenresultaten worden digitaal bekend gemaakt en de kort erop kan de student terecht voor persoonlijke feedback bij de betreffende docent. De commissie beoordeelt de transparantie van de toetsen over het algemeen adequaat maar wijst de opleiding wel op het belang van aandacht voor de communicatie rond de evaluatie en examinering.

Zoals eerder bij de tweede generieke kwaliteitswaarborg vastgesteld, kennen de domeinen van de lagere school binnen het huidige curriculum een zekere clustering. Het viel de commissie op dat studenten een cijfer 9/20 binnen zo'n cluster kunnen compenseren met bijvoorbeeld een 11/20 voor het andere clustervak. De commissie acht dit minder juist voor de kernvakken. Daarom adviseert zij deze compensatie daar te laten vervallen en te vervangen door de regel dat voor beide vakken ten minste een 10/20 nodig is voor het behalen van het diploma leraar Lager onderwijs. In dit kader beveelt de commissie sterk aan om de kwaliteit van de basisvakken concreet zichtbaar te borgen, ook in de komende meer competentiegerichte aanpak van het vernieuwde curriculum.

De stage leent zich per definitie voor een authentieke evaluatie binnen een realistische context. Voor de eindevaluatie van de stage in elk modeltraject brengt de verantwoordelijke docent de evaluatieverslagen van de docenten en mentoren samen en op basis hiervan kent hij een cijfer toe, rekening houdend met de mate waarin de student de stagedoelstellingen bereikt heeft. De studenten geven aan tevreden te zijn over de stagebeoordeling, met name waar het gaat om de rol van de stagementor bij de evaluatie. De commissie beoordeelt de opzet en werking van de stagebeoordeling als voldoende.

De commissie was tevreden over het aangetroffen niveau van de bachelorproeven die zij heeft ingekeken. De eindwerken worden beoordeeld op drie

aspecten: proces (30%), product (50%) en poster (20%). Studenten realiseren de eindwerken in groepsverband waarbij de eindbeoordeling samengesteld is uit een individueel cijfer (procesevaluatie) en twee groeps cijfers (product en presentatie). Om de betrouwbaarheid van de evaluatie te garanderen, worden de eindwerken door een promotor en een tweede kritische lezer beoordeeld. De voorzitter van de bachelorproefcommissie verzamelt de cijfers van de lezers waarna in gesprek een consensus wordt bereikt. Met het oog op de invoering van het nieuwe curriculum wil de opleiding de intersubjectiviteit verhogen door ook copromotoren en lezers uit het werkveld aan te stellen. De commissie ondersteunt dit initiatief om externe stakeholders bij de beoordeling te betrekken.

Verder beveelt de commissie de opleiding aan na te gaan hoe ook in een gemeenschappelijk gemaakte bachelorproef als product aan ieders individuele bijdrage beter zichtbaar recht gedaan kan worden. Voor de evaluatie hanteert de opleiding thans een leidraad en evaluatieformulieren waarin de opzet, begeleiding en beoordeling worden toegelicht aan de studenten. De beoordeling vindt plaats per functioneel geheel aan de hand van criteria die grotendeels als gedragsindicatoren worden omschreven, overigens zonder geëxpliciteerde beslisregels. Op het evaluatieformulier geeft de beoordelaar een afgewogen totaal per functiegeheel en over geheel.

Het werkveld spreekt zich positief uit over de inzetbaarheid van de afgestudeerden. Op basis van het zelfevaluatie rapport en de gesprekken maakt de commissie op dat de starters zich kenmerken door openheid voor diversiteit, leerbaarheid, zelfstandigheid en creativiteit. In een recente bevraging (2011-2012) geeft het werkveld aan dat de afgestudeerden ruimschoots voldoende op de volgende rollen scoren: de leraar als opvoeder, als organisator en lid van een schoolteam. De commissie gaat er overigens wel van uit dat de afgestudeerden op alle rollen van het beroepsprofiel voldoende scoren. Uit de alumnibevraging (2011-2012) blijkt dat alle respondenten na 1 tot 3 maanden werk vinden waarbij ze nagenoeg allen in het Lager onderwijs terechtkomen. De commissie maakte uit de gesprekken op dat afgestudeerden vooral in het gemeenschapsonderwijs terechtkomen, vaak binnen interimvacatures met een beperkte omvang.

Uit de gegevens die de opleiding verstrekte, maakt de commissie ten slotte op dat de gemiddelde studieduur van de opleiding van 3,2 jaar in 2007-2008 is gestegen naar 3,4 jaar in 2011-2012. In dat jaar telde de opleiding zo'n 13% meer studenten die er tenminste vier jaar over doen om hun diploma te behalen. De commissie merkt op dat, in vergelijking met andere

lerarenopleidingen in Vlaanderen, de gemiddelde studieduur ongeveer gelijk lijkt te liggen terwijl het aandeel studenten dat het diploma in drie jaar behaalt, lager ligt dan bij de andere opleidingen.

Op basis van de in het zelfevaluatie rapport aangeleverde documenten, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken stelt de commissie vast dat de opleiding haar doelstellingen in voldoende mate realiseert.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Werk de eigen set van opleidings specifieke leerresultaten verder uit en besteed hierbij aandacht aan een eenduidig gebruik van begrippen;
- Kies een duidelijke profilering binnen HoGent en de andere lerarenopleidingen in Vlaanderen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Voorzie een gefaseerde implementatie voor het nieuwe curriculum;
- Besteed in de interne en externe communicatie meer aandacht aan een eenduidig taalgebruik omtrent de opbouw van het programma;
- Geef de leerdomeinen van het Lager onderwijs een duidelijk te onderscheiden plaats in het nieuwe curriculum;
- Ga in overleg met de partners na of de beoogde inhoudelijke en didactische uitwerkingen doorheen de leerresultaatleerlijnen ‘krachtige leeromgevingen’ en ‘communicatie’ steeds voldoende aansluiten op de actuele en internationale eisen van de onderscheiden vakgebieden;
- Stel het taalbeleid als een samenhangend geheel op en communiceer dit duidelijk naar de docenten toe;
- Zorg in het nieuwe curriculum voor een betere afstemming tussen de leerinhouden van de leerlijn ‘media’ onderling;
- Teken de leerlijn ‘onderzoek’ uit vanuit een duidelijke visie en bewaak de diepgang hiervan;
- Volg de ontwikkelingen en hervormingen uit het secundair onderwijs nauw op en besteed structureel aandacht aan de scharniermomenten met het secundair onderwijs;
- Betrek het ruimere schoolgebeuren ook buiten de eigen klas nog actiever bij de stage;
- Overweeg om meer vrije keuze te bieden aan de studenten voor een individuele invulling en aanpak van de bachelorproef;
- Blijf zoeken naar nieuwe buitenlandse partners en zorg voor een bewustere en systematischer verankering van de internationale dimensie in het curriculum;
- Blijf aandacht besteden aan de kwaliteit van handboeken en syllabi;
- Prioriteer de communicatie met docenten en studenten als actiepoint op het jaarplan;
- Ga mogelijkheden na om de startcompetenties van studenten te screenen, voorafgaand aan hun instap in de lerarenopleiding;

- Informeer de studenten beter over de participatie- en inspraakmogelijkheden in de overlegorganen;
- Besteed meer aandacht aan de communicatie naar het werkveld en alumni omtrent de vernieuwingen binnen de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Werk een coherent en op de lerarenopleiding Lager onderwijs toegepast toetsbeleid uit met de onderwijskundige principes studentgecentreerdheid, veiligheid en authenticiteit als richtinggevend;
- Laat de compensatie van de clustervakken vervallen en vervangen door de regel dat voor beide vakken ten minste een 10/20 nodig is voor het behalen van het diploma leraar Lager onderwijs;
- Borg in het nieuwe competentiegerichte curriculum de kwaliteit van het bereikte niveau voor de basisvakken Nederlands, Wiskunde, Frans en Wereldoriëntatie nadrukkelijk;
- Ga na hoe ook in de bachelorproef als product aan ieders individuele bijdrage beter zichtbaar recht gedaan kan worden.

HOGESCHOOL WEST VLAANDEREN

Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs

SAMENVATTING Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs Hogeschool West Vlaanderen

Op 10 en 11 december 2013 werd de Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van Hogeschool West Vlaanderen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs ressorteert onder het departement Professionele Bachelors Brugge en wordt ingericht op de campus Sint-Jorisstraat. In het academiejaar 2012-2013 waren 103 studenten ingeschreven.

Het opleiden tot kritische leerkrachten die ingesteld zijn op levenslang leren, behoort tot de visie van de opleiding. Verder streeft de opleiding ernaar leerkrachten op te leiden met een open en internationale oriëntatie op de buitenwereld en op de wereld in de klas. Door haar focus te richten op creativiteit, vakkennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid streeft de opleiding ernaar om de studenten te inspireren tot het 'handboek voorbij' ontwerpen van krachtige leeromgevingen. Verder ziet de opleiding elke leerkracht als een schakel in een gedifferentieerd onderwijsteam waarin gelijke kansen en diversiteit voorop staan. Het Stan-

daardnederlands en doelgerichte communicatie in een passend register is ook een zwaartepunt van de opleiding. De opleiding stelt in haar eigen profilering de talige competenties voorop.

Programma

De opleiding omvat 180 studiepunten gespreid over drie trajectschijven. De opleiding is in het academiejaar 2012-2013 gestart met het uitwerken en invoeren van een geoptimaliseerd curriculum; de volledige uitrol zal afgerond zijn in het academiejaar 2014-2015.

Het nieuwe programma wordt geclusterd rond vier pijlers: de pedagogisch-didactische pijler; leergebieden van het Lager onderwijs met inbegrip van Expressieve ontwikkeling, Cultuur en maatschappij en Zingeving, en Didactische ateliers en Onderwijspraktijk. De resterende studiepunten gaan naar de modules Communicatie 1, Buitengewoon onderwijs, Keuzevakken en Bachelorproef. De opleiding kiest ervoor om theoretische input en praktijkgerichtheid in elk semester te combineren, met groeiende aandacht voor de praktijk naarmate de opleiding vordert. De commissie stelt vast dat de opleiding over een adequaat taalbeleid beschikt dat uitgewerkt en opgevolgd wordt door een centraal taalbeleidsteam.

De opleiding begroot de praktijkcomponent op 45 studiepunten binnen het uitdovende programma en op 45 studiepunten binnen het geoptimaliseerde programma. Hieronder vallen de effectieve stageactiviteiten als ook de praktijkgerichte onderdelen op de opleiding zelf (voorbereidende didactische activiteiten met oefeningen en feedbackgesprekken). De opleiding heeft een goed uitgewerkt stagebegeleidingssysteem. Het grootste deel van de stagescholen behoort tot het Gemeenschapsonderwijs, de andere netten zijn in mindere mate vertegenwoordigd. Naast het regulier onderwijs horen ook methodescholen, graadklassen of huiswerkbegeleiding voor kansarme kinderen tot de stagemogelijkheden. Binnen het uitdovende programma volgen de studenten ook stage in het buitengewoon onderwijs. Studenten zien een meerwaarde in de vrijheid die ze krijgen om creativiteit in de eigen lessen te steken. Studenten kunnen de visie van de opleiding – ‘het handboek voorbij’ – sterk onderschrijven.

De bachelorproef is één van de drie sluitstukken van de opleiding en resulteert in een geschreven rapport, al dan niet aangevuld met praktische realisaties zoals een educatief pakket, ontdekkoffer, educatieve wandeling, website, en zo meer. Het werkveld wordt geïnformeerd in een brochure over de resulta-

ten van de bachelorproef. Daarnaast wordt het werkveld ook uitgenodigd om nieuwe onderwerpen die relevant zijn voor de praktijk, voor te stellen. Het werkveld geeft aan tevreden te zijn met deze inspraakmogelijkheden.

Alle studenten doen kortdurende internationale ervaringen op tijdens een uitwisseling met een lerarenopleiding in Nederland. Daartegenover is de interesse voor een langdurige stage in het buitenland tamelijk laag. Ook lijkt het voor de studenten minder helder voor ogen te staan wat het streven naar internationale competenties concreet betekent voor de eigen positie als professional en welke consequenties dit heeft voor hun leerlingen. De opleiding dient duidelijk te formuleren en uit te dragen waarom internationalisering in de huidige tijd juist ook voor de leraar, de school en de leerling van eminent belang is en welke consequenties dit heeft voor haar curriculumaanbod. De opleiding dient meer aandacht te hebben voor het administratieve luik rond de langdurige mobiliteit.

De handboeken, syllabi alsook het lesmateriaal aangeboden op het online leerplatform Leho zijn over het algemeen adequaat opgebouwd. De opleiding hanteert een brede waaier aan werkvormen; de opleiding maakt een onderscheid tussen enerzijds werkvormen die geschikt zijn voor het aanleren van cognitieve leerdoelen zoals hoorcolleges en opdrachten, en anderzijds werkvormen die zich lenen tot het aanleren van de gedragsleerdoelen, zoals coöperatieve en reflecterende werkvormen.

Beoordeling en toetsing

De opleiding gebruikt een gevarieerd palet aan evaluatiemethodes: schriftelijke en mondelinge examens, portfolio, presentatie, verslag, demonstratie, self- en peer assessment, enz. Iedere module wordt afgesloten met een summatieve toets. Elk semester worden ook formatieve toetsen ingezet. De toetsen zijn over het algemeen valide en betrouwbaar, maar dienen meer afgestemd te zijn op de competentiegerichte visie van de opleiding. De studenten zijn goed op de hoogte van de evaluatiecriteria en tonen zich tevreden over de organisatie en spreiding van examens.

Begeleiding en ondersteuning

De campus beschikt over de nodige leslokalen en werklokalen. Er is voldoende ICT-uitrusting aanwezig; in totaal beschikt de opleiding over vijf lokalen met een digitaal schoolbord. Elke docent beschikt over een tablet met applicaties voor het onderwijs. De mediatheek beschikt over voldoende en actuele materialen.

De opleiding heeft haar instroombeleid ontwikkeld en aangepast in functie van het diverse profiel van de instromers; de studenten zijn voornamelijk afkomstig uit het TSO en het ASO. Voor de doorstromers verzorgt een docent het mentoraat dat vooral gericht is op studieattitude en -aanpak. Bij specifieke vragen worden de studenten verder doorverwezen naar de studie- en studentbegeleidingsdiensten op de campus. Voor hulp bij de studieplanning kunnen de studenten bij de studietoestel terecht. Verder worden voor alle modules voorbeeldexamens op de elektronische leeromgeving geplaatst, in sommige gevallen worden ook deelexamens en proefexamens georganiseerd. Ondanks de ondersteunende maatregelen verlaat een aantal studenten de opleiding voortijdig. Drop-out problematiek is vooral bij studenten afkomstig uit het BSO en het TSO zichtbaar.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Uit bevragingen van de afgestudeerden van de voorbije vier jaar (68% respons) blijkt dat gemiddeld 72% respondenten professioneel actief is na één semester terwijl 11% nog werkzoekend is. Liefst 17% respondenten studeert verder om hun kansen op de arbeidsmarkt te verhogen; het postgraduaat niet-confessionele zedenleer of de opleiding Bachelor na Bachelor: Buitengewoon onderwijs zijn frequente keuzes.

Uit de bevraging van het werkveld blijkt dat studenten goed voorbereid in het werkveld komen; de studenten scoren vooral goed in de rollen van cultuurparticipant en communicator. Uit de uitstroomenquête afgenomen in 2010 en 2013 blijkt dat de alumni tevreden zijn over hun opleiding. Het zijn vooral de inhoudelijke deskundigheid van de lectoren, het actualiteitsgehalte van de opleiding en de opbouw van het programma die positief beoordeeld worden. De alumni tonen zich minder tevreden over de begeleiding bij de overgang naar de arbeidsmarkt.

OPLEIDINGSRAPPORT Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs Hogeschool West Vlaanderen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Hogeschool West Vlaanderen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 10 en 11 december 2013.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de docenten, de stagementoren, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De com-

missie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examen-vragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, waaronder de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter-suggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs van de Hogeschool West Vlaanderen (Howest) omvat 180 studiepunten, gespreid over drie trajectschijven. In het academiejaar 2012-2013 waren 103 studenten ingeschreven. Dit aantal blijkt vrij stabiel, met een gemiddelde van 99 studenten over de voorbije vier jaar.

Howest omvat drie departementen (Professionele Bachelors Brugge, Professionele Bachelors Kortrijk en Academische opleidingen Kortrijk) en bevindt zich op twee locaties (Brugge en Kortrijk). De opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs ressorteert onder het departement Professionele Bachelors Brugge en wordt ingericht op de campus Sint-Jorisstraat. Op deze campus worden ook aangeboden: Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs, Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs, Sociaal werk, Toegepaste psychologie en Sport en bewegen. De faciliterende diensten van de hogeschool ondersteunen de opleiding.

De opleiding is gevestigd op de vroegere locatie van de Rijksnormaalschool. Na enkele fusies werkte deze school onder de naam Hoger Pedagogisch Instituut en onder voogdij van de Vlaamse Gemeenschap. In 1989 werd de school overgenomen door de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs. In 1995, ten gevolge van het Hogescholendecreet, wordt het Hoger Pedagogisch Instituut een departement van de Hogeschool West-Vlaanderen.

Het opleidingsteam wordt gecoördineerd door een opleidingscoördinator die de eindverantwoordelijkheid voor de opleiding draagt. Het departementshoofd stuurt de opleidingscoördinator aan. De opleidingscoördinator stuurt de lectoren aan. Binnen het opleidingsteam kan de opleidingscoördinator terugvallen op een programmaverantwoordelijke, een

kwaliteitsmedewerker, een stagecoördinator, een trajectbegeleider, een medewerker internationalisering en een medewerker bachelorproef, onderzoek en dienstverlening.

Naar aanleiding van de visitatie van 2007 heeft de opleiding een verbeterplan opgesteld. In 2010 heeft de NVAO door middel van een hervisitatie ervoor gekozen om de realisaties van het verbeterplan op te volgen. Na de publicatie van het tweede visitatierapport heeft NVAO in 2012 een positief accreditatiebesluit genomen. Omwille van flexibilisering en met het oog op het versterken van de geleidelijke opbouw van de beoogde leerresultaten werd het opleidingsprogramma grondig herwerkt sinds 2011. De eerste trajectschijf van het geoptimaliseerde programma is geïmplementeerd in het academiejaar 2012-2013. De volgende trajectschijven worden gradueel ingevoerd. De volledige uitrol van het programma zal plaatsvinden in het academiejaar 2014-2015.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau als voldoende.

De opleiding beschouwt in haar visie 'verandering' als dé constante in het beroep van leerkracht. Op die manier wil de opleiding een lanceerplatform worden voor het professionele ontwikkelingsproces van de leerkracht en anticiperen op de maatschappelijke veranderingen met impact op het onderwijs. Het opleiden tot kritische leerkrachten die ingesteld zijn op levenslang leren behoort daarmee tot de visie van de opleiding. Door haar focus te richten op creativiteit, vakkennis, didactische expertise en pedagogische bekwaamheid streeft de opleiding er naar om de studenten te inspireren tot het 'handboek voorbij' ontwerpen van krachtige leeromgevingen. Verder ziet de opleiding elke leerkracht als een schakel in een gedifferentieerd onderwijsteam waarin gelijke kansen en diversiteit voorop staan. Via een stapsgewijze en op maat ingerichte begeleiding zoekt de opleiding aansluiting bij het persoonlijk interpretatiekader van de student. De opleiding streeft ernaar leerkrachten op te leiden met een open en internationale oriëntatie op de buitenwereld en op de wereld in de klas.

Deze visie is tot stand gekomen eind 2012 toen de opleiding samen met de opleidingen Bachelor: kleuteronderwijs en secundair onderwijs van Howest haar visietekst geactualiseerd heeft. De actualisering en formulering van de visietekst is gebeurd doorheen een reeks gesprekken met docenten, werkveldpartners en studenten. De gemeenschappelijke visie ligt in het

verlengde van de visie van de hogeschool en stemt op voldoende wijze overeen met beroepsspecifieke en maatschappelijke opvattingen en ontwikkelingen. De commissie constateert dat de opleiding zichtbaar veel tijd en zorg heeft geïnvesteerd in het uitwerken van een eigen visie en profilering, die helder verwoord is. De commissie vindt het positief dat de visie het resultaat is van gemeenschappelijke denkoefeningen van de docenten, studenten en het werkveld. Dit maakt de visie breed gekend en gedragen; in de gesprekken kwamen de creativiteit, 'het handboek voorbij', de ingesteldheid tot levenslang leren en zichzelf bijsturen naar voor als sterk profilerende waarden van de opleiding.

Krachtens het decreet betreffende de Vlaamse kwalificatiestructuur van 30 april 2009 moeten alle hogescholen de beoogde domeinspecifieke leerresultaten bepalen voor hun bacheloropleidingen. De domeinspecifieke leerresultaten zijn gebaseerd op het domeinspecifiek referentiekader dat werd gehanteerd tijdens de vorige onderwijsvisitaties in 2007 alsook op de basiscompetenties zoals vastgelegd in het Besluit van de Vlaamse Regering d.d. 5.10.2007 (B.S. 17/1/2008). Dit kader werd in het academiejaar 2012–2013 gevalideerd door de NVAO en is op niveau 6 ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Het domeinspecifiek leerresultatenkader sluit aan bij de eisen die het Vlaamse kwalificatieraamwerk inzake niveau en oriëntatie stelt aan een professionele bacheloropleiding.

Bij de vertaalslag van haar visie naar een eigen competentieprofiel opteert de opleiding ervoor om elf opleidingsspecifieke Howest leerresultaten (HLR) te formuleren die verder onderverdeeld worden in deelcompetenties (HDC). Het competentieprofiel is, samen met de visie van de opleiding, eind 2012 geactualiseerd naar aanleiding van het domeinspecifiek leerresultatenkader. Het geactualiseerde competentieprofiel werd ingevoerd in het academiejaar 2013-2014. Volgens het zelfevaluatie-rapport bestaat de actualisering uit het herformuleren in termen van leerresultaten en de toevoeging van een elfde leerresultaat: 'De New Young Professional Lager onderwijs drukt zich uit in Standaardnederlands en communiceert doelgericht in een passend register'. De keuze voor een extra HLR 11 is gesteund door de werkveldcommissie. Alhoewel het gebruik van terminologie als 'New Young Professional' het HLR 11 niet echt kracht bijzet, waardeert de commissie dat de opleiding ervoor geopteerd heeft om de vereisten van het Standaardnederlands in een afzonderlijk leerresultaat te plaatsen en te expliciteren, gezien de centrale plaats die Nederlands inneemt in het Lager onderwijs.

De opleiding kon de commissie een vergelijkend overzicht tonen in de vorm van een concordantietabel met uitwerkingen van de opleidingsspecifieke leerresultaten (HLR) en deelcompetenties (HDC), afgetoetst aan de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten en in relatie tot de decretale basiscompetenties. De opleiding maakt op die manier de lijn zichtbaar van de algemene leerresultaten naar concrete en observeerbare gedragsindicatoren. De commissie kon hierbij vaststellen dat differentiatie, in het kader van omgaan met diversiteit, minder expliciet wordt uitgeschreven in HLR1 dan in DLR1, maar wel expliciet werd overgenomen op niveau van de deelcompetenties en gedragsindicatoren. Aansluitend op de domeinspecifieke leerresultaten en met het oog op het belang van differentiatie, raadt de commissie aan om het beoogde differentiatieprofiel van de leraar Lager onderwijs nauwkeuriger uit te schrijven. Parallel aan het eigen competentieprofiel gebruikt de opleiding voor haar stage en reflectieopdrachten de decretale basiscompetenties en de daaruit afgeleide deelcompetenties als basis. Op die wijze wil de opleiding een kader bestaande uit concrete, observeerbare en direct toetsbare gedragsindicatoren bieden aan de studenten en stage mentoren.

Aangezien de opleiding de domeinspecifieke leerresultaten onderschrijft, grotendeels overneemt en verder aanvult met haar eigen accenten, oordeelt de commissie dat de opleidingsspecifieke leerresultaten in voldoende mate hierbij aansluiten. Tevens sluiten de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten herkenbaar aan bij de eisen die het Vlaamse kwalificatieraamwerk inzake niveau en oriëntatie stelt aan een professionele bachelor. De commissie stelt ten slotte vast dat de eigen opleidingsspecifieke leerresultaten ook voldoende zijn afgestemd op actuele eisen uit het internationale beroepenveld en de maatschappij.

De commissie stelt vast dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie om het beroepenveld structureel te betrekken bij haar verdere ontwikkeling, profilering en positionering, ter harte heeft genomen en in zichtbare resultaten heeft omgezet. Het overleg tussen opleiding en werkveld is structureel ingebed in de werkveldcommissie. De commissie waardeert evenzo dat de opleiding samenwerkt met binnen- en buitenlandse partners. Zo neemt de opleiding actief deel aan de internationale netwerken zoals ETEN (European Teacher Education Network), LTN (Learning Teacher Network), PAEDEIA en ISME (International Society for Music Education). Op het Vlaams niveau is de opleiding actief in het Expertisenetwerk AUGent (o.a. voor de onderzoekslijnen) en in het netwerk van Autonome Hogescholen. De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan

dat ze internationale evoluties binnen het onderwijs volgt en zoekt naar opportuniteiten om ze in het programma, in de inhoud en in de leermiddelen te integreren. De opleiding zet ook in op dienstverlening aan kansarme kinderen en werkt hiervoor structureel samen met vzw De Katrol, vzw 't Scharnier en Playing for Success.

Op basis van de besproken onderdelen oordeelt de commissie dat deze generieke kwaliteitswaarborg voldoende garantie biedt met herkenbaar goed potentieel bij voortgaande ontwikkeling op de voorgenomen weg.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces als voldoende.

De afstemming van het programma op de opleidingsspecifieke leerresultaten maakt de opleiding zichtbaar in de competentiematrix. De commissie ziet ook dat de opleidingsspecifieke leerresultaten en de afgeleide deelcompetenties duidelijk richtinggevend geweest zijn in de opbouw van het nieuwe programma. De leerresultaten en de deelcompetenties zijn herkenbaar in de verdere uitwerking van de ECTS-fiches. Toch stelt de commissie vast dat de leerresultaten opgenomen in de ECTS-fiches niet volledig overeenstemmen met het overzicht in de competentiematrix. De commissie adviseert de opleiding hieraan verder aandacht te besteden en de twee instrumenten nauwgezet op elkaar af te stemmen.

Voortbouwend op de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie en in samenspraak met haar stakeholders is de opleiding in het academiejaar 2012-2013 gestart met het uitwerken en invoeren van een geoptimaliseerd curriculum. De volledige uitrol van het nieuwe curriculum zal afgerond zijn in het academiejaar 2014-2015. Tijdens het visitatiebezoek bevond de opleiding zich in een overgangsfase. De studenten van de eerste twee trajectschijven volgen het nieuwe curriculum, de studenten van de derde trajectschijf volgen het uitdovende programma. Het pad naar het geoptimaliseerde curriculum werd voorbereid samen met de aanverwante opleidingen Bachelor: kleuteronderwijs en secundair onderwijs van Howest en werd afgetoetst in het opleidingsteam en de werkveldcommissie.

Het zelfevaluatierapport beschrijft de voornaamste aanpassingen die het nieuwe curriculum met zich meebrengt ten opzichte van het uitdovende programma:

- Het opnemen van 'Didactische ateliers' in elk semester. Deze ateliers maken de brug tussen de theoretische opleidingsonderdelen en de modules Onderwijspraktijk;
- Het invoeren van de modules Cultuur en maatschappij om de realisatie van het opleidingsspecifieke leerresultaat 10 te verhogen;
- Het invoeren van een systeem van volgtijdelijkheid op basis van uitgetekende competentietrajecten per leerresultaat;
- Het reduceren van het aantal studiepunten voor de modules Zingeving en Keuzevakken van 16 naar 12 studiepunten;
- Het uitbreiden van de praktijkcomponent (stage) in het laatste semester van 13 naar 18 studiepunten;
- Het inrichten van modules met een relatief beperkte studieomvang om de administratieve beheersbaarheid en transparantie te verhogen.

In de eerste twee trajectschijven focust de opleiding vooral op de inhoudelijke basiskennis van de leergebieden van het Lager onderwijs en op de vakdidactische achtergrond van elk leergebied. In de derde trajectschijf wordt ruimte geboden voor verdere uitbreiding van de leerstof via keuzemodules. De opleiding kiest ervoor om theoretische input en praktijkgerichtheid in elk semester te combineren, met groeiende aandacht voor de praktijk naarmate de opleiding vordert. De commissie stelt vast dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan de vakinhoudelijke kennis van de leergebieden van het Lager onderwijs.

De opleiding streeft er in het curriculum naar om de studenten gradueel tot de beheersing van de beoogde leerresultaten te brengen. Dit maakt de opleiding zichtbaar in de opbouw van de competentietrajecten. De opleiding heeft voor elk van de elf beoogde leerresultaten competentietrajecten uitgetekend waarbij de sequentiële opbouw van de, zoals in het zelfevaluatierapport genoemd, cognitieve naar de gedragsleerdoelen zichtbaar wordt gemaakt door middel van een matrix. De cognitieve leerdoelen worden nagestreefd in de kennis- en oefentaken, terwijl de gedragsleerdoelen beoogd worden in de praktijk- en werkveldtaken. Naarmate de opleiding vordert, neemt het aandeel aan kennis- en oefentaken af en stijgt het aandeel praktijk- en werkveldtaken. De commissie heeft waardering voor de expliciete en zorgvuldige wijze waarop de opleiding de opbouw van de elf competentietrajecten uitgewerkt en gevisualiseerd heeft in de trajectmatrices. Daarmee slaagt de opleiding erin om de horizontale samenhang per leerresultaat en de verticale samenhang doorheen de leerresultaten duidelijk zichtbaar te maken. Uit de gevoerde gesprekken maakt de commissie op dat de stapsgewijze opbouw van het curriculum en de groei-

ende lijn van docentsturing naar meer zelfsturing als zodanig herkenbaar is voor de studenten.

Het programma wordt geclusterd rond vier pijlers: de pedagogisch - didactische pijler; leergebieden van het Lager onderwijs met inbegrip van expressieve ontwikkeling, Cultuur en maatschappij en Zingeving, en Didactische ateliers en Onderwijspraktijk. De resterende studiepunten gaan naar de modules Communicatie 1, Buitengewoon onderwijs, Keuzevakken en Bachelorproef. Op basis van de ingekeken documenten en de aanvullende gesprekken kon de commissie vaststellen dat de opleiding ook aparte leerlijnen rond taal- en onderzoeksvaardigheden heeft uitgetekend. Het programma kent een overzichtelijke opbouw waarbij opvalt dat Nederlands als module pas in het tweede semester aan bod komt. De commissie merkt op dat het door de opleiding gemaakte onderscheid in de naamgeving tussen de modules Communicatie 1 uit het eerste semester en Nederlands 1 uit het tweede voor de studenten geen echt verschil maakt. De module Communicatie 1 behandelt de basisbegrippen, leerinhouden en strategieën met betrekking tot de Nederlandse spelling die in de basisschool aan bod komen en behandelt daarmee eveneens een onderdeel van Nederlands, zoals ook de module Nederlands 1.

De commissie stelt vast dat de opleiding over een adequaat taalbeleid beschikt dat uitgewerkt en opgevolgd wordt door een centraal taalbeleidsteam. De opleiding stelt in haar eigen profilering de talige competenties voorop wat onder meer zichtbaar is in het formuleren van een elfde opleidings specifiek leerresultaat: 'De New Young Professional Lager onderwijs drukt zich uit in Standaardnederlands en communiceert doelgericht in een passend register'. De commissie stelt vast dat de opleiding de studenten voldoende instrumenten aanreikt waarmee ze academische taalcompetenties kunnen verwerven binnen het programma. Ze worden gescreend op hun taalcompetenties bij het begin van de opleiding, maken gebruik van een e-mailcharter, een woordtrainer, checklists, ze leren correct notuleren en hun stem adequaat gebruiken in de klas. Bij sommige opdrachten spelen taalfouten een rol bij de beoordeling. In het geoptimaliseerde programma is het de bedoeling dat de studenten een overzicht van hun taalcompetenties en hun vorderingen bijhouden in een taalportfolio. In het nieuwe programma zal het taalportfolio deel uitmaken van afsluitende toetsen. De commissie vindt het positief dat de opleiding veel aandacht besteedt aan de correcte spelling en uitspraak van de studenten, maar wijst erop dat taalcompetenties meer omvatten dan alleen formeel correct taalgebruik. De commissie acht het belangrijk dat de opleiding taal niet

enkel als communicatiemiddel maar ook als instructiemiddel beschouwt. Daarom waardeert en ondersteunt de commissie de expliciete aandacht die de opleiding wil schenken aan de ontwikkeling van de professionele taalcompetenties van de studenten zodat ze in staat zijn om didactisch adequaat in te spelen op een taalheterogeen publiek en om de taalvaardigheid van alle leerlingen te verhogen.

In de visie van de opleiding vormt elke leraar een schakel in een gedifferentieerd onderwijsteam waarvoor gelijke onderwijskansen, zorg, diversiteit en pluralisme voorop staan. De commissie stelt vast dat studenten doorheen de opleiding kansen krijgen om daartoe vereiste vaardigheden in te oefenen. Dat gebeurt vooral in de Didactische ateliers en de diversiteitsstage waar studenten kansarme kinderen begeleiden bij het huiswerk. In het nieuwe curriculum zal de opleiding nog dieper ingaan op de problematiek van diversiteit in de derde trajectschijf binnen de modules 'Uitdagende didactiek' 1 en 2. Op basis van de gevoerde gesprekken maakt de commissie op dat de studenten voldoende kansen krijgen om kennis te maken met diversiteit en diversiteitsvraagstukken en om deze te oefenen. Desondanks geven studenten van de eerste trajectschijf aan dat ze, ondanks een degelijke theoretische basis, in de praktijk een gevoel van onzekerheid ervaren in het omgaan met de zwakkere of kansarme kinderen. De commissie ziet hier een aanwijzing om te overwegen kennis en vaardigheden rond diversiteit eerder en mogelijk meer geïntegreerd aan bod te laten komen in het curriculum.

Het leren omgaan met nieuwe media vormt binnen het geoptimaliseerde programma geen apart opleidingsonderdeel meer. De voorbije jaren is de aandacht voor de digitale didactiek verschoven naar een meer geïntegreerd gebruik ervan. Het is vooral in de didactische ateliers dat de studenten de afzonderlijke vaardigheden kunnen oefenen. Een voorbeeld vormt het leren werken met het digitale schoolbord.

De commissie stelt vast dat de opleiding doorheen het programma aandacht besteedt aan onderzoekscompetenties. Op basis van de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken kon de commissie duidelijkheid krijgen op de wijze waarop de opleiding de leerlijn zichtbaar maakt en getoetst wordt in het programma. Kernonderwerpen uit deze leerlijn zijn: werken met bronnenmateriaal, literatuuronderzoek, schrijven van papers, opdrachten en reflectieverslagen. Met deze kernonderwerpen wil de opleiding de studenten in staat stellen competenties te verwerven die hen verder voorbereiden op het schrijven van de bachelorproef.

De commissie beoordeelt de samenwerking met de verwante lerarenopleidingen kleuteronderwijs en secundair onderwijs van Howest als positief. Deze samenwerking wordt sterk ondersteund en bevorderd door de kleinschaligheid van de opleiding en een gedeelde visie op onderwijs. De commissie merkt op dat vooral de samenwerking met de opleiding kleuteronderwijs sterk is ontwikkeld. De commissie pleit ervoor dat de opleiding ook structureel aandacht besteedt aan de scharnierenmomenten met het secundair onderwijs, mede gezien haar visie waarin ze de leraar als een schakel ziet in het hele onderwijstraject van kleuter tot jongvolwassene. In die zin is het belangrijk dat de opleiding de ontwikkelingen en hervormingen uit het secundair onderwijs nauwkeurig opvolgt en nadrukkelijker aansluitingsmogelijkheden zoekt met deze aanverwante opleiding.

De opleiding begroot de praktijkcomponent op 45 studiepunten binnen het uitdovende programma en op 45 studiepunten binnen het geoptimaliseerde programma. De commissie merkt op dat de opleiding het begrip praktijkcomponent ruim interpreteert: stageactiviteiten en praktijkgerichte onderdelen op de opleiding zelf (voorbereidende didactische activiteiten met oefeningen en feedbackgesprekken). Volgens deze ruime interpretatie voldoet de opleiding aan de decretale verplichtingen¹.

Voor de stagebegeleiding heeft de opleiding de zogenaamde Voorbereiding Op Stage (VOS) procedure uitgewerkt. Via een stagehandleiding worden de studenten en de stagementoren geïnformeerd over de beoogde stagedoelstellingen en de praktische opzet. In de communicatie met de stagescholen is de stagecoördinator het centraal aanspreekpunt. Op basis van het zelf-evaluatierapport, de ingekeken materialen en de aanvullende gesprekken stelt de commissie vast dat het goed uitgewerkte stagebegeleidingssysteem de studenten in staat stelt om de beoogde leerresultaten te bereiken. Het aandeel stagegebonden activiteiten neemt toe naarmate de student vordert in de opleiding. De commissie constateert dat de opleiding in de stages een graduele integratie van theorie en praktijk nastreeft, die de studenten ook duidelijk herkennen. Verder zien de studenten een meerwaarde in de vrijheid die ze krijgen om creativiteit in de eigen lessen te steken. Ze kunnen de visie van de opleiding – ‘het handboek voorbij’ – sterk onderschrijven.

De opleiding werkt met een vast stagenetwerk en wijst de scholen toe aan de studenten, maar staat ook open voor eventuele suggesties van

¹ Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen, aangenomen door het Vlaams Parlement op (6.12.2006)

de studenten; op die manier komt de opleiding jaarlijks in contact met een aantal nieuwe stagescholen. Het grootste deel van de stagescholen behoort tot het Gemeenschapsonderwijs, de andere netten zijn in mindere mate vertegenwoordigd. Verder vindt de commissie het positief dat de studenten in staat worden gesteld brede werkveldervaring op te doen. Naast het regulier onderwijs horen ook methodescholen, graadklassen of huiswerkbegeleiding voor kansarme kinderen tot de stagemogelijkheden. Binnen het uitdovende programma volgen de studenten ook stage in het buitengewoon onderwijs; hierdoor komen ze in contact met een bepaalde leerproblematiek. Om de studenten meer leerkansen aan te bieden op dit vlak, heeft de opleiding binnen het geactualiseerde programma er bewust voor gekozen om de stage in het buitengewoon onderwijs te vervangen door de module Buitengewoon onderwijs. Door op bezoek te gaan bij verschillende scholen in het buitengewoon onderwijs, zullen de studenten een breder spectrum van leerproblematieken kunnen verkennen. Naast de verantwoordelijkheid voor de klaswerking streeft de opleiding na om de studenten in contact te brengen met andere taken binnen een school, waaronder de communicatie met ouders, teamvergaderingen enzovoort. De studenten geven aan dat de mate waarin ze met dergelijke taken in aanraking komen, afhankelijk is van de stageschool. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding, in samenspraak met de stagescholen, haar studenten in contact brengt met dit soort taken.

De onderzoeks- en rapporteringsvaardigheden die de studenten gradueel verwerven doorheen de opleiding monden uit in de bachelorproef, die gezien wordt als één van de drie sluitstukken van de opleiding. De studenten krijgen een promotor toegewezen als coach; inhoudelijk kunnen ze extra ondersteuning inschakelen via een zelf te zoeken ‘critical friend’ uit het werkveld. Om de nauwe link met de praktijk en de relevantie van de bachelorproef te garanderen, treedt de opleiding de voorbije jaren meer sturend op door de studenten een lijst met relevante onderwerpen aan te bieden, waaruit ze een keuze kunnen maken. De studenten hebben ook de mogelijkheid om zelf thema’s voor te stellen naar aanleiding van hun stage-ervaringen. De bachelorproef resulteert in een geschreven rapport, al dan niet aangevuld met praktische realisaties zoals een educatief pakket, ontdekkoffer, educatieve wandeling, website, en zo meer. Sommige van deze realisaties blijken na afstuderen daadwerkelijk in de praktijk te worden gebruikt. De resultaten van de bachelorproef worden teruggekoppeld naar het werkveld via een posterbeurs en een mondelinge toelichting met de dagjury. De volgtijdelijkheidsregels gekoppeld aan de bachelorproef worden duidelijk in de ECTS-fiches omschreven. De werkzaamheden rond

de bachelorproef worden gecoördineerd door een medewerker bachelorproef, onderzoek en dienstverlening. De commissie vindt het positief dat de opleiding het concept van de bachelorproef – dat grondig herwerkt is in 2009-2010 en positief onthaald is bij de hervisitatie – verder heeft geoptimaliseerd. Daarbij heeft de opleiding aanpassingen gedaan vooral met het oog op een nog sterkere relevantie voor en disseminatie van het eindproduct naar het werkveld. Zo wordt het werkveld geïnformeerd in een brochure over de resultaten van de bachelorproef. Daarnaast wordt het werkveld ook uitgenodigd om nieuwe onderwerpen die relevant zijn voor de praktijk, voor te stellen. Het werkveld geeft in de gesprekken aan tevreden te zijn met deze inspraakmogelijkheden.

In haar visie geeft de opleiding aan dat ze streeft naar een leraar met een open en internationale oriëntatie op de onderwijswereld en de wereld in de klas. De vorige visitatiecommissie waardeerde de open blik van de opleiding op de wereld en suggereerde haar werking op vlak van internationalisering verder te versterken. Om haar ambities waar te maken heeft de opleiding de voorbije jaren de leerlijn internationalisering verfijnd. De verschillende initiatieven rond de trapsgewijze aanpak van de internationale mobiliteit van de studenten worden uitvoerig beschreven in het zelf-evaluatierapport. De commissie drukt zich positief uit over de zorgvuldig uitgewerkte leerlijn internationalisering en apprecieert dat alle studenten kortdurende internationale ervaringen opdoen tijdens een uitwisseling met een lerarenopleiding in Nederland.

Daartegenover stelt de commissie vast dat de interesse voor een langdurige stage in het buitenland tamelijk laag is. Zo hebben vijf studenten de voorbije vier jaar een internationale stage gelopen en twee studenten een studie in het buitenland gevolgd. Terwijl de studenten positieve aspecten over internationalisering kunnen opnoemen, lijkt het voor hen minder helder voor ogen te staan wat het streven naar internationale competenties concreet betekent voor de eigen positie als professional en welke consequenties dit heeft voor hun leerlingen. Dit kleurt wellicht de beeldvorming van de studenten. Verder merkt de commissie op dat de studenten de voorkeur geven aan regionale betrokkenheid bij de praktijkervaring. De commissie ziet voor de opleiding een taak weggelegd om duidelijk te formuleren en uit te dragen waarom internationalisering in de huidige tijd juist ook voor de leraar, de school en de leerling van eminent belang is en welke consequenties dit heeft voor haar curriculumaanbod. Verder raadt de commissie aan om het administratieve luik rond de langdurige mobiliteit duidelijker te omkaderen en op een transparante manier terug te kop-

pelen naar de studenten. De communicatie naar de studenten en ouders over bijvoorbeeld betalingen noemen de studenten als ontwikkelpunt. De opleiding blijkt zich bewust te zijn van de werkpunten. Het meer structureel uitbouwen van de internationale mobiliteit is voor haar een focuspunt in haar beleidsplan voor de komende jaren.

De opleiding gaat met studietijdmetingen en enquêtes regelmatig na of de begrote studietijd overeenstemt met de reële studietijd. De studenten hebben ook de mogelijkheid om een eventuele (te) hoge studielast via de participatieraad van studenten te signaleren aan de opleiding. De commissie constateert dat de studenten aangaven dat de opleiding adequaat omgaat met de studietijdmetingen. Op basis van het zelf-evaluatierapport, de ingekeken materialen en de gesprekken concludeert de commissie dat het programma over het algemeen goed studeerbaar is. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding inzicht heeft in belemmerende factoren hieromtrent. Zo bleek dat de studenten vooral door een te hoge tijdsinvestering in het uitwerken van opdrachten en stage, minder tijd hebben om de leerstof te verwerken. Om de studenten te helpen bij het beter plannen van hun studie, heeft de opleiding een opdrachtenplanning voor elk semester uitgewerkt, alsook de nodige tijdsinvestering voor elke opdracht gedetailleerd in kaart gebracht. De opleiding geeft in het zelf-evaluatierapport aan voortgaand te blijven inzetten op het meten van de samenhang tussen de begrote en de reële studietijd. De commissie kan dit streven waarderen en ondersteunen.

De commissie stelt vast dat de handboeken, syllabi alsook het lesmateriaal aangeboden op het online leerplatform Leho over het algemeen adequaat opgebouwd zijn. De ontwikkeling van de leermiddelen is de verantwoordelijkheid van de docent zelf of van het moduleteam; anderzijds wordt ook gebruik gemaakt van externe expertise en van handboeken uit de bestaande vakliteratuur. De studenten geven in een recente bevraging in het academiejaar 2012-2013 aan dat het studiemateriaal actueel is en ook tijdig beschikbaar wordt gesteld. Dit alles maakt het de studenten mogelijk zich degelijk voor te bereiden op het examen.

De commissie waardeert het dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie omtrent het gebruik van een grotere variatie aan werkvormen ter harte heeft genomen en in zichtbare resultaten heeft vertaald. Zo heeft de opleiding met grote zorg de opzet van krachtige leeromgevingen binnen elk beoogd leerresultaat uitgewerkt in een overzichtelijke competentiematrix. Op basis hiervan, maar ook uit de getuigenissen van de docenten, studenten en alumni, stelt de commissie vast dat de oplei-

ding thans een brede waaier aan werkvormen hanteert binnen het curriculum. Hierbij maakt de opleiding een onderscheid tussen enerzijds werkvormen die geschikt zijn voor het aanleren van cognitieve leerdoelen zoals hoorcolleges, opdrachten, en anderzijds werkvormen die zich lenen tot het aanleren van de gedragsleerdoelen, zoals coöperatieve en reflecterende werkvormen. Het didactisch concept van coöperatief en reflecterend leren, dat ook in de visie van de opleiding beklemtoond wordt, blijkt doorheen de hele opleiding doorleefd te zijn.

De opleiding kent een gedifferentieerde instroom. De opleiding trekt 47% studenten uit het TSO, 46% van het ASO en 6% van het BSO of het KSO aan. Deze verhouding in de instroom (generatie- en niet- generatiestudenten) is redelijk constant de voorbije jaren. De commissie constateert dat de opleiding de adviezen van de vorige visitatiecommissie ter harte heeft genomen en haar instroombeleid verder heeft ontwikkeld en aangepast in functie van het profiel van de instromende studenten. Zo organiseert de opleiding vrijwillige instapcursussen voor muziek, wiskunde, Frans en Nederlands. Zo'n 38% van de instromers volgde daadwerkelijk ten minste één van deze instapcursussen. Daarnaast wordt in de instaptoets gepeild naar de taalvaardigheden van de studenten op het vlak van Nederlands. In het geoptimaliseerde programma zullen de resultaten van de taalscreening bijgehouden worden in een taalportfolio. Alle studenten maken gebruik van een woordtrainerpakket en waar nodig of gewenst maken studenten remediërend gebruik van een spellingspakket.

De doorstroomcijfers worden nauwkeurig opgevolgd door de centrale diensten van Howest. Mede naar aanleiding van de centrale richtlijnen, maar ook bewust en uit haar eigen visie, neemt de opleiding verschillende maatregelen gericht op de doorstroom- en uitstroombegeleiding van de studenten. Zo verzorgt een docent het mentoraat voor alle studenten, dat vooral gericht is op studieattitude en -aanpak. Bij specifieke vragen worden de studenten verder doorverwezen naar de studie- en studentbegeleidingsdiensten op de campus. Voor hulp bij de studieplanning kunnen studenten bij de studiecoach terecht. Verder worden voor alle modules voorbeeldexamens op de elektronische leeromgeving geplaatst, in sommige gevallen worden ook deelexamens en proefexamens georganiseerd. Op basis van de gevoerde gesprekken maakt de commissie op dat de communicatie tussen studenten en docenten in een open sfeer gebeurt en laagdrempelig is. Dit wordt als kenmerkend punt aangegeven in de gesprekken met de studenten en alumni. In de afstudeerperiode organiseert de opleiding een themadag 'Future day' om de studenten wegwijs te maken in de relevante

wetgeving, in tewerkstellingsmogelijkheden en in pistes voor verdere studies en om werk te vinden.

Ondanks de ondersteunende maatregelen verlaat een aantal studenten de opleiding voortijdig. Overigens is dit aantal vergelijkbaar met gemiddelde cijfers in de andere Vlaamse lerarenopleidingen. Drop-out problematiek is vooral bij studenten afkomstig uit het BSO en het TSO zichtbaar. Uit de enquêtes blijkt dat studenten vroegtijdig uitschrijven wegens een foute studiekeuze of omdat ze de studie te zwaar vinden. Met studenten die de opleiding (willen) stopzetten voert de mentor of de opleidingscoördinator een (her)oriënterend gesprek. De commissie stelt vast dat de opleiding veel zorg aan de begeleiding van studenten besteedt. Verder raadt de commissie aan deze inspanningen verder te zetten en tegelijkertijd de kwaliteit van de startende leraar te blijven borgen.

In het academiejaar 2012-2013 telde het kernteam van de opleiding 18 docenten die samen een onderwijsopdracht van 6,95 VTE hebben. Daarbovenop rekent de opleiding op 1 gastdocent en 6 docenten uit andere kernteams van de andere lerarenopleidingen binnen Howest, die voor de keuzemodules instaan. De samenwerking met de andere opleidingen leidt tot efficiënte inzet van het personeel. Van het kernteam werkt in de opleiding 1 docent voltijds, 11 docenten worden voor 40% à 65% ingeschakeld, en 6 docenten hebben een beperktere onderwijsopdracht. Het kernteam telt 13 vrouwen en 5 mannen en bestaat uit 1 hoofdlector, 12 lectoren en 5 praktijklectoren. De verhouding staf-student was in dit academiejaar 1 op 14,82. De commissie beoordeelt de omvang van het personeelsbestand als voldoende om de taken naar behoren uit te voeren. Daarbij tekent de commissie wel aan dat het bij een dergelijke beperkte omvang in studenten en docenten belangrijk is om voortdurend alert te zijn op de risico's van een te grote persoonsafhankelijkheid onder meer bij het uitwerken van het curriculum. Voor zover de commissie die kon inschatten blijven de bijbehorende risico's op dit punt thans beperkt.

De commissie spreekt zich positief uit over de kwaliteit van het personeel. De commissie stelt vast dat het opleidingsteam, dat in de voorbije jaren sterk vernieuwd is, enthousiast en dynamisch is, met een kritische blik op de eigen vorming, maar ook op de ontwikkelpunten van de opleiding. De waaier aan kwalificaties en competenties van het team biedt voldoende dekking voor de nodige inhoudelijke en didactische expertise om de opleiding vorm te geven. De commissie is tevreden over het profiel van de praktijklectoren. De banden die andere individuele teamleden hebben

met de praktijk van de basisscholen en andere instellingen die betrokken zijn bij opvoeding en onderwijs zijn wisselend. In aansluiting op eerdere adviezen uit vorige visitaties over de noodzakelijke intensivering van de samenwerking met het werkveld, merkt de commissie op dat professionalisering thans krachtig wordt gestimuleerd mede in functie van de huidige competenties van het personeel. Hierbij spelen ook voortgaande evoluties in maatschappij en (internationaal) werkveld. De centrale diensten dragen mede bij aan de professionalisering van het team op dit vlak. De opgedane ervaringen tijdens de navormingen worden geregistreerd en gedeeld op de digitale opleidingsruimte, tijdens teamvergaderingen en bij informele contacten. De opleiding voorziet ook professionaliseringsactiviteiten voor de stagementoren, onder meer in de vorm van mentorcursussen. Tijdens de gesprekken stelde de commissie vast dat de meeste docenten een functioneringsgesprek hebben gehad in de voorbije twee jaar. Hiermee komt de opleiding tegemoet aan eerdere aanbevelingen.

De opleiding wordt aangeboden in de gebouwen op campus Sint-Jorisstraat in Brugge. Op deze campus beschikt men over opleidings specifieke lokalen voor de modules Expressieve ontwikkeling en de lessen techniek in de module Wereldoriëntatie 4. Voor de andere modules deelt de opleiding de leslokalen, het turnlokaal en de bibliotheek met de andere opleidingen. Tijdens de rondleiding stelde de commissie vast dat er in het gebouw voldoende ICT-uitrusting aanwezig is. In totaal beschikt de opleiding over vijf lokalen met een digitaal schoolbord. Elke docent beschikt over een tablet met applicaties voor het onderwijs.

De commissie stelde ook vast dat de studenten voldoende ruimte hebben om individueel of gezamenlijk te kunnen werken. De commissie trof in de mediatheek voldoende en actuele materialen aan. De procedures voor het aanschaffen van nieuwe materialen vond de commissie duidelijk. De commissie stelt vast dat de opleiding concrete stappen heeft gezet om de kwaliteit van de opleidings specifieke voorzieningen op een adequaat niveau te brengen. De huidige infrastructuur stelt de studenten voldoende in staat om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Op basis van het zelfevaluatierapport, de ingekeken documenten en de aanvullende gesprekken stelt de commissie vast dat kwaliteitszorg duidelijk armslag krijgt in de opleiding. De opleiding kiest voor een gestructureerd model van interne kwaliteitszorg, aangestuurd vanuit de centrale diensten. Het team pleegt regelmatig overleg. Jaarlijks wordt een tiental teamvergaderingen en een drietal teamdagen georganiseerd. Agenda en

verslagen zijn voor alle teamleden toegankelijk. Daarnaast is er regelmatig overleg in moduleteams, met het oog op de logische samenhang en de concrete invulling van de modules. Naast regelmatige kwantitatieve bevragingen, studietijdmetingen en enquêtes houdt de opleiding de vinger aan de pols wat de kwaliteit van haar programma betreft. Daartoe behoort ook structureel overleg met de studenten en het werkveld. Zowel de studenten als het werkveld beamen dat de opleiding rekening houdt met hun input. Het werkveld geeft in de gesprekken aan dat de opleiding een aantal jaren geleden veel verder weg van hen stond. In de laatste jaren is sprake van een duidelijke evolutie naar samenspraak en dialoog met de opleiding. Wat het werkveld en de opleiding van elkaar kunnen leren blijkt nu een basishouding voor de opleiding. De commissie merkt op dat de communicatie met het werkveld wederzijds werkt: enerzijds levert het werkveld input voor de opleiding met betrekking tot visie en curriculum; anderzijds maakt het werkveld gebruik van mogelijkheden tot professionalisering die de opleiding hun biedt. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding de dialoog met het werkveld voortgaand borgt. Verder merkt de commissie op dat de opleiding, mede op basis van een eerdere evaluatie, naar wegen zoekt om de organisatie van zowel de alumniwerking alsook de betrokkenheid van de alumni bij de kwaliteitszorg verder te vergroten. De commissie kan de plannen van de opleiding daartoe onderschrijven.

Op het vlak van doorstroomrendement stelt de commissie vast dat de opleiding vergelijkbare cijfers toont met het Vlaamse gemiddelde. De slaagpercentages stijgen naarmate de studenten vorderen in de opleiding. Voor de periode 2006-2012 slaagden gemiddeld 41% van de studenten in de eerste, 79% in de tweede en 88% in de derde trajectschijf. Het slaagpercentage in de eerste trajectschijf blijkt gerelateerd aan de vooropleiding van de student en bedraagt gemiddeld 60% voor de ASO-instroom en 26% voor de TSO-instroom. Voor instromers uit het BSO en KSO blijkt het moeilijk om de opleiding binnen de termijn van drie jaar af te ronden.

Op basis van het zelfevaluatierapport, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken stelt de commissie vast dat het programma, het personeel en de voorzieningen een voor de studenten voldoende samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. De opleiding acht zich in staat om de beoogde doelstellingen binnen de gestelde Vlaamse en eigen hogeschool randvoorwaarden te bereiken. De commissie waardeert dat de opleiding zowel qua mentaliteit, beleidsvoerend vermogen als op het vlak van curriculumontwikkeling en kwaliteitszorg grote stappen vooruit heeft gezet sinds de vorige visitatie. De curriculumvernieuwing die de opleiding

heeft uitgewerkt, vormt een expliciet antwoord op de geconstateerde tekortkomingen in het uitdovende programma. De opleiding voert het geoptimaliseerde curriculum geleidelijk en op verantwoorde wijze in. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding conform haar visie krachtig aan de slag is gegaan om de kwaliteit van de opleiding blijvend en voortdurend te verbeteren. De studenten geven aan tevreden te zijn met de inspraakmogelijkheden die ze hebben in het curriculum. De opleiding heeft aandacht voor zowel instroom- als doorstroom- en uitstroomrendement en streeft er met concrete maatregelen naar om deze rendementen verder te optimaliseren. De commissie waardeert de wijze waarop de verbeteracties vorm krijgen. De commissie concludeert dat de opleiding erin geslaagd is om de sterktes die bij de vorige visitatie vastgesteld werden te behouden en dat zij met zichtbaar resultaat inspanningen geleverd heeft om de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie te implementeren. In het licht van de vorige adviezen vindt de commissie de thans getoonde progressie indrukwekkend. De opleiding realiseert zich dat ze onderweg is, maar nog een weg te gaan heeft en kritisch en constructief haar weg moet verder zetten. De commissie waardeert en ondersteunt dit streven.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau als voldoende.

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering dat in overeenstemming is met het Onderwijs- en examenreglement en de centrale richtlijnen omschreven in het Howest-toetsbeleid. Om af te toetsen en te borgen dat de leerresultaten op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur worden bereikt, bouwt de opleiding drie afsluitende toetsen in. Deze toetsen zullen in het geoptimaliseerd programma opgenomen worden in de modules Onderwijspraktijk 6, Didactisch Atelier 6 en Bachelorproef.

Volgens het zelfevaluatierapport werkt de opleiding aan een competentiegerichte evaluatie in lijn met het competentiegerichte curriculum. Zo heeft de opleiding een competentie assessment programma (CAP) ontwikkeld dat een overzicht biedt op de gevarieerde toetsomgeving per leerresultaat. Aan de hand van een toetsmatrix visualiseert de opleiding welke leerdoelen, evaluatievormen en verbeterleutels gehanteerd worden binnen elke module en beoogd leerresultaat. De commissie vindt het CAP goed uitgewerkt en stelt vast dat de leerresultaten, de leerdoelen en de toetsvormen met elkaar in overeenstemming zijn, zowel qua vorm als qua inhoud. Elk leer-

resultaat en elke competentie worden meerdere keren beoordeeld. De cognitieve leerdoelen worden vooral getoetst aan de hand van meer klassieke toetsvormen. Voor de gedragsleerdoelen (geïntegreerd toepassen van kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes) worden nieuwere assessmentvormen ingezet. Naarmate de opleiding vordert, neemt het aandeel toetsen dat gericht is op de gedragsleerdoelen toe. De opleiding gebruikt een gevarieerd palet aan evaluatiemethodes: schriftelijke en mondelinge examens, portfolio, presentatie, verslag, demonstratie, self- en peer assessment, enz. Iedere module wordt afgesloten met een summatieve toets. Elk semester worden formatieve toetsen ingezet om de zelfreflectie, zelfverantwoordelijkheid en het actief leren van de studenten te stimuleren.

De commissie stelt vast dat de beoordelingsformulieren goed uitgewerkt zijn. Waar mogelijk worden de toetsen en opdrachten vooraf besproken in de moduleteams. Bij de beoordeling van gedragsleerdoelen worden indicatoren vooraf afgesproken en vervat in checklists. Meerdere beoordelaars worden ingezet voor de beoordeling van de bachelorproef. De commissie vindt de beoordelingsformulieren van toetsen goed uitgewerkt; de manier waarop ze opgesteld zijn, zorgt doorgaans voor betrouwbare toetsen. Bij het doornemen van toetsopgaven stelde de commissie vast dat deze de behandelde leerstof voldoende dekken. De toetsen zijn daarbij in het algemeen voldoende valide. Wel stelt de commissie vast dat de toetsen vooral kennisgericht zijn; dit geldt zowel voor de vakinhoudelijke alsook voor de vakdidactische aspecten. In het licht van de competentiegerichte visie die de opleiding hanteert, ziet de commissie hier ruimte voor verdere ontwikkeling. De commissie adviseert de opleiding om de toetsing meer in overeenstemming te brengen met de gekozen competentiegerichte aanpak. De commissie concludeert dat de kwaliteit van de toetsen qua opzet, inhoud en procedure voldoende waarborg bieden voor het bewaken van het vereiste bachelorniveau van de leraar Lager onderwijs.

Het toelichten van de evaluatievormen en -criteria in de ECTS-fiches, bij de start van elke module en in de voorbeeldexamens borgt mede de transparantie van toetsing. De studenten gaven in de gesprekken aan dat ze goed op de hoogte zijn van de evaluatiecriteria en ze toonden zich tevreden over de organisatie en spreiding van examens. Bij de beoordeling van gedragsleerdoelen worden de gehanteerde gedragsindicatoren op voorhand bekend gemaakt bij de studenten en externe beoordelaars. Studenten krijgen feedback over inhoud en resultaat van evaluaties op de remediëringssessies die aan het eind van elke examenperiode worden georganiseerd. Studenten geven in de gesprekken aan tevreden te zijn over de feedback die ze krijgen.

Voor de beoordeling van de stage maken de docenten en stagementoren gebruik van een standaard beoordelingskader met concrete gedragsindicatoren die overeenkomen met de decretale basiscompetenties en de afgeleide deelcompetenties. Het stagevolgsysteem brengt alle oordelen van mentoren en lectoren op alle stages samen. Op basis hiervan komt het docententeam tot een gezamenlijk en holistisch oordeel. De commissie waardeert de inspanningen die de opleiding heeft geleverd om, mede naar aanleiding van de adviezen van de vorige visitatiecommissie, de kwaliteit van de stagebeoordeling te optimaliseren. Verder vindt de commissie dat het taal- en ontwikkelingsportfolio een waardevolle aanvulling op de stage en bachelorproef kunnen zijn, alleen verdienen deze nog een duidelijker inhoudelijke positionering binnen het nieuwe programma.

De bachelorproef wordt beoordeeld op twee aspecten (proces - 20% en product - 80%) door verschillende beoordelaars: de promotor, de tweede lezer en een 'critical friend'. Voor de beoordeling beschikken de betrokken beoordelaars over een uitgewerkt beoordelingsprotocol dat houvast biedt bij het invullen van de beoordelingsformulieren. De concrete beoordeling is per beoordelingsaspect uitgewerkt in deelaspecten met een nadere onderverdeling in deelcompetenties die gebaseerd zijn op het competentieprofiel van de opleiding. Elk deelaspect resulteert in een score tot een per beoordelingsaspect vastgesteld maximum. De commissie is positief over de zorgvuldige manier waarop het beoordelingsformulier van de bachelorproef uitgewerkt is en de beslisregels die aan de basis hiervan liggen. Met name de wegingsfactoren en de beschrijving van schaalpunten dragen bij tot een transparante beoordeling. Verder waardeert de commissie de wijze waarop de opleiding er thans voor zorgt dat de bachelorproef meer is dan een momentopname aan het einde van een opleiding; de studenten worden in staat gesteld om op zo integraal mogelijke wijze hun opgedane competenties aan te tonen.

Indien er 20 of meer spelfouten worden vastgesteld bij het product van het bachelorproef, dan wordt de score teruggebracht naar 'onvoldoende'. De commissie vindt het positief dat de opleiding het taalgebruik in de beoordeling van de bachelorproef betreft. Toch attendeert de commissie op de eenzijdige gerichtheid van de beoordeling op de spelling alleen; hierdoor komt de klemtoon van de opleiding op Standaardnederlands in mindere mate tot uitdrukking. De commissie vindt het belangrijk dat taalvaardigheid in haar breedte wordt geïntegreerd in de beoordeling. Bovendien zou men verwachten dat de studenten al eerder in de opleiding geremedieerd worden voor hun formeel taalgebruik.

De commissie beoordeelt het niveau van de ingekeken bachelorproeven als voldoende. Toch stelt de commissie vast dat onderzoeksvragen niet zozeer gebaseerd zijn op de analyse van de reële onderwijspraktijk van de klas of van de school. Integendeel, de onderzoeksvragen werden geformuleerd vanuit een te theoretische invalshoek. Bij hun reflecties en aanbevelingen blijken de studenten onvoldoende terug te koppelen naar de concrete noden en behoeften van het werkveld. Verder stelt de commissie vast dat de studenten, bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag, meermalen gebruik maken van vragenlijsten als onderzoeksinstrument. Voor een praktijkgericht onderzoek met een beperkt aantal kinderen is een vragenlijstaanpak doorgaans minder geëigend. De commissie is van mening dat de opleiding nadrukkelijker kan inzetten op het aanleren van meer praktijkgerichte methoden met onder meer focus op doelgerichte observaties van het leerlinggedrag.

Uit bevragingen van de afgestudeerden van de voorbije vier jaar (68% respons) blijkt dat gemiddeld 72% respondenten professioneel actief is na één semester terwijl 11% nog werkzoekend is. Op basis van de gevoerde gesprekken maakt de commissie op dat de afgestudeerden vooral regionaal tewerkgesteld zijn. Verder valt het de commissie op dat een relatief hoog percentage aan studenten – 17% – verder studeert. Alumni gaven in het gesprek aan dat ze vervolgstudies aanvatten om hun kansen op de arbeidsmarkt te verhogen; het postgraduaat niet-confessionele zedenleer of de opleiding Bachelor na Bachelor: Buitengewoon onderwijs zijn frequente keuzes. Anderzijds kan dit ook te maken hebben met de ingesteldheid tot levenslang leren die ze op de opleiding krijgen, zoals alumni aangaven in het gesprek.

De vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, gaven aan tevreden te zijn over het niveau van de afgestudeerden. Uit de bevraging van het werkveld blijkt dat studenten goed voorbereid in het werkveld komen; de studenten scoren vooral goed in de rollen van cultuurparticipant (HLR10) en communicator (HLR11). De commissie gaat er van uit dat de studenten op alle rollen positief scoren. Uit de uitstroomenquête afgenomen van 2010 en 2013 blijkt dat de alumni tevreden zijn over hun opleiding. Het zijn vooral de inhoudelijke deskundigheid van de lectoren, het actualiteitsgehalte van de opleiding en de opbouw van het programma die positief beoordeeld worden. De alumni tonen zich minder tevreden over de begeleiding bij de overgang naar de arbeidsmarkt. Eén vijfde van de alumni is minder tevreden over de praktijkgerichtheid van de opleiding en het aandeel stage.

Het diplomarendement binnen de opleiding is afgeleid aan de hand van het benchmarkrapport dat door de Datawarehouse Hoger Onderwijs is aangeleverd. De data hebben betrekking op de periode 2006-2012. Uit deze gegevens is af te leiden dat het studierendement vergelijkbaar is met het Vlaamse gemiddelde. Het gemiddeld diplomarendement in de opleiding is 51%. 81,3% van de afgestudeerden behaalt het diploma in drie academiejaren, 18,6% van de afgestudeerden doet daar zeven of acht semesters over.

Op basis van de in het zelfevaluatie rapport aangeleverde documenten, de documenten ter inzage tijdens het bezoek en de gesprekken stelt de commissie vast dat de opleiding haar doelstellingen in voldoende mate realiseert.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Bachelor in het onderwijs: lager onderwijs conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Schrijf het beoogde differentiatieprofiel van de leraar Lager onderwijs nauwkeurig uit, aansluitend bij het domeinspecifiek leerresultatenkader met het oog op differentiatie.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Stem de competentiematrix en de ECTS-fiches nauwgezet op elkaar af zodat de leerresultaten en de deelcompetenties herkenbaarder worden in de studiefiches;
- Besteed blijvende en expliciete aandacht aan de ontwikkeling van de professionele taalcompetenties van de studenten zodat ze in staat zijn om didactisch adequaat in te spelen op een taalheterogeen publiek en de taalvaardigheid van alle leerlingen te verhogen;
- Laat kennis en vaardigheden rond diversiteit eerder en mogelijk meer geïntegreerd aan bod komen in het curriculum;
- Streef in samenspraak met de stagescholen, het ruime onderwijsgebeuren voor alle studenten nadrukkelijk na;
- Formuleer duidelijk en draag uit waarom internationalisering in de huidige tijd juist ook voor de leraar, de school en de leerling van eminent belang is en welke consequenties dit heeft voor het curriculumaanbod;
- Omkader het administratieve luik rond de langdurige mobiliteit duidelijker en koppel dit op een transparante manier terug aan de studenten;
- Borg verder de dialoog met het werkveld met het oog op de kwaliteitszorg;
- Volg de ontwikkelingen en hervormingen uit het secundair onderwijs nauw op en besteed structureel aandacht aan de scharniermomenten met het secundair onderwijs, mede gezien de visie van de opleiding waarin ze de leraar als een schakel ziet in het hele onderwijstraject van kleuter tot jongvolwassene.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerde eindniveau

- Breng de toetsing meer in overeenstemming met de gekozen competentiegerichte aanpak;
- Geef binnen het geoptimaliseerde programma een duidelijke positionering aan het taal- en ontwikkelingsportfolio; deze kunnen een waardevolle aanvulling zijn op de stage en de bachelorproef;
- Hanteer een bredere gerichtheid op de taalvaardigheid van de studenten in de beoordeling van de bachelorproef;

- Zet nadrukkelijker in op het aanleren van meer praktijkgerichte methoden van onderzoek met onder meer focus op doelgerichte observaties van het leerlingengedrag.

BIJLAGE I

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Dr.mr. Herman Popeijus heeft een ruim 45-jarige, veelzijdige ervaring in en met het merendeel van de onderwijssectoren als leraar, directeur, onderwijsbegeleider, secretaris van de Onderwijsraad en rijksinspecteur, voorzitter van colleges van inspecteurs. Door de jaren heen vervulde hij in het onderwijs vele nevenfuncties onder meer als lid en voorzitter van besturen en van besturen- en vakorganisaties en stond hij mede aan de wieg van diverse baanbrekende onderwijsontwikkelingen, zoals het driedelig schoolwerkplan, scholen en besturenfusies, kwaliteitszorg en onderzoek op de lerarenopleiding en samen opleiden. Tot zijn emeritaat in 2011 was hij als lector (hbo-hoogleraar) 'Leren in leerwerkgemeenschappen' verbonden aan de lerarenopleiding De Kempel. Voor enkele Vlaamse lerarenopleidingen vervulde hij een adviesrol bij het opzetten van een kwaliteitszorgsysteem voor 'Samen opleiden'. Als waardering voor zijn verdiensten voor het opleidingsonderwijs is hij bij zijn emeritaat benoemd tot ere-lector. Momenteel begeleidt hij onder meer (promotie) onderzoeken met als focus 'samen betekenisvol leren onderwijzen in de werkplekleeromgeving'. Voor de NVAO en op vraag van opleidingen, treedt hij op als lid of voorzitter van auditcommissies zoals bij de erkenning tot (Academische) Opleidingscholen of bij toetsingsvraagstukken. In Vlaanderen is hij lid geweest van de Commissie HBO van de Vlaamse Onderwijsraad.

Mevrouw Linde van den Bosch (1962) is licentiaat Taal- en literatuurwetenschappen (Universiteit Tilburg) en Onderwijskunde (Universiteit Utrecht). Sedert 2012 werkt ze namens Nederland als inspecteur voor de Europese Scholen. Naast de reguliere toezichtstaken is zij medeverantwoordelijk voor het curriculum Nederlands van de Nederlandstalige secties. Tevens is zij belast met de ontwikkeling van het programma voor rekenen/wiskunde voor alle taalsecties voor de afdeling Primair binnen de Europese Scholen. Voordien vervulde ze verschillende functies in een leidinggevend rol. Zo werkte zij als algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie (2004-2012) en manager van de unit primair en voorgezet onderwijs binnen de Citogroep (2002-2004). Daarvoor was zij onder andere inspecteur primair onderwijs (1998-2002).

Mevrouw Rita Rymenans (1956) is licentiate Germaanse filologie en behaalde een doctoraat op het proefschrift 'Onderzoek naar kenmerken van effectieve scholen' aan de Universiteit Utrecht in 2004. Zij was sedert 1981 als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen (voorheen departement Didactiek en Kritiek) van de Universiteit Antwerpen. Sedert 2004 is ze docent vakdidactiek Nederlands en Nederlands aan Anderstaligen aan de Specifieke Lerarenopleiding van de Universiteit Antwerpen. Haar onderzoeksdomeinen liggen op het vlak van onderwijseffectiviteit, (taal)toetsontwikkeling, en de rol die taal speelt bij het leren. Ze heeft een ruime ervaring met onderwijsvisitaties in België en Nederland.

Mevrouw Irène Devriese (1939) is licentiate opvoedkundige wetenschappen (UGent). Ze was verantwoordelijk voor de pedagogisch-didactische beroepsopleiding voor leraren Lager onderwijs, met focus op het leren lesgeven vanuit vakkenintegratie en gedifferentieerde ondersteuning van leerlingen. Tijdens de laatste jaren van haar loopbaan gaf ze ook les in een voortgezette lerarenopleiding afgestemd op kinderen met leerproblemen (buitengewoon én gewoon Lager onderwijs). Die opleiding concipieerde en organiseerde ze in opdracht van het departement lerarenopleiding van de Erasmushogeschool Brussel. Nadat ze erelector werd in 1997 begeleidde ze occasioneel Vlaamse lagere schoolteams in hun vernieuwende aanpak van wiskunde, taal en tijdsoriëntering. Tevens is ze ook lid van de Stichting Leerproblemen Vlaanderen.

De heer Michiel Geerts (1993) is student Bachelor lerarenopleiding: lager onderwijs aan Katholieke Hogeschool Limburg. Op het moment van de visitatie zat hij in de tweede opleidingsfase.

